

РЕЗОНАНС

НА ВІЙНІ
ЯК НА ВІЙНІ?

Це вбивство, яке сталося в Москві в день народження президента Росії, шокувало багатьох, і не лише в самій Росії. Ганну Політковську, яка стала черговою жертвою у ланцюгу замовних політичних убивств, добре знали й цінували в Україні. Два роки тому в Києві відбулася презентація її книги “Друга чеченська” в українськомовному перекладі. Не з чужих слів журналістка розповіла в ній правду про злочини федеральних військ під час так званої другої чеченської кампанії. Взагалі, чеченська тема була провідною в творчості Політковської, яка регулярно друкувалася в московській “Новій газеті”. Зараз слідство розглядає декілька версій цього вбивства, але колеги журналістки одностайно скептично зауважують, що подібні злочини ніколи не розкривалися. По коментар щодо цієї сумної події ми звернулися до відомого політолога Андрія ОКАРИ:

— Якщо вбивство розглядати з точки зору того, кому це вигідно і чий тут простежується почерк, можна зробити такий висновок. По-перше: це вигідно тим, хто проти Путіна. Адже більшості коментарів натякають на стиль та почерк Путіна і компанії пітерських чекістів, що, мовляв, Політковська найбільше йому заважала. Хоча, насправді, вона йому заважала найменше, оскільки путінський режим заявляв про буцімто існуючу свободу слова в країні, а її публіцистика підтверджувала це. Окрім того, частину акцій “Нової газети” викупили Олександр Лебедєв та Михайло Горбачов, після чого опозиційність видання трохи пом’якшилась. Якщо говорити про почерк цього злочину, то, безумовно, за ним стоять люди, які явно не ідіоти, що мислять “помодерністськи”. Невипадково все це сталося на день народження Путіна і саме йому адресовано цей “подарунок”. Смерть Політковської передбачає багато інтерпретацій. Найвірогідніше, що цей ганебний злочин не одноакт на п’єса. Враховуючи, що замовники мислять високотехнологічно, слід очікувати другого акту п’єси, яку можна назвати “російський Гонґадзе”. Не виключено, що Гонґадзе вбили саме під півки Мельниченка. Можливо, що Політковську вбили під півки якогось, умовно кажучи, “російського Мельниченка”. Тому цілком імовірно, що невдовзі з’явиться якийсь конкретний компромат на Путіна або на його найближче оточення. Я вважаю, що варто чекати продовження. Я б не став говорити, що це наступ на свободу слова, на ліберальну спільноту. Не думаю, що журналістка аж так заважала путінському режиму. “Чеченський слід” я б теж не розглядав як “реальну версію”, хоча замовники вбивства напевно знали, що існуватиме й така інтерпретація.

● Кор. “СП”

РОЗДУМИ З ПРИВОДУ

У розпал російсько-грузинського конфлікту, на засіданні Ради безпеки Російської Федерації 2 жовтня президент Володимир Путін промовив фразу, яку ніяк не можна залишити поза увагою. Говорячи про арешт у Грузії російських військових, звинувачених у шпигунстві, Путін сказав: “Це така ознака правонаступності політики Лаврентія Павловича Берія як усереди́ні країни, так і на міжнародній арені”.

Чому з усіх лідерів карального відомства комунорежиму назвали саме грузин Берія, а не інші його керівники? Скажімо, засновник ЧК, чекіст № 1 поляк Дзержинський, єврей Ягода, росіянин Єжов. Очевидно, Берію названо як найодіознішу постать серед керівників чекістського відомства. Хоча названо саме у розпал міждержавного російсько-грузинського конфлікту. Президент Путін чомусь не назвав іншого грузина, куди більш демонічну постать, символ уже не відомства, а всієї системи, — Сталіна. Чи цей пропагандистський залп ще в резерві? Але що у пана в голові, у холопів на язичі: в останні роки в Росії називалося саме це ім’я, як нагадування грузинам і не лише їм: мовляв, ви що, забули, якої національності був головний диктатор комунорежиму?

Ось що заважає повірити, ніби заява Путіна не мала національного підтексту. І не лише це. Заяви Латвії й інших країн Балтії про окупацію комуністичною Росією одразу парировались російською стороною: пригадайте “латиських стрільків”, одну з ударних колон Жовтневого перевороту.

Що вже казати про Україну. За новітніми теоріями найдемократичніших і водночас найшовіністичніших російських ідеологів, мало не українці породили комуністичну імперію під назвою СРСР. Хто робив Жовтневий переворот? Не просто українці, а конкретніше — мої земляки-чернігівці! Не вірите? У самісінькому центрі Чернігова є відкрита ще за СРСР так звана “Алея героїв”. Інші варіанти — “Алея жертв”, “Алея катів”. Чий ж там бюсти на високих постаменті? Микола Подвойський. На момент Жовтневого перевороту, 25 жовтня 1917-го, — голова Петроградського військово-революційного комітету. Поруч — Володи-

мир Антонов-Овсієнко. Керівник штурму Зимового палацу і арешту Тимчасового уряду. Далі. Я схиляюся перед генієм Михайла Коцюбинського, який майже два десятиліття прожив у Чернігові, тут упокоївся і похований 1913 року. Але наступний герой Алеї: син письменника, Юрій Коцюбинський. 1918 року — командуючий збройними силами так званої Української Радянської Республіки, створеної у Харкові за сприяння Росії, щоб задушити УНР. У січні 1918 року Коцюбинський ішов на

ЯНИЧАР БЕРІЯ
І ПРЕЗИДЕНТ ПУТІН

Київ у обозі полковника Муравйова, командира російських окупаційних військ. Це бій під Крутами. Це обстріл і штурм Києва. Такий ось бойовий шлях героя. Наступний: Віталій Примаков. Командир Червоного козацтва. Ось і Микола Щорс. Фельдшер із маленького містечка Сновськ, що й сьогодні носить ім’я Щорс. Сталінський міф чи герой громадянської війни? Правда, вбитий не петлюрівським кулеметом, рана на чолі, як нам десятки років втовмачували, а застрелений чекістом з пістолета в потилицю... Микола Крапив’янський, командир Червоної дивізії у 1918 році. Коцюбинський, Антонов-Овсієнко, Примаков були розстріляні у 30-х, а Подвойський і Крапив’янський репресовані. Жертви чи кати, що пролили море української крові на більшовицький вівтар?

На фініші XX століття Росії було пред’явлено звинувачення у створенні імперії, в поневоленні незалежних народів і геноциді проти них. У відповідь ми почули: “Ніхто нікого не поневолював”. Виходить, що інші народи добровільно поневолилися. Залпом іде другий удар: “Це ви створили в Росії тоталітарний режим”. Тобто здійснили Жовтневий переворот, створювали ЧК і криваву “грузинську” диктатуру.

Далі, за логікою, мають іти претензії Росії до народів, що її “обсіли” і поневолили. Або принаймні моральні, історичні претензії. До яничарів.

Отут мушу зробити короткий історичний екскурс. Бо яничарство — явище старе, як світ. І багато об’ємніше сучасного яничарства, яке ми пов’язуємо з Османською імперією.

Чи всі знають, що найбільша імперія з історії людства трималася на яничарах? Монгольська імперія Чингісхана, доведена його спадкоємцями до фантастичних розмірів у кілька десятків мільйонів квадратних кілометрів (два колишніх СРСР), завойовувалася теж методом “визволення”. За кілька років

розці. На жаль...

Можна додати до військового яничарства інше. Це тисячі українських (і не тільки) вчених, лікарів, священиків, митців, письменників, учителів приходили в Московію і ставали вихователями царських дітей, президентами Академії наук, а згодом і перекинчиками. І так — аж до сьогодні.

Та не будемо судити й засуджувати. Смісл цього екскурсу в історію — спробувати зрозуміти й пояснити.

Та повернімося до фрази Президента Росії. І запитаймо себе: чи яничар є уособленням нації (Берія — грузинської, такі-то — української)? Чи добровільно визволилися самі від себе оті народи, що оточили Росію?

Сумно було б ствердно відповісти на перше запитання. Бо що ми за люди, якщо своїми вчинками кидаємо тінь на нації, народи?

Як же десятки народів колишніх 14-ти республік СРСР “визволяли” себе від себе? Чи не тим способом, що заявлений відомими рядками: “Союз нерушимий республік свободних сплотила навеки Великая Русь”.

Упізнаєте? Усього 15 років тому це були перші рядки державного Гімну. Тої держави, громадянами якої ми були. Так хто “сплотив”? Русь. Правда, “республік свободних”. І отут є серйозне запитання.

Давно, ще в перші роки перебування і гласності, оприлюднено матеріали, згідно з якими СРСР (нагадую — Союз Радянських Соціалістичних Республік) ніколи не існував легітимно і юридично. А як же І Всесоюзний з’їзд Рад і підписаний 30 грудня 1922 року Договір про утворення СРСР? А ніяк. Виявляється, цей “Договір” був ухвалений лише як проект. Який мала схвалити на своїх вищих зібраннях, з’їздах Рад кожна майбутня союзна республіка. Мали б, та не схвалили. Україна, та й інші незалежні радянські республіки, так і не вступили в СРСР. Хоч більшовики на той момент уже переможно завершили криваву громадянську війну. Але що там якісь “формальності”? Коли факти імперії не підходять, тим гірше для фактів. Ось так було утворено, об’єднано останню на планеті (за часом її розпаду) імперію. І вже зовсім не варто звинувачувати в цьому народи.

● Петро АНТОНЕНКО

ЧИТАЧ СПРОСТВУЄ

Шановна редакціє!

Думаю, багатьох читачів “Слова Просвіти” зацікавила стаття В. Геваріна й А. Ісідіної “У пошуках вибору” (ч. 39 за 2006 р.), у якій автори дають оцінку подіям на Донеччині та свої висновки. Але біда в тому, що, на думку наших просвітян, представників партій правого спектра Донеччини, вказана стаття провocatorна та неправдива.

По-перше, серед донецьких журналістів Віктор Геварін та Анжеліка Ісідіна абсолютно невідомі, це псевдоніми таких собі середньої руки політичних перевертнів і провocatorів. Є відомості, що один із них під час останніх виборів очолював місцевий штаб блоку Костенка-Плюща. Я впевнений, саме тому, що штабами правих сил на президентських виборах і пізніше керували в нас такі ось “демократи”, ми й отримали відповідний результат. Щоправда, якби праві сили виступали єдиною командою на виборах до місцевих рад, то ніякі провocatorи не завадили б подолати тривідсотковий бар’єр, і у нас було б представництво у місцевих органах влади. Наприклад, у Артемівську команди НСНУ, БЮТ, ПРП-ПОРА, Блок Костенка-Плюща разом отри-

мали майже 10 % голосів, але до міської ради ніхто обраний не був. І не треба шукати винних — це ми самі голосували на з’їздах наших партій за окремішню участь у виборах і переконували самих себе, що ми — наймудріші. Мудрішими виявилися наші супротивники і їхні поплічники, які й зараз морочать людям голови, в т. ч. й подібними публікаціями. А

СКАЖУ ВСЮ ПРАВДУ...

це вже й до просвітянської газети достукалася, що вельми дивно.

Немає жодного сенсу полемізувати з авторами вказаної статті, але читачам “Слова Просвіти” потрібно знати правду. Так-от, твердження, що “призначення В. Чупруна головою Донецької облдержадміністрації після Помаранчевої революції не було помилкою...” сприймається не просто критично. Я особисто мав “щастя” (хоча членом компартії ніколи не був) працювати журналістом місцевої газети в той час, коли В. Чупрун упродовж десяти років обіймав посаду першого секретаря райкому КПУ. Це той Чупрун, який ще на початку нашої незалежності, будучи головою Донецької облради, ініціював голосування за двомовність, виступав за федералізм,

а потім невідомо як став “великим” дипломатом і ще десять років представляв Україну в Туркменістані, де мав велику пошану Туркменбаші. Що ж, вишкіл ВПШ добре згодився йому, ось і запримітили... Тільки чому ж було нашому панові Президентові не призначити губернатором Донеччини, наприклад, пана Червоненка чи пана Луценка, та й

серед більш ніж п’ятимільйонного регіону знайшлася б достойна кандидатура, в цьому впевнений не один я. А так світ клином зійшовся на особі, яку не те що демократи, а й населення не сприймало, і маємо, що маємо. Так ні ж бо, вина в усьому, виявляється, чільника Української народної партії О. Клименка (!!), на той час заступника Чупруна. Годі й придумати більшу нісенітницю.

Але ж відомо — все, що робиться, комусь потрібно. Запитаймо себе: кому вигідно очорнювати Олександра Івановича Клименка, який балотувався на посаду міського голови Донецька і займав друге місце? Я вже не кажу, що з його приходом в УНП робота обласної організації набула нового змісту. Працю-

ють на постійній основі 10 міських і районних партійних офісів, обладнано обласний прес-центр, проводяться організаційні заходи з розширення та укріплення місцевих партійних організацій, започатковується видання партійної газети. Обласна організація чітко заявляє свою позицію до тих чи інших проблем у регіоні, як, наприклад, підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги, питань двомовності, федералізму тощо. На останній партконференції прийнято звернення до всіх демократичних сил Донеччини про координацію дій для спільного протистояння антидержавним проявам у регіоні. Ось це й не влаштовує кукловодів, які водили руками таких собі Геваріна й Ісідіної, хоч би придумали собі про всяк випадок якісь правдоподібні українські прізвища на кшталт, скажімо, нестеренків чи романенків...

І наостанок хотілося б побажати просвітянській газеті опиратись у подальшому на перевірені джерела інформації.

З повагою

● Іван БІРЧАК, член Донецького обласного правління “Просвіти”, голова Артемівської міської організації УНП

УРОКИ СУВЕРЕНІТЕТУ

Початок
у ч. 37, 39, 40 за 2006 р.

Будемо іти далі по цих, ще теплих п'ятнадцятилітніх слідах суверенної України, — слідах грузьких, іноді й кривавих, слідах розчарувань, болю і зневіри. Ми їх уже пройшли, вони наші, ми їх не проклинаємо, бо це були роки нашого життя.

Життя українців, яким історія наказала жити наперекір усьому. То більше, що найстрашніші часи ми вже пережили, вони вже позаду, братове.

Отож нагадаю, що в попередній публікації ми зупинилися на легітимній перемозі Леоніда Кучми на президентських виборах 94-го, і я пояснив причини цього результату. Починалося сіре, а точніше, похмуре десятиліття української історії під проводом Кучми. Це буде десятирічка застою і втрачених можливостей, духовної прісноти та постійних кадрових рокировок. Кілька перших заяв нового Президента перелякали патріотичний сегмент українців. Те, що Кучма говорив, виступаючи на зустрічах, у, як правило, закритих заводських аудиторіях, які організовував йому “червоний”, зросійщений директорат, те пер звучало на всю державу: заведення в нову, ще не існуючу конституцію України норми про дві державні мови та про лише формальне існування української держави (мовляв, нічого носитися з цією державою, чи вона є, чи її немає — однаково). Про боротьбу з корупцією говорилося вже між іншим, без наголосів і емоцій. Кравчук теж нічого патріотичного, українського не робив, але й не проголошував нічого антиукраїнського. Він теж не дуже вірив, що Україна вивільнилася назавжди, зберігав запасні шляхи для можливого відступу.

Однаке, слід згадати, що згодом Кучма з такими заявами не публічався, щось йому підказало забути свої виборчі штампи і політичні заготовки його штабу. Проте справу вже було зроблено. Процес опанування чиновництвом української мови та історії, який почався відразу після відновлення незалежності України і продовжувався за правління Кравчука, почав згортатися. Ще недавно батьки віддавали дітей до українських шкіл, вірячи, що українська мова буде і кар’єрним фактором дітей, що без цієї мови важко буде вступити до вищого навчального закладу, влаштуватися на державну службу, іти в депутати і бути цивілізованим громадянином цієї країни. А тут перша персона держави натякає, що все це просто гра, зайва трата зусиль. Без цього всього можна нормально жити. Як сказав український поет Віктор Баранов: “Можна жити хохлом і не згіркне від того хлібина”? Кучма заклад початок цього великого відступу від творення національної держави (нагадаю, що маю на увазі політичний формат національної держави, а не суто етнічний), який триває досі і, можливо, досягає своєї легалізації, політичної відкритості та виконавчого апогею. Але розпочався він саме тоді, коли українець втратив орієнтацію у своїх духовних цінностях і прагненні до відродження.

Ще прем’єр-міністр Кучма здійснив авральний наїзд на корумповану фірму Медведчука та Суркіса “Республіка”, котра монопольно постачала пальне для України, а прибутки переганяла до Британії, щоб не платити податків до української казни (тодішнє рахитичне законодавство це дозволяло). Цікаво, що, ставши Президентом України, він створив комісію з перевірки фактів корупції. Очолив її генерал КДБ та Служби безпеки України Євген Марчук. І перевірка закінчиться створенням соціал-демократичної партії на чолі з Медведчуком, куди ввійде комісія перевіряльників у повному складі.

Сюжет розвитку цієї події при-

думайте самі. Це зробити дуже легко, не треба напружувати уяву. Розколовшись і виштовхнувши зі свого середовища Василя Онопенка з групою однодумців, есдеки назвуть себе “об’єднаними”. І стануть останньою опорою Кучми на фініші його безславного президентства. На цьому й вичерпаються наміри Кучми боротися з корупцією та великомасштабними крадіжками.

Надалі він використовуватиме цю театральну псевдоборотьбу лише як зброю проти своїх опонентів, а правдиві корупціонери ввійдуть у його найближче оточення і ділитимуться з ним. Причому, оточення дуже часто просто дурило його. Чого вартий епізод розмови у президентському кабінеті, записаний Мельниченком і американськими

приклад цієї категорії люду — його попередник Кравчук. Кинув йому пару орденків, наблизив до себе, натякнув, що розуміє його, Кравчукові, лояльність і навіть мудрість, тому все буде добре, Макаровичу, тільки сидіть тихо, ваш час пройшов.

Більш норовистих він швидко заламав. Тут чи не найяскравіший приклад Юхима Зв’ягільського, який ще недавно був правою рукою прем’єра Кучми, першим віцепрем’єром у його уряді. Подавши у відставку, Кучма вимагав, щоб уся його урядова команда разом із ним залишила “палубу”. Зв’ягільський не лише залишився виконувати обов’язки голови уряду, а й у цьому високому статусі не підтримав на президентських виборах свого вчо-

тернативі першому. Ця легкість накладе печать на їхню політичну поведінку. Вони не мали жорстких зобов’язань перед суспільством. Вони його просто дурили, це, ще примітивне, суспільство, котре ладналося будувати нову державу на місці історичних розкопок. На Майдані постане вже якісно інше українське суспільство, воно дасть якісно новий шанс владі, котра задекларує справедливі суперактуальні гасла, але виявиться неспроможною виконати їх.

Так от, сюжет із Юхимом Зв’ягільським, який і сьогодні, на відміну від Кучми, перебуває при владі. Юхим заскочив під парасольку Ізраїлю, в Україні діяла його потужні зв’язки. Фінансові, організаційні, політичні. Вони проникали в близь-

ся, хапався за урядовий телефон і брутально шпетив підлеглих, знаючи їм “базарну” ціну. Він був феодалом, йому це страшенно подобалося. Тому бути “під Росією” для нього вже означало катастрофу, небуття, втрату влади. Я уважно вивчив усі автентичні записи Мельниченка. Вже опублічені і визнані достовірними. Кучма ніколи б не “ходив” до Інтернету і не читав публікацій Гії в “Українській правді”, він їх навіть не читав у роздруковках. Йому про них тенденційно розповідали. Розповідали, знаючи його реактивну психіку, вибуховий стиль поведінки. Педантично, з цинічним раціоналізмом йому втовмачували образ якогось підступного грузина, котрого Кучма, звичайно ж, міг запам’ятати під час прямого телефіру: Гія одважився поставити Кучмі запитання про відсутність у нього потенціалу стати “іншим” президентом України у другій каденції. Гія так і запитав: а звідки у вас візьметься резерв для отого “іншого” Кучми, звідкіля? Звісно, таке запитання журналіста в прямому ефірі тодішнього “Епіцентру” забути важко. Хтось із найближчого оточення скористався цим епізодом і регулярно нарощував його для Кучми, поки той не зірвався.

У достовірних записях Мельниченка Кучма не дає прямих вказівок убити Гон’гадзе. Але коли всеможна людина в німечній державі, в якій ще й не бралися за формування громадянського суспільства, бодай натякає на це, а керівник поліцейської структури одразу ж сприяє натяку, як команду і бере “під генеральський козирок”, у такому суспільстві жити не лише страшно, а й неможливо, братове. Страшно жити всім. Навіть авторові такого стану Кучмі. Не кажучи вже про нас, котрі ходять без охоронців вулицями України.

Моторошна історія з убивством Георгія Гон’гадзе надовго ляже траурною тінню, чорним муаром на обличчя кожного з нас, українців, у всьому світі. Ця історія надовго викине Україну із кола держав, котрі рухаються до демократії і до прозорості політичного життя влади. Нещасна, згорьована українська Мати не зможе виконати навіть останнього християнського і материнського обов’язку — поховати свого сина в українську землю.

Однаке малювати Кучму лише ось такою, жорстко-жорстокою фарбою було б несправедливим. Кучма був багатолитим. І це ще страшніше, ніж він був би новимірним. Ось альтернативний приклад. На Київщині, у Сквирі, є чудернацький чоловік. Іван Суслов. Ніби звичайний фермер. Однаке, всі фермери плачуть, бідкаються, шукають благодійників, або ж дурять пайовий простолод пляшкою олії чи ворочком дерті за здані їм в оренду гектари чорноземів. А цьому — ніби море по коліна. Заробляє собі та людям на прожиття, ніхто не ремствує. Та ні ж, вирішив підібрати і духовно усиновити гірилицю покинутих на Київщині дітей. Навіть не берусь означити, чи це гуманізована комуна Макаренка, чи новація Сухомлинського, чи прекрасна вигода самих дітей, котрі могли залишитися без дитинства. Та про це розповім іншого разу, бо є про що розповісти людям. Та одна дитина важко захворіла. Треба було негайно замінювати нирку. Така, як потрібна, була лише в Німеччині. Негайно. Життя дитини вирішувалось у годинах. Уявіть собі, чого вартувало сільському дядькові прорватися того дня до приймальні Президента, коли й міністри й депутати записувалися заздалегідь, стояли в черзі і не всіх, зрештою, приймали. Іван Суслов мав таку енергетику і такий вигляд, що його зупинити ніхто не міг — ні озброєна до зубів охорона, ні цивільні секретарі-цербери. І, уявіть собі, Кучма його прийняв, вислухав і зобов’язав нашого посла в Німеччині передати потрібну нирку літаком. Ось такі два обличчя другого Президента ви побачили.

“профі”, визнаний достовірним, коли Кучма, ледве віднаходячи людські слова в потоці брудних лайок, вимагає в Бакає ще двадцять мільйонів доларів на другий тур президентських виборів у 99-му році. Бакаєй щосили доводить, що вже все віддав помічникам Кучми, а ті відбірюються, що не брали. І Бакаєй благає повірити, що віддав свої, “власні, кровні” мільйони. Та врешті таки погоджується дати ще двадцять мільйонів. Знову ж такі — чи зі своїх, власних, чи з рідної кишені — двадцять мільйонів доларів!

Правда, Кучма таки доволі швидко вивчив давно забуту ним українську мову із села Чайкине Новгород-Сіверського району на Чернігівщині. І цим ніби подав знак, означив свій рух до того, що прагне бути першою особою в державі України, а не представником російського президента в Малоросії. Він поміняв глав районних та обласних адміністрацій на прагматичних комуністів, замість кравчукових “агітпропівців” і перелицьованих демагогів сформував уряд із видданих йому людей. Розрахувався зі спонсорами виборчої кампанії. Посадами розрахувався. Тільки посадами. Кажуть, що люди Бернштейна, який почасти фінансував виборчу кампанію з-за кордону, Кучма пустив в Україну тільки “на десерт”.

95-й та 96-й роки правління Кучми були, з моєї, звичайно, точки зору найбільш демократичними і почасти — українськими. Він насолоджувався владою якось легко, пограйки, бо доволі швидко прибрав з арени перший ешелон своїх опонентів і ворогів.

Одних, котрі цього хотіли, він швидко приручив. Найяскравіший

рашнього патрона. Юхим Леонідович тоді єдиний раз на вищому політичному рівні помилився, не втратив у “висхідний струмінь”. Він підтримував на виборах 94-го Леоніда Кравчука і трішки Івана Плюща. Помілившись.

Помілившись у першій, а особливо у другій персоні. Буває навіть у таких обережних людей. Буває.

Цієї “помилочки” Кучма йому не пробачив. Причому дуже жорстоко. Він щось таке “заповітне” у приступі ширості та “відкритого серця” сказав Зв’ягільському, що той через день вже нелегально вилетів до Ізраїлю. Надовго, забравши дружину.

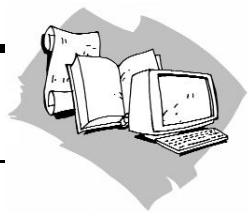
Навздогін газети писали, що він виїхав із України і подолав дорогу до Землі Обітваної автомобілем “ЗИЛ”, котрий вивіз повний кузов доларів. Уже тоді продажна преса “зазирала в рота” оточенню Кучми. Справа не в нашому з вами ставленні до Зв’ягільського, єврея, котрий пройшов шлях від рядового гірника до директора шахти і виконуючого обов’язки голови уряду України, а річ у гуманітарному рівні та психологічному стані керівника великої за своїми масштабами держави Леоніда Кучми. Зв’ягільському треба було тікати світ за очі. Він мав куди, — в Ізраїль.

Гон’гадзе не мав “запасної батьківщини” (хоч нею могла стати Грузія, але втекти до неї у Гії не було можливості), тому й наклав головою. Щоб завершити цей сюжет, пов’язаний із Кучмою, сюжет, який характеризує Кучму як людину на найвищому щаблі влади, доведу його до фіналу. Кучма прийшов до влади так само легко, як і Кравчук. Перший на комуністичному “автопілоті”, другий — на банальній аль-

ке оточення Кучми. І вже через півтора-два роки Леонід Данилович “пом’яшав”. Його адміністративна енергетика, його тотальний контроль над всіма сферами життя України досяг такого рівня, що якийсь там колишній урядовець, емігрант, єврей-ахтар (а саме в цей час генерал Лебідь викинув афоризм, що “генерал-демократ це те саме, що єврей-олєневод”) Фіма Зв’ягільський його вже не лякав. Присутність Зв’ягільського в Україні, навіть за умови збереження за ним статусу народного депутата, Кучму вже не цікавила, не лякала. Хай повертається, але пам’ятає, хто господар в Україні.

Зв’ягільський обережно, під дуже серйозні гарантії, таки повернувся. Виявив усі ознаки вірності діючому Президентові від імені донецького клану, котрий уже набрав сили і міг допомогти Кучмі при другому вході в президентське крісло. І нещодавно іще “опальний” Юхим Зв’ягільський вішає на свої груди поруч із золотою зіркою “героя соцтруда” зірку “Героя України”. Це деталі до психологічного малюнка політичної поведінки Кучми.

Була й третя категорія ворогів Леоніда-другого. Я не прокурор і не суддя. Я не формую обвинувачень і не виношу вироків, це не моя роль та й не мій стиль поведінки. Однак мені ніхто не може заборонити виводувати свої здогади та свої версії на базовій, публічній (і тільки публічній!) інформації, котрою володієте і ви, дорогі мої українці. Я особисто не вірю, що Кучма давав пряму вказівку на вбивство Гії Гон’гадзе. До того ж — таке дикунське вбивство. Трішки знаю Кучму. Він був нервовим, брудно матюкав-

ФЕСТИВАЛЬ

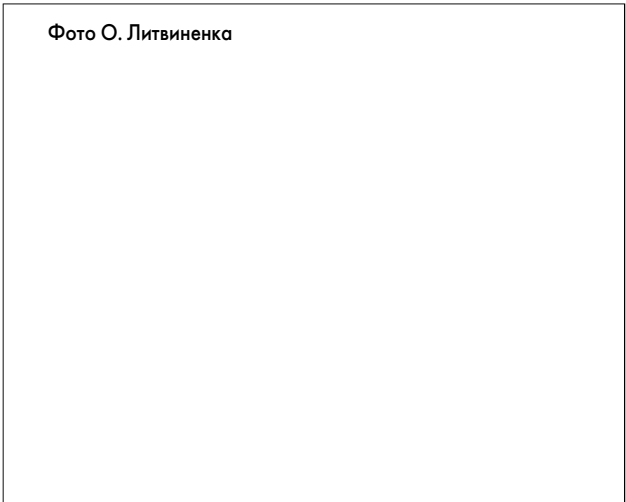
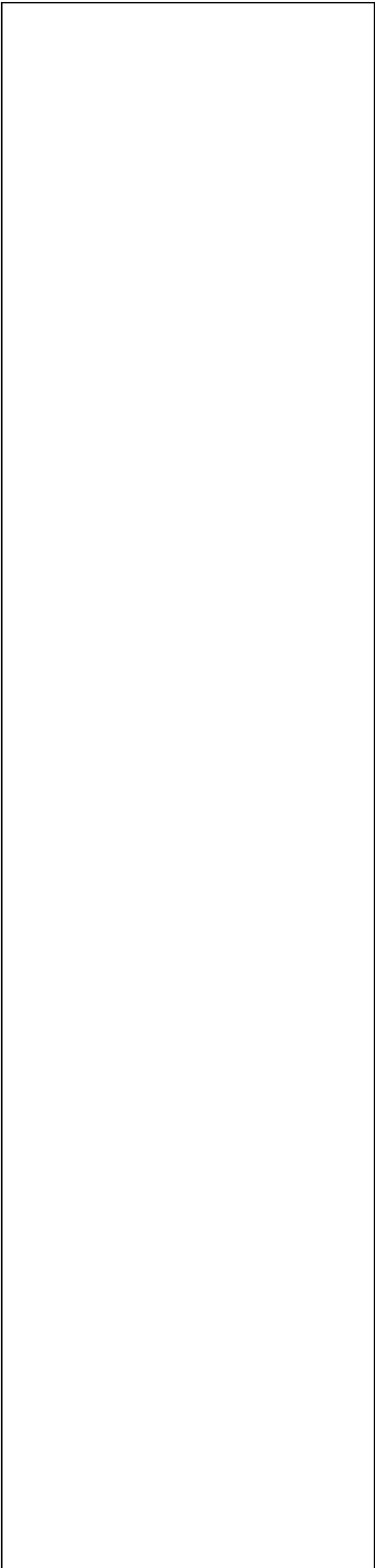
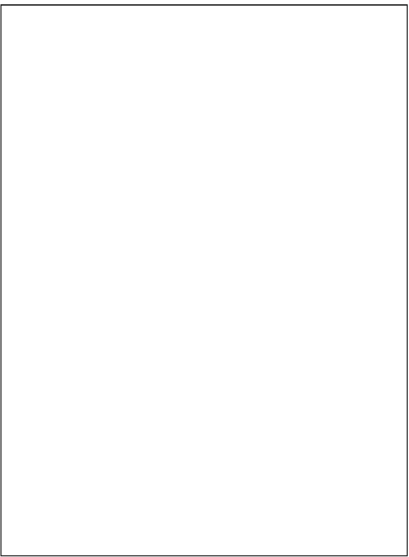

Фото О. Литвиненка

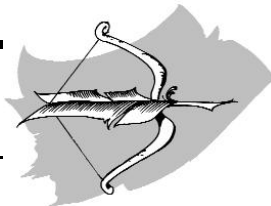
Лариса Кадирова розповідає
про учасників фестивалю

ЮВІЛЕЙ

З РОСИ Й ВОДИ!

— *Пані Галино, з якою думкою Ви їхали на IV Всесвітній форум українців, що сподівалися побачити-почути?*

— Я приїхала відчувати настрій закордонного українства, так би мовити, збоку, коли вони не задіяні в процесах. Мені було цікаво, про що вони говоритимуть із Президентом України, чи втратили вони якісь надії. Це я хотіла побачити і почути. Не тільки українців з-за кордону, а й наших громадських діячів, хотілося б почути письменників, які б із трибуни Палацу “Україна” озвучили своє ставлення до того, що відбувається в Україні (та й світі), свою позицію. Щоб відбувся діалог між найактивнішою частиною громади закордонних українців і найактивнішою частиною української інтелігенції. У перший день Форуму такого діалогу не відбулося.

— *Чому?*

— Була офіційна частина. Шоправда, українці з-за кордону досить гостро говорили про те, що їм болить, зокрема президент Світового конгресу українців Аскольд Лозинський.

Власне, його виступ нічим не відрізнявся від того, що він озвучував раніше. Пан Аскольд говорив про те все, що і нам болить. Тому було цікаво, як відреагує керівництво країни.

— *Якщо Ви маєте на увазі виступ А. Лозинського на попередньому Форумі, то, наскільки я пригадую, йому поді закидали, що він надто поблажливо говорив про дії попереднього Президента, власне, згладжував ситуацію.*

— Звичайно, після Помаранчевої революції ми є свідками значної відкритості суспільства. Замовчувань гострих проблем, гострих питань не було. Я звернула увагу на чотири аспекти у виступах президента СКУ: Церква, мова, історія і хліб. Це мені сподобалося. А найбільше сподобалася його фраза: “Захищаймо українських дітей в Україні”. Нині необхідно приділяти увагу реалізації можливостей саме молодих людей в Україні. Щоб молодь не покидала країни задля заробітку, а могла себе зреалізувати тут, принести користь батьківщині. І, власне, у виступі Президента було акцентовано на економічному розвитку країни.

— *Взагалі Віктор Андрійович, на мій погляд, не долучився до “неоромантичного напрямку” світового українства, як це часто буває, маю на увазі — настрої, з яким приїжджають українці додому: поговорити, поплакати, порекомендувати щось, не дуже знаючи ситуацію в країні. Отже, Президент виступив, по суті, як на “круглому столі”, — змалював політичну ситуацію, розгорнув економічне тло.*

— Так. Я б ще додала: Форум відбувся напередодні 15-річчя Незалежності України, а також — перед відзначенням 150-річчя генія української нації, державотворця Івана Франка. Це — два аспекти, які дають можливість констатувати незворотність процесів демократичного розвитку, свободи слова, свободи дискусій; можливість вести діалог, який відбувається відкрито, без оглядання назад чи на когось. Україна заявила про себе, стала відомою. Закордонні українці стали відповідальними за те, що діється в Україні, за її розвиток. Акцент праці на благо України, на її розвиток співзвучний із державотворчими ідеями Івана Франка, його висловлюваннями про потребу праці задля майбутньої України, котрі

Галина ДОРОЩУК: «АКЦЕНТ ПРАЦІ НА БЛАГО УКРАЇНИ СПІВЗВУЧНИЙ З ДЕРЖАВОТВОРЧИМИ ІДЕЯМИ ІВАНА ФРАНКА»

“Мені болить насамперед українська культура не тому, що не сприймаю цілості світових культур, а тому, що саме українська культура — з причетних до нас — найбільше загрожена”. Ці слова, сказані академіком Іваном Дзюбою на Міжнародній конференції “Українська і російська культури як чинник міжнародної згоди в Україні” в жовтні 1996 року, тобто десять років тому, на жаль, актуальні й нині. Про це йшлося і на IV Всесвітньому форумі українців, що пройшов у Києві у серпні ц. р.

Про свої враження від Форуму ми попросили розповісти начальника управління культури й туризму Львівської обласної державної адміністрації Галину Дорощук.

знаходимо в публіцистиці великого сина української нації, генія думки, державотворця Івана Франка.

— *Було б добре, якби люди не тільки читали його праці, а й узяли ідеї Івана Франка на озброєння, аби виконувати ті настанови, які він залишив для нас понад сто років тому, а святкування — це таке...*

— Усі ми розуміємо, що нині не до святкування, просто сьогодні є шанс, є можливість глибше проаналізувати процеси, які відбуваються у нашому суспільстві, з'ясувати, наскільки ті, хто мав би відповідати за реалізацію постанов Франка, прагнуть і таки роблять щось у цьому напрямі, в напрямі поступу...

— *Це слово, яке Іван Франко дуже часто вживав у своїх працях, словом, яким означає подальшу ситуацію в боротьбі за майбутню Україну.*

— Зокрема в праці “Що таке поступ?” Та я б продовжила: є нині час найвищий, як кажуть, з'ясувати, який спадок ми отримали, чим є Франкові настанови для нас. А найголовніше, якщо ширше, — нам належить навчитися користуватися тим спадком, що нам залишили видатні українці.

— *Я б тут задав крім Івана Франка, Тараса Шевченка, Михайла Драгоманова, Лесю Українку. На жаль, навіть наша інтелектуальна еліта недостатньо знайома з багатогранною творчістю Івана Франка, як, до речі, і інших найбільших мислителів.*

— Гірко нині про це говорити, але мусимо. Адже видатні українці залишили нам ціле багатство, а ми або не вміємо, або не хочемо (чи й не знаємо його) ним користуватися. Через дії, які відбулися у Нагуевичах та Львові, хочемо повернути увагу і галичан, і гостей, і влади до Франкового світогляду, до ідей, висловлених ним у публіцистичних працях, скажімо, крім уже згаданої, — “По за вертай лист до галицької української молодіж” чи “Дещо про себе самого”.

В оперному театрі під час Уроку чистої академії, присвяченої 150-

річчю від дня народження Івана Франка, прозвучить нова кантата Віктора Камінського на слова Каменяра — “Благодатна пора наступає”. Ця кантата написана спеціально за віршами “Україна”, які не користувалися популярністю за радянських часів. Надихнули нас на включення цього твору виступи хорових колективів сільських Народних домів. Маємо не скінити, не плакати, а працювати і єднатися в праці для блага України. Тим часом у нашому суспільстві панує розбрат. Його сіють між нами, а подекуди й самі його розпалюємо. Хтось із цього тішиться. А ми — остаточно — не матимемо вільної держави, якщо не будемо єдині в своєму баченні подальшого розвитку України.

Ми, на жаль, не хребетні, ми не міцні. Тож мусимо себе зміцнювати, будувати себе. Через те на концерті, після згаданої кантати, ведучі нагадали присутнім і десяткам тисяч телеглядачів пророчі слова Івана Франка з праці “Одвертай лист до галицької української молодіж”. “Перед українською інтелігенцією відкривається тепер... величезна дійова задача — витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відповідний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона б не йшла...”

— *То біда ще й нині для української нації: ми досі не відпорні на асиміляцію, причому, як не прикро і не страшно, — навіть у себе вдома, на своїй землі. Нас привчили до думки про “власну відсталість і вторинність”, — констатував Іван Дзюба, — а насправді, якщо дати собі зусилля краще себе пізнати, виявиться, що ми набагато діалогоспроможніші й цілісніші, ніж це нам зазвичай здається... Українська культура zdeформована, тому розглядається як нецілісна... Обов'язок діячів української культури в умовах свободи відновити її цілісність”.*

— Абсолютно згодна з Іваном Михайловичем Дзюбою. Справді, обов'язок працівників культури —

пожвавити культурне життя в Україні, зцілити її культуру, з'єднати її в одне ціле.

Але я ще хотіла продовжити думку Франка: “Наш голосний, фразеологічний та в більшій частині неширий, бо ділами не попертий патріотизм мусить уступити місце поважному, мовчазному, але глибоко відчутному народолюбству, що виявляє себе не словами, а працею”. А ще, пам'ятаєте, Каменяр говорив: нехай пропаде ім'я моє, лишень була б незалежною і вільною Україна.

— *Маю, можливо, провокаційне запитання: як Ви вважаєте, чи влада в Києві й на місцях проявляє в незалежній уже Україні не фразеологічний, а справжній патріотизм?*

— Нехай би кожен собі поставив це запитання, бо, врешті, все залежить і від кожного з нас. Бо кожен на своєму місці має відповідати працею за ті ідеали, ті ідеї, які були задекларовані ще понад сто років тому.

— *Що почули в кулуарах Форуму, якими думками збагатилися?*

— Чогось особливого не почула. Я ж була тільки першого дня на Форумі, коли відбувалося урочисте засідання. Почула п'ять констант Президента, почула, що в цих процесах зворотності не буде. Це — головне.

— *Ви в тому переконані?*

— Так, переконана. Згодна з тим, що нікого не можна силою змусити сповідувати ті чи інші ідеали, про що говорив Президент України. Чи — розмовляти українською. Взагалі, нічого не можна змусувати зробити. Потрібне переосмислення себе, потрібно взяти на себе відповідальність за виготовлення конкурентоспроможної української продукції — в ідеології, в літературі, в політиці і, звичайно, в економіці. А найголовніше — культура. Бо саме духовне багатство ідентифікує еліту.

— *Вважаю, що Президент абсолютно виправдано й доречно сказав перед українцями, які зібралися в Палаці “Україна”, перед тисячами, які спостерігали за засіданням Форуму перед телевізором: “Нам треба перестати скиглити по-українськи”. Чи не так?*

— Це була дуже потрібна фраза. Бо скиглення розквітає позитивно налаштованих людей, прищеплює українцям почуття меншовартості.

— *Це хрест для української нації, але ми живемо у відкритому світі, — з боєм окреслив Президент України той факт, що поки єдиній нації нам не вдалося створити.*

— Зрозуміло, що це тяжко робити, бо історія і писалася, і творилася досить часто (якщо не переважно) не нашими, на жаль, руками і не нашими головами. Врешті, знаємо, що Голодомор 1932—1933 років — акт геноциду щодо української нації. Створений він спеціально, аби позбавити українців верстви заможного господаря, а неодноразові “чистки” нації позбавили нас еліти.

— *Добре, що на Форумі прийнято рішення про те, щоб звернутися до Верховної Ради України і до держав світу, аби вони визнали Голодомор, вчинений більшовиками, актом геноциду.*

— Безперечно. Давно час це зробити. Важливо, що ми заявили: є український Президент, є українська економіка, є українська держава. У цьому і полягає важливість IV Всесвітнього форуму українців.

ПРО-ЧИТАННЯ

БІЛА ПЛЯМА УКРАЇНСЬКОГО ФУТУРИЗМУ

Олег Ільницький. Український футуризм (1914—1930). Перекл. з англ. Рая Тхорук. — Львів: Літопис, 2003. — 456 с.

Одним із головних процесів в українській літературі за роки незалежності став перегляд літературного канону. Зокрема необхідно було реабілітувати, повернути в українську літературу цілі покоління митців, творчість яких з ідеологічних причин виявилася штучно видаленою з літературного процесу, приречена на цілковите забуття. Український футуризм, як одне з найяскравіших явищ у вітчизняному мистецтві першої половини XX століття, й досі terra incognita для пересічного українця, відомого своєю аксіоматичною нехитістю до вивчення власної культурної спадщини. Однак і професійні мистецтвознавці, філологи, культурологи й усі, кому небайдужа українська культура, не можуть похвалитися тим, що мають цілісне уявлення про це явище. Наразі українознавчим стало систематичне, цілісне дослідження, що могло б узагальнити й підвести підсумки футуристичній течії в українському мистецтві першої половини XX століття.

Книжка канадського літературознавця, професора Альберського університету Олега Ільницького — перша неупереджена спроба показати всебічний розвиток футуризму з історичного, теоретичного та літературного погляду від самих витоків (1914 р.) до його зникнення чи, вірніше, знищення (1931 р.). Автор простежує витоків, розвиток і загибель цього непересічного явища, розглядаючи його в широкому європейському контексті. Окремими розділами цієї монографії є дослідження творчості таких митців, як Михайль Семенко, Гео Шкрупілий, Олекса Слісаренко, Лесь Курбас, Дмитро Бузько, Леонід Скрипник, Юліан Шпол. Дослідник піднімає безліч дискусійних питань. Зокрема він наголошує, що необхідно зробити переоцінку внеску України, названої “колискою мистецької революції” до розвитку світового мистецтва. До сьогодні значна частина культурних явищ Російської імперії ототожнюється у світі з російським мистецтвом, тоді як насправді є українським, грузинським, литовським, латвійським, польським тощо. Так сталося і з українським футуризмом. Саме в Україні зародилося чимало мистецьких рухів і видань, звідси походить низка видатних митців.

Український футуризм виростав із ранньомодерністських течій в Україні 1900—1910-х років і був відповіддю на них. Він демонстративно опирився злиттю з імперськими течіями і засвідчив прагнення подолати колоніальну залежність української культури. Футуризм запропонував нову модель українського мистецтва, що полагала у відмові від народництва й провінціалізму й визнанні європейської культурної моделі. Сучасники з тривогою реагували на виникнення радикальної мистецької течії, яка відкидала традицію та захопилася чаром екзотичного, виняткового, нового. Українське “добровільне” суспільство відразу піддало нову течію остракізму. Існування цього самобутнього явища позначене тривалим конфліктом із обскурантистською публікою, невизнанням та осудом. У роки урядування Сталіна, після розпуску літературних організацій і централізації радянського письменства футуризм був приречений на загибель, а митці розділили гірку долю усіх “неортодоксальних”, які були засуджені до ув'язнення та страти.

Монографія про мистецький переворот в українській культурі зацікавить не лише фахівців, а й усіх, хто цікавиться історією української культури. Книга здобула 1-е місце в номінації “Наукова перекладна література” в конкурсі “Форуму видавців 2003”.

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

В. ЧУЧКО

ТОЙ, ЩО УЗЯВ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОЛЮ НАЦІЇ

Небіж Симона Петлюри, син його сестри Маріямни Степан Скрипник (Патріарх Мстислав) писав про цей період у житті майбутнього провідника нації: «Користаючи з великого авторитету серед товаришів, Симон неподільно володів їхніми душами та був негласно обраним провідником національно свідомого юнацтва, що вчилася тоді в полтавських школах...

Шкільна влада вважала С. Петлюру за «непоправного мазепинця», що в її очах було значно лагіднішим явищем, ніж вусатий і бородастий соціаліст»

(«Українське православне слово», 1976, № 5).

Здавалося б, у відкритті дошки немає нічого надзвичайного, її ще 1991 року слід було повісити. Адже Симон Петлюра народився в Полтаві, саме тут під намулом зросійщення, нав'язуваного «дядьками Отечества чужого», відчув міцну твердь материка на ім'я Україна.

Однак 15 літ кукобівське міське керівництво і ціла низка кучмівських губернаторів, хто з хохляцькою хитрістю, хто з яничарською підступністю намагалися засунути справу вшанування Петлюри у якнайдальшу шухляду. Вони ткали павутину заспокійливих слів, приписуючи громадськості, та без кінця висували на перший план якісь інші, ближчі душі малороса, проекти — на кшталт бездарного пам'ятника галушці.

Але час бере своє. Відсутність меморіальної дошки і пам'ятника Симонові Петлюрі у його рідному місті суспільною думкою вже сприймається як абсурд, ба, навіть непристойність.

І ось нарешті в області з'явилася влада, яка підтримала ініціативу громадськості, зокрема Товариства «Просвіта» та Народного руху України. Полтавська обласна держадміністрація виділила 5 тис. грн. на меморіальну дошку видатному державникові. Голова ОДА Валерій Асадчев, виступаючи на урочистостях із приводу її відкриття, сказав, що цим актом зроблено перший дуже важливий крок для того, щоб пізнати тих людей, які творили нашу історію:

— Симон Петлюра — це людина, яка в буремні роки стала на чолі боротьби за Українську державу; тоді, як інші повтікали від цієї великої відповідальності, він узяв її на себе. Він був м'якою, інтелігентною людиною, талановитим публіцистом, але корінь у нього був козацький, він виходець із цієї української козацької землі.

Говорив голова ОДА і про ту абсурдну ситуацію, коли в Полтаві немає вулиці Симона Петлюри, а багато вулиць носять імена людей, чужих чи й ворожих Україні:

— Що зробили Роза Люксембург, Карл Лібкнехт для Української держави? Чи знали вони взагалі, що існує така Полтавська земля? Думаю, вони й гадки про це не мали. То чому маємо продовжувати увічнювати в назвах полтавських вулиць імена цих комінтернівців? Чому дехто й досі боїться імен діячів Української Народної Республіки? Уже згодні, що це були великі постаті. Але як доходити до того, що треба поставити пам'ятник, вулицю перейменувати, тут зразу ж самі себе заховуємо у великий чеховський футляр: «как бы чего не вышло». То виходимо з цього футляра! У Полтаві має постати пам'ятник Симонові Петлюрі, і нам

ПЕТЛЮРА ПОВЕРНУВСЯ В АЛЬМА-МАТЕР

У дні відзначення 15-ї річниці Незалежності України в Полтаві сталася непересічна подія: на приміщенні Державної аграрної академії (колишньої духовної семінарії) відкрито меморіальну дошку на честь Голови Директорії, Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, який тут навчався у 1895—1901 роках і вже тоді був, як засвідчили його сучасники, «провідником українського руху», членом Революційної української партії. Симон Петлюра був найактивнішим серед тих семінаристів, які вимагали введення до програми українознавчих предметів, звільнення жорстоких наглядачів, скасування в закладі системи шпигунства, яка так контрастувала з діяльністю прогресивних викладачів цього закладу, а головне — з Божими заповідями.

соромно буде, якщо цей пам'ятник першими поставлять в іншому місті. Бо він тут народився. Можливо, тому, що ми 15 років боялися належним чином пошанувати Симона Петлюру, в нас і немає таких постатей в уряді?..

«Ти явиш світлий образ правної держави демократичної»

Для голови Полтавської обласної організації Всеукраїнського товариства «Просвіта», колишнього політв'язня, «нашоукраїнця» Миколи Кульчинського відкриття меморіальної дошки Симонові Петлюрі — це увічнення праці багатьох і багатьох полтавців, які започаткували в нашому місті Петлюрівські читання, які берегли світло життя й діяльності Симона Васильовича. Микола Кульчинський нагадав про подвиг тих полтавців, котрі в 70-і роки підняли український прапор на вежі біля мосту неподалік Київського вокзалу. До речі, письменник Петро Петрович Ротач засвідчує, що його й інших дисидентів у 70-і роки кагебісти допитували з приводу появи національного стяга на Краєзнавчому музеї. Ці факти вимагають дослідження, адже герої, які вчинили ці подвиги, не повинні залишатися безіменними.

Відкриваючи дошку Симонові Петлюрі, Полтава вклонилася подвигу того покоління своїх синів, яке навесні 1917 року завітало її синьо-жовтими прапорами, підтримало Центральну Раду, захищало Українську Народну Республіку. Юнаки з Кадетського корпусу, яких виховували бути підпорками Російської імперії, масово переходили на бік Центральної Ради.

— Усі, хто мав серце, усі хто мав душу, не був зламаний вірнопідданістю імперії, не піддався, за словами Грушевського, «пеському обов'язку перед Москвою», підтримали УНР. І ті слова, з якими звертався до них Симон Петлюра, актуальні і сьогодні, — сказав Микола Кульчинський.

Він повідомив про намір просвітян видати великим накладом лист Симона Петлюри до генерала-хорунжого Микола Удовиченка. Сьогодні він звучить суперактуально. Ось хоча б ця заувага Симона Петлюри про тогочасних партійних лідерів: «Вони партійні інтереси ставили вище державних, персональні моменти вище загальних... Партійна зазірливість все зазірлила, все запідозрювала: дійшло до того, що мені не давали грошей на організацію Коша Слобожанської України. Я бачив, що українські партії мають силу революційну, деякі розкладову, а творчої, організаційної не мають. Я бачив, що вони не усвідомили собі головного: чи Україна як самостійна держава повинна в своїй закордонній політиці спиратись на Європу чи на Москву — Азію? Виявилось, що азійська спадщина в нас — занадто ще сильна...»

Надзвичайно актуальні думки Симона Петлюри про державний апарат, висловлені в цьому листі: що «треба шукати тих, хто чорною роботою державною уміє творити певні реальні цінності»; що важливо зберегти ідею державності й повагу до уряду: «Я кілька разів міг би успішно «розганяти уряди», але не робив цього, бо гадаю, що, особливо в молодій державі, це привело би до внутрішньої деморалізації».

А ось і відповідь сьогочасним сепаратистам: «Основою державності повинна бути Центральна Україна — Наддніпрянина, а не периферія, частина її».

Заступник голови Полтавської облради Петро Ворона нагадав, що серед діячів Центральної Ради третина була полтавцями, і серед тих, хто продовжував боротьбу за Українську державу в екзилі, їх була, мабуть, четверта частина. Тож пан Ворона висловив сподівання, що обласна рада ухвалить рішення про увічнення пам'яті наших славних земляків, яке, на жаль, не пройшло з першого разу на минулій сесії.

Меморіальну дошку освятив секретар Полтавської єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату митрофорний протоієрей Миколай Храпач, який у своєму слові наголосив на тому, як глибоко розумів Симон Петлюра роль Української помісної церкви у формуванні духовної єдності нації. У листі до Івана Огієнка видатний державник писав: «Український патріарх — рівний патріархові московському — це річ, потреба якої вимагається інтересами української церкви та своєчасною оцінкою тих небезпек, що загрожувати будуть, — я це передбачаю, — в її натуральному розвитку. В майбутніх конфліктах нашої держави з Москвою внутрішнє міцна, ієрархічно дисциплінована українська церква може відграти велике позитивне значення у вислідах такої боротьби».

Отець Миколай висловив сподівання, що настане час, коли приміщення колишньої семінарії буде повернуто Українській Церкві, і тут готуватимуть священників, які «вивчатимуть богослів'я і пізнаватимуть світ через любов до Бога, в єдності, толерантності, терпимості». А виступи проти створення єдиної помісної Православної Церкви в Україні, на думку о. Миколая, — це «політиканство і деструктивна діяльність тієї п'ятої колони, яка не хоче, щоб наріжним каменем нашої державності була найнадійніша основа — духовна єдність народу».

У нелегких випробуваннях, що впали на голови справжнім патріотам України, які змушені були піти на ганебне тимчасове перемир'я з олігархічними кланами, нас, українців, нехай надихають слова Голови Директорії, Головного Отамана з його звернення до українського народу від 22 січня Року Божого 1923-го: «Після ганебної віковичної неволі, після страшного божевільного лихоліття Ти переможеш, Народе-Лицарю, і в Державі своїй не-

залежній установиш волю святу для всіх народів, що живуть на розкішних землях Твоїх. Вірний високим засадам волі і рівності, що кохав Ти з часів стародавніх, Ти явиш всім народам світлий образ правної держави демократичної з забезпеченням вольностей громадянських».

А тим часом полтавці ще живуть на вулиці україножера Артьома

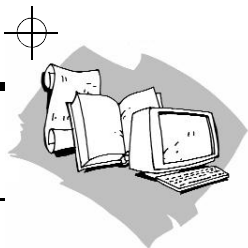
Родинний дім Симона Петлюри стояв на вулиці Загородній, 20, яка нині носить ім'я генерала Зигіна. Зовсім поряд, перпендикулярно до непримітної Загородньої, пролягає вулиця Артема, яку і громадськість, і прогресивні депутати Полтавської міської ради хочуть перейменувати на вулицю Симона Петлюри. Кращого варіанта годі й шукати. Як завжди, опираються цьому ретрогради з комуністичними прибабасами в мізках. Добре відомо, як вони діють, бо так вони колись «заблокували» перейменування вулиці «Уютної» (який жахливий мовний покруч!) на вулицю відомого письменника, художника, жертви сталінських репресій Грицька Коваленка, дім якого ще й досі стоїть на тій «Уютній». Ходили по квартирах, спокушали мешканців до підписування листів протесту, обстріхували ім'я великого українця. Так само може бути й у випадку з наданням вулиці Артема імені Симона Петлюри. Тож сьогодні, мені здається, дуже важливо донести до мешканців вулиці відомості про того, чие ім'я вониносять у своїх паспортах і на своїх будинках.

Хто ж він, товариш Артьом, а насправді Фьодор Сергєєв? Син підрядчика, уродженець деревні Глебово, тепер Фатезького району Курської області, в 1903 році — агент «Іскри» в Україні, у 1905-му — ворохобив у Харкові, у 1918-му — голова раднаркому ворохобної Донецько-Криворізької Радянської Республіки. У тому ж році удостоївся посади заступника голови і нарком радянської пропаганди незаконного Тимчасового робітничо-селянського уряду України.

Що ж пропагував «нарком» Артьом? Про це залишив спогади Володимир Затонський, якому навіть нинішні товариші комуністи повірять, бо ж це їхній однопартієць. Він пише, що кось, увійшовши до кабінету Леніна, застав там Артьома. «Я його раніше не знав. Він почав енергійно нападати на Український советський Уряд, називав нас самозванцями й іншими такими нешанобливими епітетами. Між тим, він і сам формально входив до складу Народного Секретаріату. Він, як тепер пам'ятаю, доводив, що це справа реакційна — утворювати Україну, хоч би навіть советську. Він казав: «Робітники Донбасу і взагалі міських промислових районів — не українці. Селяни також мало в цьому розуміють. Якщо на Правобережжі, з Києвом на чолі, є якісь українці, то хай їм біс — нехай роблять, що самі хочуть. А тут у нас, у південно-промисловій центрі, треба просто організувати советську владу, що підлягає безпосередньо Петроградові, й жодної України не вигадувати».

Коментарі, мабуть, зайві. Полтава, яка у 1918—1921 роках послала тисячі своїх синів боротися з головорізами Муравйових і Артьомів, із продагонами і чрезвычайниками, Полтава, яка називає себе духовною столицею України, мусить негайно стерти зі свого чола тавро, поставлене колись цековсько-обкомівськими прихильниками цього україножера.

● Ганна ДЕНИСКО

ВІДЛУННЯ IV ВСЕСВІТНЬОГО
ФОРУМУ УКРАЇНЦІВ

ПОВЕРТАЮЧИСЬ
ДО НАДРУКОВАНОГО

Буваючи як журналіст на численних столичних зібраннях, форумах, з'їздах і віче, я з сумом вдивляюсь у зал, чуючи бідкання про брак свободи слова. І думаю: "Якби на триста патріотів знайшовся хоч один чоловік із грішми, або на триста з грішми — один патріот, невже так важко було б зробити потужне сучасне видання?"

СМЕРТЬ ШЕВЧЕНКА

Початок наш Гімн таки веде від Тараса Шевченка. Микола Вербицький-Антіох, син секретаря Чернігівської губернської управи, в 16 років вступив до Київського університету св. Володимира. За свої сатиричні віршики й організацію студентської газети “Помийниця”, по “особистому прохання Ректора” був переведений у Петербурзький університет “для охолодження”. Привіз його батько й поселив у будинку свого університетського побратима — архітектора Штакеншнейдера, де вже мешкали його далекі родичі, студенти — Іван Рашевський і Павло Чубинський. Невдовзі там зупинився і Опанас Маркович, що повернувся з-за кордону.

А зовсім поряд, у будинку Академії мистецтв мешкав Шевченко. Не один вечір він заглядав до них. Миколка, музичний талант якого відзначав сам Михайло Глінка, сідав за фортепіано, а Опанас Маркович заспівував своїм прекрасним баритоном. Йому частенько підспівував сам Тарас Григорович, хоч і любив сміятися, що тепер із його голосом можна співати лише “Зайнято!”

Опанас Маркович упрохав Тараса привести хлопців на вечірки “Основи”, які фактично були зібраннями Петербурзької “Громади”. На жаль, ні Куліш, ні Костомаров не залишили письмових спогадів про ті вечірки. Доводиться цитувати спогади Логвина Пантелєєва:

“Я тогда очень мало обращал внимания на физиономию, но лицо Шевченко положительно увлекло меня. На близком расстоянии он выглядел очень схожим, как изображен на литографическом портрете Мюллера: лицо коричневого оттенка, носило явные следы многого пережитого, в том числе и той болезни, которая в последние годы преждевременно ускорила его жизненный конец...”

Та не довго продовжувалося те спілкування з Кобзарем. Зломлений тугою за Батьківщиною, до якої була закрита дорога, та зрадою коханої, він тяжко захворів серцем і невдовзі помер. Друзі брали участь і в похованні Шевченка, і в благочинних вечорах у його пам’ять. Тільки зразу уточню. Ніхто не забороняв похорону нашого Апостола. Ніхто не репресував студентів за участь у його похороні. Заворушення спричинило зовсім інше. Та щоб самому не перебрівувати подій, краще зачитую з книги споминів Логвина Пантелєєва:

“Они совпали во времени — панихида в католическом соборе по пяти убитым в Варшаве при подавлении манифестации 13 февраля 1861 и похороны Шевченко... когда для нас, русских, совершенно неожиданно раздалось пение польского гимна и все поляки в одно мгновение пали на колени и со слезами в глазах присоединились к пению гимна... Сразу вслед за панихидой состоялись похороны Шевченко... польская корпорация в полном составе проводила Шевченко на кладбище. Там Хоршевский от имени поляков сказал на польском языке очень умное и теплое слово, оно потом было напечатано в “Основе”...

По поводу панихиды началось следствие, что предполагало привлечь к ответственности только польских студентов. Русские студенты постановили собрать в следственную комиссию листы с подписями в доказательство, что и они были на панихиде. Попечитель И. Д. Делянов застал студента А. Штакеншнейдера с листками и потребовал отодать их или оставить университет. Собралась сходка, главную роль играли князь Нехлюдов и Чубинский, уладившие конфликт...”

Та згодом конфлікт перейшов у студентські заворушення, і всі вищі навчальні заклади Петербурга та Москви були закриті. Організаторів заворушень або забрали в москалі, або перевели до Казанського університету.

Миколу Вербицького, як і його земляків, відправили додому, до того ж в III відділенні вже лежав донос про те, що він насмілювався перекласти “Єще польська не згінела” українською.

ПРОЩАЛЬНА ВЕЧІРКА

Через рік Миколу Вербицького викликали в Петербург, щоб вирішити питання про відновлення у студентах. Із цього приводу і збиралася вечірка. Першими прийшли сусіди — брати Йосип (ровесник Миколи) та Тадей Рильські. Потім із двома дівчатами-пансіонерками під ручку вкотився кавун-веселун Павлусь Чубинський. За ним статечно увійшли нащадок болгарських царів Олександр Стоянов і вже відомий поет Павло Сова (Павлін Свенціцький). Потім гамірною юрбою завітали Павло Житецький і Іван Навроцький із друзями-сербами...

Вечірка як вечірка. Їли, пили, співали, згадували. Згадав і Чубинський про похорони Шевченка, про ту Панахиду, коли пролунав

Тарас Шевченко

Павло Чубинський

Михайло Вербицький

ШЕВЧЕНКО БУВ ПРИСУТНІЙ ПРИ НАПИСАННІ ГІМНУ УКРАЇНИ

Мені не пощастило з дитинством. Не виповнилося і року, як разом із заручниками фашисти розстріляли мою матусю. Батько з війни привіз мачуху, і в його сім’ї я виявився зайвим. Батьків мені замінила бабуся — Євгенія Львівна Вербицька-Кулішева. Дочка прийомного сина Пантелеймона Куліша (після того, як їхня пасербиця, племінниця дружини, вийшла заміж, він усиновив молодшого сина старшого брата Миколи), невістка автора слів “Ще не вмерли України...” Миколи Вербицького-Антіоха. У неї теж, крім мене, не було нікого. Дочку — мою матір, розстріляли поліцаї з Волинського січового куреня разом із сотнею заручників у 1941-му під Яцевським концтабором. Син — Євген Вербицький — зник десь у ГУЛАГу в 1951-му, після того, як заміс у Львівське видавництво свій роман про три харківських оточення, які він, рядовий солдат, пережив. Її другий чоловік Микола Григорович Савенко був закатований лісовиками під Гушчинцями на Вінниччині у 1948-му... Бували ми часто у таких же вдових сестер Вербицьких — Віри, чоловіка якої, поета-символіста, автора “За Україну, за її долю” Миколу Вороного і сина, прекрасного поета, автора маршів “фізкультурників” (“Чтобы тело и душа были молоды”) та “Авіаторів” (“Всё выше, и выше, и выше”) Марка Вороного, знищили у кляті тридцяті, та Мусі, дружини знаменитого російського художника Ракова, який так і не повернувся до неї і п’ятьох дітей із Колими. Ні, він не загинув. Просто чоловіком був їй там, на засланні (сестри відмотали колимську п’ятірку за рідних). На волі для сім’ї в його житті місця не знайшлося...

От серед цих, тоді ще не дуже й старих бабусь пройшло моє дитинство. Пройшло в розповідях про людей нашого Роду, їхніх друзів і близьких. Про Віктора Забілу, братів Білозерських, Іллю Дорошенка, Опанаса Марковича, Кулешів, Рашевських, Глібова і, нарешті, про самого Шевченка, з яким Вербицький був в останні місяці його життя.

А потім було навчання в Київському технологічному інституті харчової промисловості й життя в гуртожитку по Тарасівській 5/7. Був приїзд до мене бабусі в серпні 1961. Були вечори у її родичів по чоловіку — бабусь Голіциних, що мешкали поряд у кам’яниці з колонами. От у них я і побачив альбомчик їхньої матусі в сап’янових обкладинках із віршем “Ще не вмерли України”. Вони тоді запевняли, що саме в цій кімнаті за цим фортепіано юні студенти творили “Ще не вмерли”. Записав їхню розповідь. А потім були відрядження по всьому Союзу для впровадження своїх розробок. І де б не був, від Калінінграда до Магадана і від Баку до Архангельська, всюди в залах старожитностей центральних бібліотек розшукував стародруки з тих 40—90 років XIX сторіччя, вписував згадки про людей Роду, Шевченка та його друзів.

Отож за родовими переказами, перевіреними літературними пошуками в основних бібліотеках Союзу і розповідь Вам історію створення Гімну.

польський Гімн. Дівчата, а були тут і сестри Голіцини, і красуні з пансіону Ленц, попрохали присутніх поляків проспівати гімн. За фортепіано сів Вербицький, а Рильські та Свенціцький заспівали бунтівні рядки. Коли ж вони скінчили, Микола став тихо наспівувати свій переклад: “Мати Польща не загине, доки ми живемо”. Тут Павло Чубинський замість похвали сказав Миколі, що чим перекадати чужу пісню, краще написати таку свою, он скільки вже часу Володимир Антонович просить громадівців створити свою пісню, на кшталт “Марсельєзи”.

Микола, який славився імпровізаціями, не став комизитися і тут же, під той же мотив, заспівав, творячи нову пісню:

*“Ще не вмерли України ні слава, ні воля,
Ще нам, браття молодії,
Усміхнеться доля.*

*Ще розвіє чорні хмари і біля віконця,
Ми в своїй вкраїнській хаті
Діждемося сонця.*

*Спогадаймо ж тяжкий час,
Лихую годину,*

*Й тих, що вміли боронити
Рідну Україну —*

*Наливайко і Павлюк і Тарас Трясило
Із могили кличуть нас на святее діло...”*

Тадею Рильському і Павліну Свенціцькому, родичів яких від немовлят до старечі вирізував Павло Бут (Павлюк), не сподобалася згадка про нього, і Йосип Рильський, що так і не відійшов від фортепіано, заспівав свій варіант:

*“Згинуть наші вороженьки,
Мов роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці
Наливайко, Залізник і Тарас Трясило
Із могили нас зовуть на святее діло.
Спогадаймо ж славу смерть
Лицарів козацтва,*

*Щоб не стратити марно нам
Своєго юнацтва.*

*Ой Богдане-Зіновію,
П’яний наш гетьмане,
Защо віддав Україну москалям позаним,
Щоб вернути її честь, ляжем головами,
Наречемось України вірними синами...”*

Тут уже не витримав правник Чубинський, який побачив небезпеку виконання такого тексту. Він відсторонив поляків від фортепіано і запропонував свій, менш небезпечний варіант:

*“Гей Богдане-Зіновію, необачний сине.
Нащо віддав на поталу ньеньку Україну,
Щоб вернути її честь, станем куренями,
Наречемось України вірними синами!”*

Подав голос і Олександр Стоянов. Вказуючи на сербів, котрі про щось випитували в Івана Навроцького, він запропонував:

*“Наші братчики слов’яни вже
за зброю взялись,
Не допустимо, щоб ми позаду зістались!”*

Здається, пісня була закінчена. Щоправда, далеко їй було до тієї Марсельєзи...

Знову пішли спогади, заспівали “Соловейка” Віктора Забіли та “Журбу” Леоніда Глібова. Та от серб Петро Ентич-Карич могутнім баритоном заспівав свій Гімн, де приспівом були слова: “Серце біє і крив лїє за нашу свободу”...

— “Та це ж саме те, чого нам не вистачало”, — схопився Павлусь Чубинський і написав безсмертні рядки:

*“Душу й тіло ми положим
за нашу свободу
І покажем, що ми браття
козацького роду!
Гей-о-гей же браття милі,
нумо братися за діло,*

*Гей-о-гей, пора вставати,
пора волю здобувати!”*

От тепер пісня була вже закінчена. Всі записали собі її слова. Свій примірник Тадей Рильський віддав побратиму Володимирі Антоновичу. Коли через кілька тижнів повернувся до Києва з етнографічної експедиції по селах Микола Лисенко (жив у тому ж будинку, що і Рильські поряд із будинком Голіциних), Антонович доручив йому покласти на музику слова нової пісні. Уже через тиждень нова “Українська Марсельєза” полетіла по Лівобережжю. Полетіла, як гімн Громади.

СВІТЛИЙ ШЛЯХ ГІМНУ

Гімном України пісня стала на Правобережжі. Стала завдяки тому, що її там приписували Шевченку. А було це так. Свій примірник Вербицький, коли був у батьків у Чернігові, віддав доброму знайомому — Пантелеймону Кулішу. Пантелеймон поклявся надрукувати вірш. От тільки чого вартою була та клятва, якщо “Основа” (не без вини Куліша) припинила існування. Куліш поїхав лікувати нерви до Італії. По дорозі зупинився у Львові. Старовинне місто, люди так сподобалися Кулішу, що він, скупердяй по натурі, пообіцяв літератору Ксенофонту Климковичу віддати ненадруковані вірші Шевченка з архіву “Основи”. Переправив він вірші з уже знайомим нам Павліном Свенціцьким, який після придушення польського повстання емігрував до Львова.

Чи то Куліш, чи сам Свенціцький зробив це, але разом із “Заповітом”, “Мені однаково”, “М. Костомарову” було передано і “Ще не вмерла України”.

У журналі “Мета” № 4 за 1863 рік усі чотири вірші були надруковані. Відкривався журнал віршем “Ще не вмерла”, за яким ішли три вірші Шевченка і під ними було поміщено його підпис.

Це число журналу катехит Перемишльської семінарії о. Юстин Желехівський відвіз своєму побратимові, млинівському священику Михайлу Вербицькому.

Отець Вербицький фанатично любив Шевченка, мріяв покласти на музику всі його вірші. Отже, отримавши журнал, він уже через тиждень поклав на музику всі чотири поезії. Уже в грудні, на зібранні громади Перемишльської семінарії, пролунала вперше “Ще не вмерли України”. Ректору настільки сподобалася пісня, що він рекомендував семінаристам поширювати її серед прочан, а о. Вербицького пропихав зробити з солоспів хорал. І от уже на свято Івана Хрестителя, перед багатотисячним натовпом перемишльців пролунав могутній хорал у виконанні зведеного хору. Присутньому на святі єпископу Томі Полянському (1860—1869), засновнику першого українського театру у Львові (тепер там “Народний дім”, що з тих часів так і не ремонтувався) так сподобався хорал, що при відкритті українського театру в Львові 25.12.1864 постановкою опери Карла Гайнца “Запорожці”, він наказав режисеру вставити в дію, як гімн, “Ще не вмерло Запоріжжя”. В афіші ж було надруковано гімн “Ще не вмерла України” і підписи під ним — Тарас Шевченко та Михайло Вербицький. Уранку, на другий день після вистави, “Ще не вмерли України” співав увесь Львів. Уся Галичина вважала, що слова пісні написав Шевченко, Апостол України. Тому і стала ця пісня Гімном, спочатку Західної України, а потім УНР. А “Марсельєзу Громади”, написану студентами, незабаром забули...

Після того, як Україна здобула незалежність, а “Ще не вмерли України” стала її Гімном, кожен рік у Польщі на Млинівському кладовищі Перемишльського повіту збираються українці майже з усього світу. Збираються, щоб уклонитися праху автора музики Гімну.

Праху авторів слів ніхто не вклоняється. Бо невідомо, де могили Йосипа Рильського та Олександра Стоянова. Нинішня могила Павла Чубинського чисто символічна. У роки війни бориспільським кладовищем, де він похований, проліг глибокий протитанковий рів, і прах автора Гімну лежить невідомо де. А на місці поховання Миколи Вербицького, з Болдиної Гори в Чернігові, між могилами Опанаса Марковича та Михайла Коцюбинського, його старшого і молодшого побратимів, спускається яр-стежина в урочище Святе. У 1922-му, коли за наказом Леніна конфіскували церковні цінності, зрурили і знищили поховання і співавтора відміни кріпацтва кн. Голіцина, і його племінника, автора “Ще не вмерли України”. Тож по їхньому праху йдуть нині люди в “Святе”...

● **Володимир СИРОТЕНКО (ВЕРБИЦЬКИЙ)**

— *За вагомий внесок у відродження духовності Президент України нагородив студію мод “Віоріка” ювілейною медаллю до 10-ої річниці Незалежності України, а Вас як творчого керівника удостоєно Почесної орденської відзнаки “Суспільне визнання”. А з чого все починалося?*

— Я народилася в Молдові. Десять років працювала вдома як приватна кравчиня. І вже тоді, незважаючи на молодість, мала поважних замовників і в Молдові, і в Чернівцях. А на Буковині розпочинала власну справу з однокімнатної квартири та ножиної швейної машинки “Подольськ”. Замовлень було настільки багато, що до нашого двору неможливо було зайти, — шодня стояла черга клієнтів. Я цілодобово шила із трьома кравчинями з Кривого Рогу, які на той час уже офіційно в мене працювали. Робота поглинала весь час і надзвичайно складно було приділяти належну увагу родині, особливо дітям.

— *Хто допоміг Вам вистояти і таки розбудувати свій бізнес?*

— Від самого початку, ось уже 16 років ми з моїм чоловіком Іллею працюємо разом у модельному бізнесі. Саме йому я завдячую всім, чого досягла. Але на початку становлення нашого бізнесу нам дуже допомогла моя мама. Вона забрала моїх дітей під своє крило. І це єдине, що врятувало і допомогло мені в той скрутний час вистояти. До 50 років моя мама була зі мною поруч. Вона виросила моїх дітей. І це вважаю великим щастям, яке я отримала від Бога. Що ж до самого дизайну весільного та вечірнього вбрання, то наші кравчині практично втілюють у життя всі мої розробки, ескізи, моє бачення фасонів, аксесуарів, фурнітури і саме їх уже сьогодні можна побачити в світових каталогах моди на 2007 рік.

— *Сьогодні студія мод “Віоріка” відома далеко за межами Буковини. Що сприяло успіху?*

— Якщо говорити про успіх студії мод “Віоріка”, то це не тільки мої досягнення, а й усієї нашої родини. Всі труднощі долі, які лягали на мої плечі, ділилися порівну між усіма членами родини. І тільки так ми змогли втілити в життя мою мрію останніх семи років: потрапити на світовий ринок моди. Вважаю, що мені це вдалося саме завдяки сімейному підряду. За нашим бізнесом не стояли мільйони, а лише величезна виснажлива праця нашої сім’ї та колективу, 30 колег-однотимців, з якими працюю вже не один рік. Самотужки встигати за модою, ловити її нові віяння і тенденції, які з’являються щосезону на світовому ринку, — вкрай складно. І саме така підтримка родини важить більше, ніж великі гроші. Тільки за рік ми з чоловіком долаємо понад 50 тисяч км. Буваємо не тільки в Парижі, а й в інших країнах, де вивчаємо моду, відвідуємо виставки, збираємо по крихтах інформацію про нові напрямки й стилі. Ці пошуки не були безнадійні, бо все побачене ми переосмислюємо і втілюємо в наші моделі.

— *Щоби потрапити на світовий ринок моди необхідно було долати й творчі перешкоди?*

— Звичайно. Наше підприємство — ровесник незалежності держави, з року в рік стверджувалося, підіймалося на нові професійні шаблі творчості, якості, досконалості. Сходінка за сходінкою, починаючи від регіональних до республіканських і міжнародних конкурсів, ми рухалися до свого першого успіху. За 16 років творчих пошуків і наполегливої праці ексклюзивне високоякісне вбрання під торговою маркою “Віоріка” здобуло прихильність красунь не лише України, Молдови й Росії, а й Польщі, Німеччини, Франції. Сьогодні ми постійні учасники міжнародних виставок, конкурсів, фестивалів краси і моди. Свідченням світового професійного визнання стали численні нагороди і відзнаки “Віоріки”: дипломи конкурсів “Весільний вальс” 2000—2002 рр. (Росія), фестивалів “Мерцішор — 2000” (Молдова), “Стиль та мода — 2001” (Прага), “Мода нового тисячоліття — 2003” (Дюссельдорф), а також перемоги в національних конкурсах “Панна регіональна — 2000”, “Міні-віце-панночка України — 2001”, “Панна України — 2002” та Міжнародної премії “Бізнес—Олімп”, якої торгова марка “Віоріка” була удостоєна 2003 та 2004 років. Усе це дало нам можливість потрапити на світовий ринок моди.

— *Яким був перший крок на професійний подіум?*

— Я запам’ятала його на все життя. Це був мій перший показ у Чернівцях. Привіта-

«ВІОРИКА» — ЦЕ СВІТОВЕ ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОДЕЛЬЄРІВ

Створювати красу, жити і працювати для добра — такий девіз і кредо відомого модельєра Буковини Віоріки БОДНАРЮК. У цьому вбачає своє призначення і покликання й колектив малого підприємства “Фантазія”, яким керує Ілля Боднарюк, більше знаний в Україні та далеко за її межами студією мод “Віоріка”.

Творчий дизайн, вишуканий стиль, неповторне поєднання класики й сучасності, які притаманні буковинському дизайнеру та її талановитим колегам, стали не тільки запорукою успіху, а й принесли світове визнання українським модельєрам.

Буковинські майстрині створюють сьогодні елітне весілля, елегантне вечірнє, ошатне святкове, яскраве сценічне вбрання і своєю працею стверджують, що краса врятує світ.

Сьогодні про свій шлях до Олімпу світової моди розповідає головний дизайнер і модельєр студії мод “Віоріка”, відмінник служби побуту України Віоріка БОДНАРЮК.

ти мене з цією подією прийшов мій давній друг, народний артист Молдови І. Суручану. Але я так хвилювалася, що коли побачила у шпаринку переповнений зал музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської і мені повідомили, що він у залі, то, зробивши перший крок на сцену, відчула, що мене ноги не тримають, а в голові блискавкою майнула думка: “Ну, ще один крок і я падаю”. І саме в цей момент мій молодший син Річард, який неодноразово брав участь у таких показах і цього разу виводив мене на сцену, внутрішньо відчув, що я ось-ось впаду, тихенько сказав: “Мамо, якщо ти візьмешся за мою руку і будеш міцніше за неї триматися, то ти зробиш перший крок, а потім ще два. Ти не дивишся на людей, а лише відчувай, що я тримаю твою руку і ти не впадеши!” Так мій шестирічний син допоміг мені зробити перший крок на професійний подіум моди. Це відчуття запам’ятала на все життя. Тому сьогодні

ні живу і працюю для того, аби могла їм допомогти в житті, адже мої діти всі ці роки мені допомагали.

— *Сьогодні Ви успішно працюєте не тільки на східному ринку держав СНД, а й на світовому...*

— Практично вже 30 років працюю, вивчаю та впроваджую нашу буковинську моду на східному та російському ринку. Це дало можливість впровадити наші моделі на сві-

їжджала наречена з Тернополя, випускниця вищого навчального закладу С.-Петербурга. Дівчина мала вишуканий смак і досвід одягатися, тому вимоги в неї були неабиякі. До того ж батьки-бізнесмени могли задовольнити її високі запити. Проте об’їздивши салони Києва, Москви, Одеси та Львова, дівчина не змогла придбати весільну сукню, яка була б їй до вподоби. В Києві лише прокат такої сукні коштував 5 тисяч доларів, в Одесі за 15 тисяч доларів можна купити, а в Москві прокат 5 тисяч доларів, а купити можна за 20 тисяч доларів. Це ціни світового ринку, але вони вже реальні на ринках СНД. Коли дівчина приїхала з батьками до Чернівців, то з’ясувалося, те, що вона шукала скрізь за такі великі гроші, у нас можна купити вдєсятеро дешевше. Тобто, все, чого бажає найвибагливіший клієнт, усі нові тенденції, що впроваджуються на світовому модельному ринку, є в нашому весільному салоні.

— *Кажуть, для модельєра престижно, коли в нього одягаються VIP-персони чи зірки шоу-бізнесу?*

— Ми шиємо вбрання для багатьох відомих людей в Україні, Молдові, Росії. Свого часу я одягала дочку Снегура, першого секретаря ЦК, родини всіх міністрів Молдови. Але я не хизуюся тим, що серед моїх клієнтів є VIP-персони чи зірки. Мені багато приємніше, коли до мене приходять людина, яка виростила худобу, продала її, а за отримані гроші хоче подарувати своїй дитині щастя. Хіба це не більше, ніж міністр?! Повірте, більше! Адже наша держава складається саме з таких простих, працелюбних і добрих людей. А щодо зірок... Зірки на світовому ринку моди платять великі гроші за ім’я відомої торгової марки чи фірми. Натомість нашим зіркам треба все шити безкоштовно. Такого ніде в світі немає. Тому не вважаю за велике досягнення, що наші зірки одягаються у нас.

— *Коли Ви відчуваєте задоволення від роботи?*

— Коли можу однаково гарно і добре одягнути клієнтку, яка може дозволити собі витратити на сукню лише 500 гривень, і ту, яка може заплатити 12 тисяч гривень. І шалюю з того, що можу зрозуміти і догодити однаковою мірою їм обом. А от коли мені вдається придумати для дівчини з природними вадами таку модель сукні, в якій вона відчуває себе щасливою, то це мое справжнє досягнення як модельєра. Для мене немає красивих чи некрасивих людей. Я завжди в наших наречених чи випускницях відчуваю душу. Мені здається, що на землі немає кращого покликання, ніж професія модельєра!

— *Кожен майстер мріє мати спадкоємців. Хто продовжить Вашу справу?*

— Я давно замислювалася над цим. Протягом багатьох років намагалася прищепити любов до модельного мистецтва моему старшому синові Юрію. Залучала його до нашої справи. Спочатку він робив усе, так би мовити, з примусу. Допомігав, розуміючи, наскільки мені складно самотужки все реалізовувати. Тільки цього року я відчула душевний спокій за майбутнє нашого бізнесу. Юрій, закінчивши економічний факультет університету, вирішив серйозно займатися родинним бізнесом. У нього є смак, художнє бачення, власний почерк. І сьогодні в його руках усі наші зв’язки зі світовим модельним бізнесом. Він займається каталогами, інтернетом, відео- і фотозйомками, виставками. І для мене велика радість, що він із цією роботою справляється, йому це вдається. Молодший син Річард змалку в нашому бізнесі. Він залюбки брав участь у показах. Нині — студент історичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, знає добре декілька мов і на виставках часто виконує роль перекладача. Тому сьогодні вже не тільки чоловік Ілля, а й сини — моя надійна опора і підтримка в бізнесі. І я можу з впевненістю сказати, що все, про що я мріяла, збулося, мої плани зреалізувалися. Я можу тільки дякувати Богу за все. Бо він мені дав у житті те, чого я бажала: доброго чоловіка, синів, дім, який я побудувала, справу, яка дорожча мені над усе на світі. Залишилося дочекатися гарних невісток, котрі також полюблять наш бізнес і ми разом зможемо ще порадувати людей своєю працею.

●

Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА

НА ЕСТРАДНИЙ ОЛІМП ЗІЙШЛА САМОСТІЙНО

— *Хто не знає народної артистки України Лілії Сандулеси, але мало що відомо про неї...*

— Коли я, зовсім юна, прийшла до Чернівецької філармонії, Софія Ротару зі своїм колективом ВІА “Червона рута” саме виїхала до Криму. А керівництво філармонії, незважаючи на те, що в них залишалися працювали ВІА “Жива вода”, “Смерічка” та “Черемош”, шукало нову солістку. Здавалося, з від’їздом Ротару в мене не мало б бути конкуренції, проте з перших кроків на професійній сцені довелося долати безліч якихось невидимих перешкод. Комусь я завжди була на заваді. А згодом стало очевидно, що музичний керівник філармонійного ансамблю “Жива вода”, в якому співала, надає перевагу не вокалістам, а вокально-інструментальному звучанню і відповідно добирає репертуар. Зрозуміла, що творчо не расту. І коли з’явилася можливість змінити місце роботи, поїхала до Волинської філармонії. Там як солістка взяла участь у конкурсі комсомольської пісні, який проводили в рамках фестивалю “Молоді голоси”. Отримала першу премію. Пізніше для мене було створено колектив “Серпанки”. Але й тут тривали закулісні інтриги.

— *Тобто, аби досягти успіху, митцю замало таланту, потрібне покровительство?*

— Коли починала сценічне життя, у мене не було солідної підтримки. Із тим, що мені дав Бог, — голою і зовнішністю, — самостійно штурмувала естрадний Олімп. Незважаючи на позалаштункову боротьбу, я все-таки їздила на фестивалі, конкурси й ставала лауреатом багатьох із них. Моя заповзятість, любов до музики і бажання співати — перемогли в боротьбі за місце на цьому Олімпі. Але жити весь час у боротьбі та інтригах — для мене це було дуже виснажливо. Багато хто вважає, що в столиці мене в усьому підтримував Борис Шарварко. Я справді чекала від нього такої потрібної допомоги, але... А ось теж уже нині покійний Анатолій Васильович Онуфрієнко, головний диригент естрадно-симфонічного оркестру України, справді мені допомагав.

НЕ БАЖАЮ НІКОМУ ПОВТОРИТИ МІЙ ШЛЯХ

— *Який момент став переломним у Вашій кар’єрі?*

— XXV з’їзд КПРС. Після мого виступу спочатку в Києві в урядовому концерті, а потім у Москві, в концерті для делегатів з’їзду, на який мене запросили Олександра

Пахмутова і Микола Добронравов, до Києва зателефонували і сказали, щоб готували документи на звання “заслуженої артистки”.

— *Вам таки вдалося довести, що гідні високого звання?*

— Так. Але гадаю, що могла і без позалаштункових тортур, сліз, принижень бути учасницею таких урядових концертів. Адже ні для кого не таємниця, що від участі саме в цих концертах тоді залежала доля митця. Гадаю, жодна з тогочасних співачок не пройшла через те, що довелося пережити мені. Та я ні на кого не тримаю зла, бо це мене не тільки загартувало, а й тримало у творчій формі.

Лілія САНДУЛЕСА: «ЖИВУ З НАДІЄЮ НА КРАЩЕ, НА ЩАСТЯ»

Буковина виплекала чимало яскравих і неординарних особистостей, які нині сяють на естрадному небосхилі України: Софія Ротару, Василь Зінкевич, Микола Мозговий, Ауріка Ротару, Іво Бобул, Павло Дворський, Ані Лорак, Катерина Бужинська... Народна артистка України Лілія САНДУЛЕСА гідно продовжує цей зоряний реєстр.

Сьогодні вона — гість “Слова Просвіти”.

гарний проект на каналі УТ-1 “Наша пісня”, започаткований М. Поплавським. Там найчастіше можна побачити українських співаків. Запрошує наших “Шлягер”, але в нього немає ефірного показу. А загалом співаки мого покоління давно відгородилися від державних установ культури і працюють виключно на себе. Збагнути, чому так відбувається, важко, як, зрештою, й повірити в те, що в Україні немає гарних виконавців. Мабуть, це швидше політика.

ПІСЕНЬ-ОДНОДЕНОК Я НЕ СПІВАЮ

— *З якими авторами Ви нині працюєте?*

— Я продовжую працювати зі своїми давніми друзями, композиторами, які вже добре відомі: О. Злотник, І. Кириліна, В. Бистряков, а також із молодими авторами, які сьогодні пишуть для мене пісні: О. Зажирій, Л. Остапенко, О. Бурмицький. Вони знають, що

дурних пісень-одноденків я не співаю. Знають, про що я б хотіла співати і що сказати своїми піснями людям. А головне — мені дуже легко з ними працювати. Коли починала свою роботу в Чернівецькій філармонії, у мене склалися добрі творчі стосунки з молдавським композитором Яном Райбургом. Також мені близька творчість Євгена Доги. З ним я співпрацюю ще з радянських часів, коли брала участь у його творчих вечорах у Москві. Ці композитори й сьогодні для мене найдорожчі автори.

— *Мова відіграє роль у виборі тієї чи іншої пісні?*

— Звичайно, ні! Ви знаєте, я багато гастролюю, зокрема, в західних областях України, але мені ще ніколи і ніхто в житті не сказав: “Ти виступаєш у Львові, чому ти співаєш молдавські пісні чи в Донецьку — українські”. Зазвичай у моїй програмі переважають українські пісні, поряд із якими звучать пісні російською та молдавською мовами.

У ЗАКОХАНИХ МАЄ БУТИ ОДНЕ СЕРЦЕ

— *Про Вас кажуть як про людину чуйну, щиросердну. Чи не зловживали цим чоловіки, котрі знаходили шлях до Вашого серця?*

— У шістнадцять років уперше вийшла заміж. Шкода було хлопця, котрий тільки-но повернувся з армії, був із багатодітної родини, рано залишився без батьків. Зачарувало те, що він був чудовим акордеоністом. У нас був єдиний спільний інтерес — музика. Другого чоловіка, Валентина Козаченка, нині народного артиста України, кохала по-справжньому. Він навчив мене сприймати життя з гумором. Але я не навчилася цінувати його любов. Наші погляди на кохання відрізнялися. І якраз у критичну мить цього періоду мого подружнього життя втрутився Іво Бобул. Рік ми тільки працювали разом. Допомогала в організації його концертів. Коли запрошували мене на виступи, то включала його виступ до своєї програми. І так помалу торувала йому дорогу до столічної сцени. Вочевидь, він одразу збагнув і кредо мого життя: у закоханих має бути не два серця, а одне, і те, що кохана людина має бути поруч зі мною. І він часу не гаяв. Іво виявляв усі можливі знаки уваги і поваги, робив усе, аби бути зі мною. Я повірила в щирість його почуттів, у його справді неземне кохання. А ось мої батьки були проти. Вони так його й не прийня-

ли. І це було для мене найстрашніше. Тільки моя бабуся, яку я з дитинства дуже любила, казала: “Я сьогодні є, а завтра — немає. А тобі, дитино, треба жити”. Проте батьки виявилися мудрішими, а я зрадженою. Я не меркантильна людина, можливо, тому так свято вірила, що він мене не зрадить. І ніколи не могла припустити, що Іво може так вчинити, адже я в усьому йому допомагала, підтримувала, в скрутну годину була поруч. А він зрадив. Та світ тісний, і ми, звичайно, зустрічаємося. Нині з гумором ставлюся до всього, що так тяжко відболіло. Але неприємний осад у душі залишився.

— *Що Вам допомагає долати життєві труднощі та невдачі?*

— Поради моєї бабусі. У нелегкий період мого життя, під час розлучення, вона казала так: “Кінь на чотирьох ногах і то спотикається”. І ще: “Що більше віддаєш людям, то більше маєш”. Вона мені допомагала і сина виховувати.

— *Чи позначаються життєві негаразди на Вашому характері?*

— Ні. Я не змінююся. Зокрема і в стосунках з людьми, які мене оточують. Я не перекладаю на плечі інших свої проблеми і нікого не звинувачую у власних бідах. Навпаки, аналізую і думаю: чи немає моєї вини в тому, що сталося якось прикрість. Живу з надією на краще, на щастя.

— *Чи вважаєте себе сильною жінкою?*

— Так! Але кожна сильна жінка мріє мати чоловіка, поруч з яким вона могла себе відчувати просто жінкою. Я не виняток і хотіла б мати надійне плече.

РОЗУМНІ ЧОЛОВІКИ ЗАВЖДИ МЕНЕ ПРИВАБЛЮЮТЬ

— *Ви не розчарувалися в чоловіках?*

— Відверто кажучи, розумні чоловіки завжди мене цікавили й приваблювали. Інша річ, що я не завжди роблю правильний вибір. Але, незважаючи на сумний досвід своїх шлюбів, розумні чоловіки завжди мене цікавлять і приваблюють. Я ж нормальна жінка.

— *Що для Вас кохання сьогодні?*

— Кохання — рушійна сила, завдяки якій людина здатна на неймовірні вчинки і навіть на подвиг. А головне в коханні, — коли тебе розуміють і поважають. Ось такого кохання я прагну і таку любов намагалася віддати іншим.

— *А вже є кому?*

— Так. Ми поки не разом. Він юрист і живе в Одесі. Але ми зустрічаємося і приглядаємося одне до одного.

— *А що головне для Вас сьогодні?*

— Після смерті бабусі дуже болісно реагую на проблеми, пов’язані зі здоров’ям моїх рідних і близьких. Коли хворіє батько, моє життя зупиняється. Розумію, що в нього поважний вік, що таких прикрощів нікому не уникнути, але все одно в цей час не можу працювати, мушу бути поруч. Після емоційних стресів часто сама хворію.

— *Нині митці не проти спробувати себе в бізнесі. А Ви?*

— Хотіла б якомога довше співати — ще 20, а то й 30 років. Але треба реально дивитися на життя. Кожен артист має замислюватися і над тим, що настане час поступитися місцем на естраді іншим. Відверто кажучи, я про це також думаю. Наразі за допомогою сина й невістки започаткувала маленький сімейний бізнес. У майбутньому мрію своїм бізнесом підтримувати молодих виконавців.

● Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА,
м. Чернівці

ІВО БОБУЛ — 30 РОКІВ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЮВІЛЕЙ

Цього року виповнюється понад тридцять років творчої діяльності композитора і співака Іво Бобула, автора і виконавця багатьох пісенних шлягерів, таких, як “Одна-єдина”, “Все золоте світу”, “Не судилося”, “Листопад” та інших. Іво Бобул співак із високим та образно-драматичним голосом. Дехто називає його кілометром нашої пісні, дехто найпопулярнішим і найкращим співаком України. Можливо, це пафос, а можливо (і це найвірогідніше), цілком заслужено.

Іво обережно і з любов’ю ставиться до свого репертуару. Немає жодної пісні, яку він би не пропустив через своє серце, яка б не співпадала з його внутрішнім станом, переживаннями, мріями. Співак переважно обирає сюжетні тексти. За тридцять

років їх у репертуарі назбиралося досить багато, і всі ці пісні розкішні, всі головні для нього. З цим можна погодитись, адже “Місячне колесо”, “Скрипалю”, “На Україну повернись” та багато інших — це не лише хіти, а хіти, що живуть ось уже більше чверті століття.

Іво Бобул один із небагатьох метрів, хто міцно тримається на своєму п’єдесталі.

Виходячи з репертуару, Іво дуже чутлива людина. Він не любить, коли в житті щось змінюється. Переймається, що світ день за днем гине в алкоголі, тютюні, розбещеності. Над усе любить свою батьківщину, свій народ, безмежно вдячний робочим рукам нації — каже, що то справжні патріоти України.

Нещодавно пан Іво отримав освіту музичного викладача і мріє виростити нове покоління нашої

пісні. Зараз же він приділяє більше уваги своєму маленькому синові, молодій коханій дружині і, звичайно, новим проектам хітів і кліпів.

● **Юрій МОСТОВИЙ**

ВАРТОСТІ І ФАЛЬШИВКИ

У березні 2006 року побачила світ книга “Запорізький Національний університет: історія і сучасність (1930—2005): ювілейна книга” видана до 75-річчя Запорізького Національного університету. Порадниками та консультантами при виданні, як вказано, є колишній начальник обласного управління КДБ М. І. Шама, колишній заввідділу пропаганди й агітації колишнього Запорізького обкому КПУ В. І. Воловик і колишній заввідділу науки такого ж обкому КПУ М. М. Сидоренко. Звичайно, мене як голову Запорізької обласної організації Конгресу Українських Націоналістів спонукало детально ознайомитися з названою книгою не лише бажання з’ясувати, яку ж це історію одного з провідних вищих навчальних закладів козацького краю пропонує і радить кадебіст із обкомівцями. Насамперед цікавість до книги зумовлена моїм глибоким переконанням у тому, що історія університету, як і історія держави, повинна бути правдивою, оскільки лише за цієї умови вона зможе відігравати виключно важливу соціальну функцію та сприяти тому, щоб той же Запорізький Національний університет став справді центром духовності та культури, котрий би сприяв відродженню України, українського духу і притаманних нашому народу аристократизму й шляхетності.

Хочу категорично наголосити, що негідно писати історію університету (як і історію держави), під “временщиків”, і неприпустимо в душі колишнього совєцького агітпропу продовжувати пропагувати колишнє комуністичне минуле, його символи, його ідолів, його вождів. Але, на превеликий жаль, у душі партійно-комсомольського агітпропу 30—50-х років минулого століття і подається матеріал у книзі.

На багатьох сторінках кольорові світліни різних грамат із портретами Леніна і Сталіна, мандатів делегатів різних більшовицьких збіговиськ тощо. Складається враження, що Ленін, Сталін, різні грамоти та мандати з зображеннями більшовицьких вождів відігравали не просто провідну роль в історії закладу, а власне це й сама історія Запорізького Національного університету (до 1985 року педінститут).

Зате в книзі повністю замовчуються намагання колективу зберегти паростки українства, стати своєрідним оберегом нашої національної духовності й культури. Замовчується трагічний період у житті колективу ВНЗ, коли більшовицькі посіпаки впродовж 30—50-х років минулого століття за звинуваченнями в українському буржуазному націоналізмі знищили в катівнях НКВС багато викладачів і студентів. Замовчується й такий жакхливий факт, коли впродовж однієї ночі були заарештовані разом із завідувачем кафедри

ІСТОРІЯ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВІД ОБКОМУ ТА КДБ

(за винятком лише однієї особи) всі викладачі кафедри української мови, а потім були розстріляні енкаведистами. Даремно шукати в цій історичній книзі прізвища всіх інших знищених енкаведистами студентів, викладачів, навіть одного з колишніх ректорів ВНЗ Волкова, який теж загинув у катівнях НКВС.

Більше того, утверджуючи історичне “безпам’ятство” щодо минулого, матеріал у книзі подано так, ніби ніколи й ніяких репресій і переслідувань викладачів і студентів із боку НКВС та КДБ не було.

Подібну книгу неприпустимо ілюструвати світлинами людей, котрі вкрай шовіністично антиукраїнськи налаштовані, й розписувати їхні біографії. Їхня єдина “заслуга” в історії ВНЗ — постійні доноси в НКВС та КДБ на колеґ. Неґідно живописати біографії й подавати світліни колишніх ректорів, заслуги одного з яких полягають у тому, що в період його керівництва було виявлене масове захворювання на сифіліс (45 осіб, у тому числі проректор з адміністративно-господарської роботи та практично весь студентський комсомольсько-профспілковий актив), а інший ректор “прославився” тим, що вигнав із роботи 154 викладачі із вченими ступенями та званнями, а на їхнє місце “з вулиці” взяв 107 осіб

без учених ступенів і звань і водночас продовжив трудові угоди з викладачами, яких звинувачували у хабарництві, їхні срапи прокуратура передала до суду.

Неприпустимо в подібній ювілейній книзі друкувати світліни й усіляко вихвалити одну з “продавщиць” дипломів, котра примудрилася продати диплом свого факультету аж в Австралію. Причому була спіймана, як кажуть, на гарячому.

Украї негідною та недостойною є також спроба повністю замовчати плідну працю в університеті протягом десятиліть цілої низки патріотично та проукраїнськи налаштованих викладачів.

У книзі не знайшлося місця, щоб назвати прізвище доцента Шевченка Тараса Григоровича, факхівця з української мови, який понад 20 років працює в університеті, тривалий час завідував кафедрою української мови, обирався депутатом обласної ради, постійно проводить активну просвітницьку діяльність, у тому числі протягом останніх десяти років як голова запорізької обласної організації ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка.

Зате знайшлося місце І. І. Колобєрдянку, фігуранту кримінальної справи за хабарництво № 580213 від 17.12.2002 року, який не написав не лише жодної книги, а й теоретичної статті. Натомість викреслено пріз-

вище Ткаченка Андрія Арсенійовича, автора 29 монографій, 15 навчальних посібників і 100 наукових статей, людини, яка теоретично спростувала теорію Маркса. А. А. Ткаченко 28 років (!) працював в університеті доцентом і професором, єдиний на економічному факультеті за всю його історію нагороджений знаком “Відмінник освіти України”. 13 жовтня 1987 року Андрія Арсенійовича вчена рада університету рекомендувала відділенню економіки АН УРСР на здобуття премії імені Шліхтера за наукові досягнення в галузі методології політичної економії. А згодом та ж учена рада присвоїла йому вчене звання професора.

Інша справа, що за антимарксистські й антикомуністичні погляди А. А. Ткаченку до сьогодні атестата професора не видали, а окрім цього, в тому числі й у незалежній Україні, переслідуючи за той же антимарксизм і антикомунізм “провалили” на захист три його докторські дисертації. Про це повідомляла своїм читачам газета “Україна молода” 25 лютого 1998 року, на весь світ розповідав на радіо “Свобода” в 1997 та 1998 роках Павло Вольвач. У запорізькому краї двічі повідомляла про це своїх читачів газета “Перекур” 31 липня 1997 року та 16 липня 1998 року.

Нині книги А. А. Ткаченка є не лише в науковій бібліотеці Запорізького Національного університету, інших наукових бібліотеках України. Його книги в бібліотеках Америки, Канади, Англії, Німеччини, Росії, Молдавії, Білорусі, інших країнах СНД. Але за логікою колишнього обласного кадебіста Шама та двох обкомівців Воловика й Сидоренка, антимарксиста й антикомуніста А. А. Ткаченка в Запорізькому Національному університеті ніколи не було й немає! Тут лише потрібно зауважити наступне: Шама, Воловик і Сидоренко самі були безпосередньо причетні до переслідувань А. А. Ткаченка за політичні переконання впродовж 1976—1977 років, коли А. А. Ткаченко саме за політичні погляди був звільнений із роботи і був поновлений лише через рік за протестом колишнього Генерального прокурора колишнього СРСР Романа Руденка.

Що ж дає публікація названої “ювілейної” та “історичної” книги, в якій відсутня справжня історія університету, а пропонується кадебістсько-обкомівське її тлумачення? Виходить, хай вибачать читачі, майже сто тисяч гривень пішло, як кажуть українці, “Рябку під хвіст”. Переконали, що так продовжуватиметься доти, доки “історію” писатимуть колишні кадебісти та обкомівці. Справжню правдіву історію і університетів, і нашої держави повинні писати самі українці.

● **В. ТИМЧИНА**, голова запорізької обласної організації “Конґрес Українських Націоналістів”

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

ЯКІ КНИЖКИ ВПЛИНУЛИ НА УКРАЇНСЬКИЙ СВІТ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ?

У серпні у Великій читацькій залі Національної парламентської бібліотеки України відбулося відкриття виставки “Книжки незалежного 15-річчя, які вплинули на український світ” та прес-конференція з нагоди підбиття підсумків цього рейтингового проекту дослідження. На ній виступили К. Родик і Г. Родіна — головні натхненники проекту.

Отже, нагадаємо, він стартував з аналогічної прес-конференції. Всеукраїнський рейтинг “Книжка року”, журнал “Книжник-review” і газета “Україна молода” напередодні ювілейного Дня Незалежності вирішили провести читачко-експертне опитування і з’ясувати: які українські видання Незалежної України вважаються найрезонанснішими в нашій півторадесятилітній історії. Опитування проводилося в три етапи. Спершу українські видавці надали організаторам списки своїх найуспішніших видань. Маємо зазначити, що за п’ятнадцять років на український ринок надійшло понад 70 тис. найменувань книжкової продукції. Видання, що не надходили у вільний продаж, до цього переліку не зараховувалися. Далі експертна рада (200 осіб) переглянули ті списки й визначили по тридцять книжок-претендентів у семи номінаціях: “Хрестоматія”, “Красне письменство”, “Софія”, “Минувшина”, “Обрії”, “Дитяче свято”, “Візитівка”. Нарешті з 3 по 10 серпня відбувалося голосування читачів (свій голос за десять улюблених книжок можна було віддати через пошту чи Інтернет).

17 серпня на відповідній виставці оголосили переможців. На прес-конференції журналісти вислухали традиційні промови на тему: “Що робити, щоб українське книговидання вишло з кризи?” Сама виставка викликала дуже суперечливе враження: кілька столів із книжками традиційного асортименту книгарні “Наукова думка”, деякі з них достатньо зачитані... Ще суперечливіше враження викликав список переможців (його можна прочитати на сторінках “Книжника-review”). Із незрозумілих причин Марсель Пруст сусідить із когортою українських культурних діячів ХХ ст., твори Любка Дереша й Леся По-дерв’янського належать до сімки найвизначніших здобутків української літератури, у номінації “Софія” тільки одне українське прізвище — Д. Чижевський, а майже все “Дитяче свято” віддане видавництву І. Малковича. Звісно, перед нами просто ще один результат читацького опитування — яка ж тут раціональність чи об’єктивність? Але ж і назва гучна — “Книжки незалежного 15-річчя, які вплинули на український світ”. Чи вплинули?

І все ж нам дуже потрібні подібні акції. Як і будь-які інші заходи, що привертатимуть увагу українського суспільства (і влади!) до української книжки, мови, культури. Тому щира дяка організаторам за непересічну ідею. Сподіваємося, що до наступної “круглої дати” у нас буде більше підстав для гордості за зроблену працю.

● **Зоя ЖУК**

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Розпочався новий навчальний рік. І знову загадковим мовчанням зустрічають допитливих читальні — де ходять навшпиньки і спілкуються пошепки з поваги до книжок, що мешкають у цьому книжковому заповіднику.

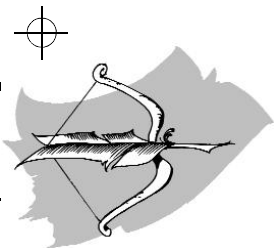

НАШІ ПЕРЕМОГЛИ!

ОСОБИСТІ ВРАЖЕННЯ

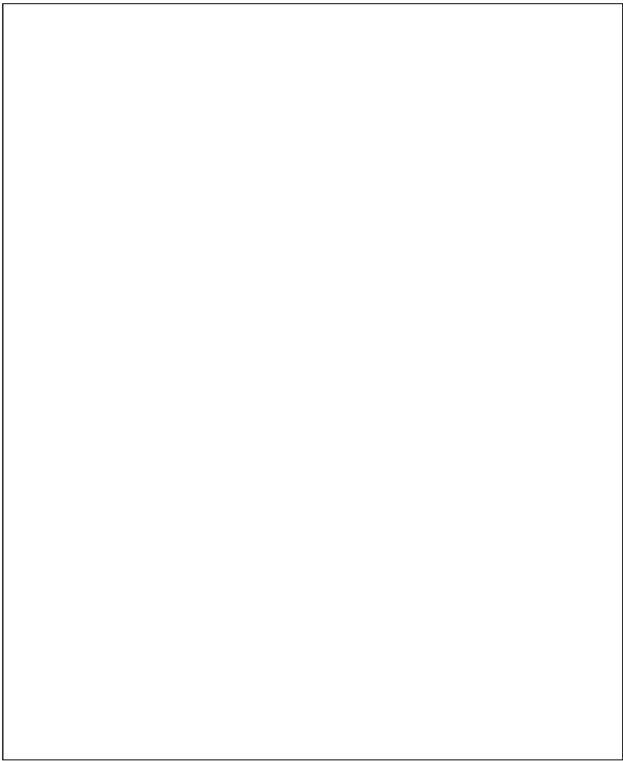
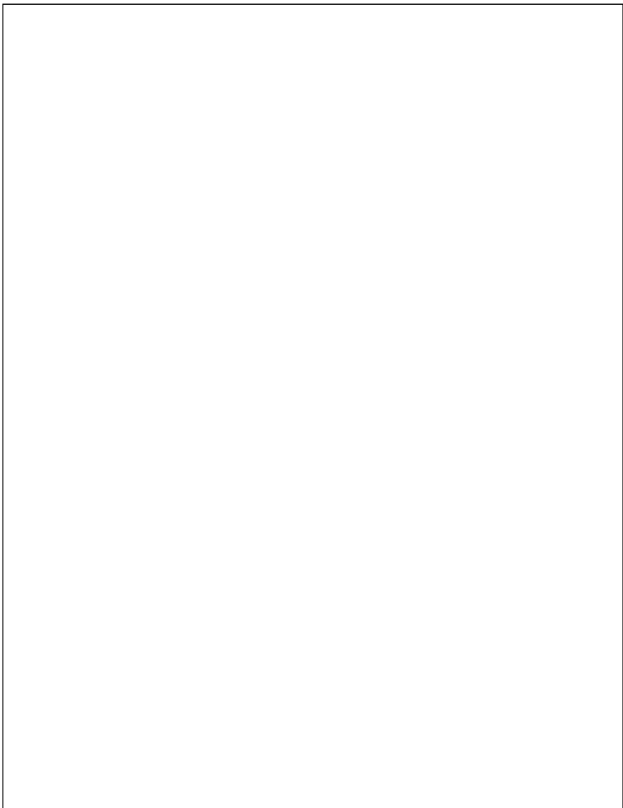
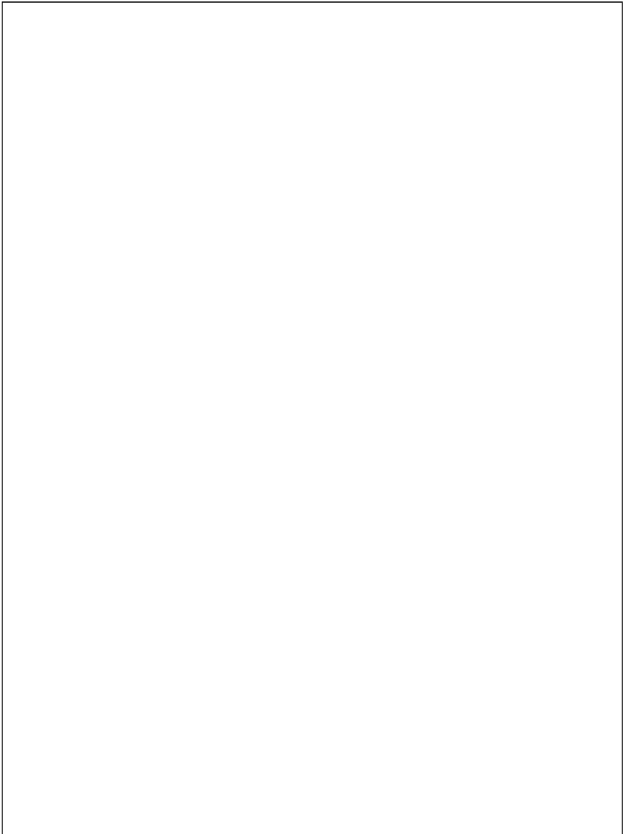
Юрій Андрухович

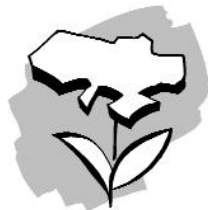

ЛАУРЕАТИ

ХТО ВІДПОВІСТЬ?

Одна з двадцяти чотирьох... Згоріла чи вкрадена?

І раптом! Раптом! У виставковій залі Чернівецького художнього музею — натовп митців, журналістів, мистецтвознавців. І вона стоїть перед цим вируючим гуртом — як Божа пташечка, а дітиса нікуди, бо вона — винуватиця цього свята, що називалося дуже дивно: “Пташко моя, Люба”.

Сама декорувала залу осінніми натюрмортами з яблуками, горіхами, сливами, кукурудзою, червоним перцем. І часом відвідувачі простягали руки до живого натюрморту і куштували його. І було добре, як удома. Звичайно, вдома, бо всі п’ятдесят розкішних акварелей — це, власне, і є дім — стіни мистецької хати, її світу, який творили віки, а відтворювала вона, мисткиня з натурою О. Кобилянської, пошукачка гармонії, здобувачка верховенства краси.

Є на світі сім кольорів веселки, але є й понад 2 тисячі тонів і відтінків. Ними можна фарбувати все, і залежно від того, хто малюватиме, вийде відповідний арт-сюжет — або війна, або вічне життя. У неї — друге. Вер-

титься “Гуцульське сонце”, яке звідти, згори, розтопило льоди, і народилися лошата, і стоять під вінком чудернацьких квітів пара оленів — як до вінчання (хто його знає, де більше таїнства вінчання — у людей чи у братів наших менших).

СИМВОЛ КВІТІВ ЖИТТЯ ВІЧНОГО

ВЕРНІСАЖ

Людмила БОГДАН, за своє життя нікого не вразила своїми претензіями, нічого не вимагала, не просила. Життя її схимницько-сковородинського зразка — пошук і праця, відданість і простота.

А сонце те, як Різдвяна Звізда — восьмикутне — посередині квітка, а від неї промені — у стилі гуцульського розпису, воно рухається по колу і рухає світом. І від нього набули сили вічного двигуна колеса від воза і прядки, на якій вічні жінки прядуть вічну вовну (“Свято в Карпатах”). І тут, лише тут із писанок повилуплювалися полив’яні пташки-свистульки, які щебетатимуть, коли їх притулять до губ.

Такі сюжети, як і “образи” квітів і птахів, людей і звірини, усього, що явно чи уявно проступає з її полотен, доступні тільки тим, хто любить усе це більше, ніж самого себе. Вона вибирає майбутніх своїх акварельних героїв серед квітучих лугов, не пропускає жодної етнографічної імпрези, як, скажімо, Гуцульських фестивалів, звідки привозить тайстри зразків рукотворних, а ще більше — міхи емоцій, які, як зерна, полегать деякий час у відстійнику (є в митців такий потаємний закуточок) душі і проростуть. На літо чи на зиму — байдуже. Все одно буде квіткова стихія, упорядкована до найменшого штриха. Квітів у пані Людмили багато. Ними вкриті цілі гори, у них пахнуть коні, їх збирають жінки (“Зелена гора”). І на небі — квіти, немає жодної краплі голого простору, бо треба ж їх десь розмістити — налитих свіжими дощами, насторожених бджолами, що несуть у собі утаємниченість ліку і привороту.

Для літніх жінок ті квіти зійшлися у прядивних пасмах і на писанках, а в молодих — погляньте на “Сон нареченої” — широким шляхом (угору) плинуть потоки квітів — блакитних, бузкових, рожевих. Сотні різновидів і відтінків, і на сорочці в нареченої також.

Художниця створила галерею символів квітів. Це переважно круглі тільця, заповнені різними геометричними формами — зубцями, кільцями, трикутниками, веретенцями, сердечками. Вони у натурі акварелей присутні скрізь: у косах жінок, у гриві коней, у крилах птахів...

Пані Людмила не коментує своїх робіт, не розповідає, що саме вона хотіла зобразити. Та це й неможливо. Хіба можна переповнити зміст поезії, яка здатна викликати напливи почуттів, або ж музики, яка сприймається мільйонами в індивідуальній інтерпретації.

Акварелі пані Богдан — сукупність багатьох художніх чинників: вони несуть загальний позитив, навівають ностальгію за золотою порою взаєморозуміння людини і природи, аж до стирання граней між Творцем і створених Ним.

Притишеність тонів — умиротвореність, плавний перехід відтінків — філософія буття. Ну а все інше — це вже етнополітика: наше найкраще!

Шлях її творчості складний. Благо, що пані Людмила не покинула Чернівців, хоч у будь-якому куточку землі вона малювала б свою Франківщину (за родом) і свою (за долею) Буковину.

Але тільки тут (хто ще не знає) існує той буковинський тектонічний трикутник, який таким ось чином впливає на здатність творити. Схід не терпить подвійності, захід не терпить фальшу. Ось і ґрунт для єдності неподільного. А те, що пані Людмила своєю творчістю прикрасила, як на свято, часточку національного мистецького храму — це факт. Хочеться, щоб така краса прижилася в кожній українській хаті.

• **Віра КИТАЙГОРОДСЬКА**, м. Чернівці

РОЗДУМИ З ПРИВОДУ

1809 року він приїхав у Ніжин, у місто свого дитинства, де мати-українка частувала його пиріжками, спеченими з українського борошна. Цей тонкий гурман, який куштував у світі багато різних солодощів і втіх, вирішив одружитися на ніжинській дівчині, яка пригостить його власноручною випічкою, що нагадає йому смак дитинства.

Ось таку фавбу для п’єси “Фея гіркого мигдалю” придумав наш земляк, письменник Іван Кочерга в 1925 році.

Він народився 6 жовтня 1881 року в містечку Носівка в родині залізничного службовця. 1891 року родина придбала будинок у Чернігові неподалік із відомим уже тоді українським письменником Михайлом Коцюбинським. І тому не випадково автор поселив своїх героїв у Ніжині, з історією якого був добре обізнаний.

З дійовими особами ми вперше зустрічаємося в цукерні пані Копчинської. “Стародавнє дужне помешкання ще грецького будівання”, як описує його Кочерга. Углибині, за широкою аркою, цукерня з прилавками, вхідними дверима та полицями, де, крім слойок із варенням, цукерками, кавою та різною бакалією, ще багато пляшок із різнокольоровими наливками та лікерами. На першому плані — кімната зі столиками для відвідувачів.

Архіви свідчать, що одна з грецьких кав’ярень була там, де нині розміщена теперішня редакція газети “Ніжинський вісник” на вулиці Стефана Яворського. Отже, можемо припустити, що саме тут граф уперше побачив Леся, яку за подарований гіркий мигдаль і нарік фесю. Дівчина, що споживає тільки гірке, стала його найсолодшою мрією.

Вона — сирота і живе на правах Попелюшки під опікою свого дядька, колишнього полкового писаря, що пишається своїм козацьким походженням і соромиться дружини-московки, “урождьонной Кирдяпіной”, і двох дочок, які удають із себе московських панянок.

ФЕЯ ГІРКОГО МИГДАЛЮ

6 жовтня виповнилося 125 років Івану КОЧЕРЗІ

Чи любите ви батьківщину? Чи любите ви Україну так, як граф Роман Бжостовський?

“Край пишних гетьманів і лицарських пригод, край безоглядного козацтва, що шукало волі й слави з мечем у руці й пісню на вустах, — і оця то козацька кров, панове, мусить ввіляти сили до наших знесилених тіл. Тому-то і я, граф Бжостовський, потомок славетного роду, гербовик герба “стремено”, власник замків на Віслі, палаців у Кракові та Варшаві, вважаю за свій рідний край Україну, отчизну моєї матері-козачки. Ніде в світі не билосся моє серце, як тут, на лівому березі Дніпра, проміж левад і садків рідної України”.

Яким же був Ніжин на початку ХХ століття? Місцевий поет Цвіркун описав його так:

“Ніжин — добра сторона:
В нім пиття без краю —
І наливки, і вина,
Лиш води немає.
Нам з Туреччини везуть
В цукрі абрикоси,
Каву, рис, мигдаль, халву
І тютюн для носу.
І хоч добре з тютюну
Крутить в панськiм носі
Не прокинеться від сну
Магістрат наш досі.
Спить солодко, мов дитя,
Кинувши роботу,
А на вулицях сміття,
Темень та болото.
Словом, нічого казати,
Не сумні ми люди.
Ну, а років через п’ять
Ще й розумні будем.
Бо будуть вже для нас
Безбородька руки
Преогромніший палац —
Вертоград науки.
Сорок сажнів довжини,
Чотири осади,

Стане місця всім дурним
Міської розсади”.

Не міг передбачити Цвіркун, що саме з цих “дурних” виростуть видатні науковці, літератори і педагоги.

Цікавий читач знайде у п’єсі Кочерги багато потішних сцен і дотепних згадок про ніжинську старовину: Магерки, греків Тернавіотів, Носівку...

Фінал — щасливий. Леся дає графу справжній урок українського патріотизму. Ось її пристрасний монолог наприкінці вистави, яку 1999 року в Ніжинському драматичному театрі імені Михайла Коцюбинського ставив заслужений артист України Олег Мосійчук.

“Цей аромат мужицьких булочок, який вам сподобався, — це аромат свіжої пшениці, що сіяли ваші підданці на золотих нивах вашої Носівки... аромат рідних полів, аромат вітерцю, що обвівав лице стомлених жінок та жниць — ваших кріпаків, що працювали на вас усе життя, що обливалися потом, щоб ви змогли заживати життя, панувати та шукати по всьому світі нечуваних ласощів та утіх”.

Режисер трактував п’єсу не як історію Попелюшки, за що дорікали ще живому

Марина Близнюк
в образі Феї гіркого мигдалю

письменнику, а як приклад любові до батьківщини, до землі, де народився і виріс.

6 жовтня 2006 року минуло 125 літ із дня народження Івана Кочерги. На думку театрального режисера, актриси, викладача Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Марини Близнюк, ідеї автора “Феї...” та його героїв актуальні й сьогодні. За легкістю жанру постають прояви українського духу, щирі почуття, не штучного, а живого гумору...

• **Надія ОНИЩЕНКО**, м. Ніжин

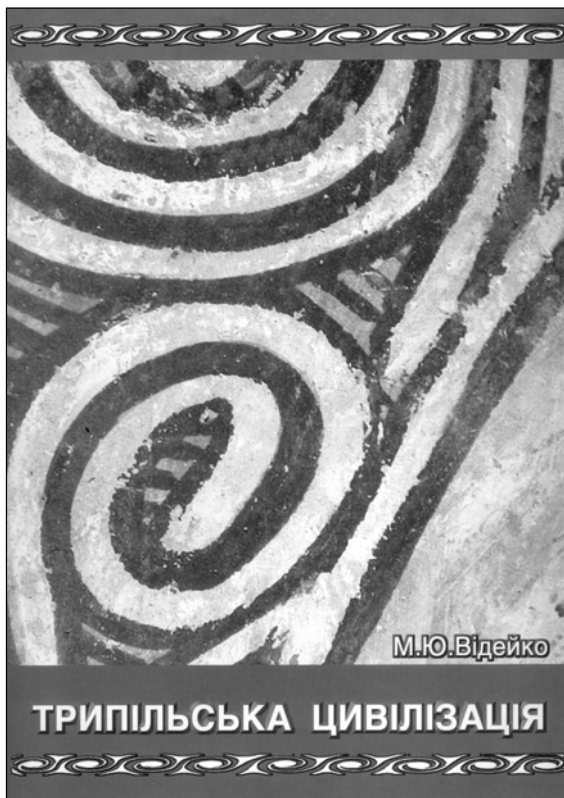
Про Трипільську культуру впродовж останніх 12 років (у 1993-му відзначалося 100-ліття її відкриття) ведеться багато дискусій у наукових колах, поміж політиків, ідеологів. Точаться суперечки в середовищі її шанувальників. “Просвіта” у 2003 році провела кілька наукових конференцій із метою глибше осягнути таємниці цієї видатної цивілізації, що бентежить уяву прискіпливих дошукувальників правдивої історичної давнини нашої Вітчизни.

І цілковито відповідаючи на вимогу часу — величезного загалу шанувальників, — провідний археолог Інституту археології України, кандидат історичних наук Михайло Відейко виніс на громадський суд свою працю “Трипільська цивілізація” (Київ, 2003. Індустріальний союз Донбасу). Зауважимо насамперед: уже понад століття вчені, не лише українські, а й багатьох материків, намагаються переконати людство, як постала ця унікальна археологічна культура, що проіснувала 2700 років винятковою етнокультурною цілістю й, безсумнівно, вплинула на формування та духовний розвиток європейських народів.

Автор у своєму коротенькому вступному слові цього вельми ошатного видання з великою кількістю ілюстрацій (а це насамперед самі витвори трипільців: кераміка, жіночі й чоловічі статуетки, моделі храмів, жител, реконструкції зведених упритул будинків, знаряддя праці, численні фото розкопок, що вже стали важливими історичними документами) неспішно веде зацікавленого читача-мандрівника глибинами прадавньої історії українського степу між Дніпром і Дністром. Він констатує: “Шість тисяч років тому на землі, яку сьогодні називають Україною, стояли величезні поселення — міста. Коли “історія починалася в Шумері”, їхні руїни вже давно були сховані під різнотрав’ям степу між Бугом і Дніпром. Люди, яких ми називаємо трипільцями, заклали підвалини цивілізації на нашій землі. Вони одними з перших тут почали вирощувати хліб і плавити метал, збудували тисячі селищ, десятки міст. Вони прагнули вічного життя, молячись і приносячи жертви Вищим Силам, створили дивовижні магічні орнаменти, які зачаровують нас і сьогодні”.

Науковець підкреслює значущість археологічних джерел, аби повніше дізнатися про давнину: мільйони фрагментів кераміки, десятки тисяч посудин, вироби з кремнію, металу, розкопані й зафіксовані вченими залишки колишніх поселень і поховань є тими свідченнями, що відбивають, певним чином, давно забуті сторінки дописемної історії або “праісторії” людства. Тому й особливу вагу для наукового світу мають питання методики та правдивості історичних реконструкцій на підставі виключно археологічних матеріалів. Зауваживши, що Трипільська культура не залишила після себе ні пірамід, ні величезних храмів, ні кам’яних палаців, а її матеріальна спадщина, всі свідчення існування понад шість тисячоліть заховані в землі, автор наголошує: “Нині ця культура заслуговує на те, щоб бути описаною як важлива складова цивілізації Старої Європи”.

У цьому виданні персонально названо, мабуть, усіх — у трьох поколіннях їх набирається більше півтори сотні — учених, археологів, краєзнавців, шукачів історичної давнини (а серед них багато справжніх подвиж-

силь фрагментарних...” (Отже, великою мірою, неповних. Та й замало для нього, скажімо, лише археологічних даних. Потрібні колективні напрацювання в царині етнографії, лінгвістики, мистецтвознавства, міфології, фольклору, астрономії). “...кожен дослідник має право на складання власного портрета давніх цивілізацій”.

На початку 70-х років XX ст. завдяки застосуванню нового методу комплексних досліджень — аерофотозйомки у поєднанні з геомагнітним картографуванням на Черкащині стали відомі великі міста — поселення-гіганти, які визначили обшири Трипільської цивілізації. Понад 20 років (1971—1993) досвідчений археолог М. Шмаглій проводив комплексні дослідження в Майданецькому, відкопавши багато трипільських жител. Із ним у ці роки працювали М. Відейко, К. Зінківський, В. Мищик.

Восени 1897 р. Вікентій Хвойка на пагорбах і долинах навколо містечка Трипілля (саме тому й названо його іменем археологічну культуру) і сіл Веремя, Халепя, Жуківці,

Кріш, Боян, Тиса, Лендель та ін., давніших у часі. На південному заході відчутні впливи землеробських неолітичних цивілізацій балкано-дунайського регіону.

А ось доктор археології Валентин Даниленко, який багато років фундаментально досліджував палеоліт, неоліт і енеоліт України, дає своє визначення цій проблемі: “Ми маємо всі підстави вважати Трипільську культуру початкового етапу спадкоємницею тієї території, що свого часу була охоплена **дотрипільською Буго-Дністровською культурою**. Йдеться насамперед про Буго-Дністровську частину Північно-Західного Причорномор’я, але й, можливо, про румунську Молдавію, де пам’ятки Буго-Дністровської культури почали з’являтися. Процес розвитку Буго-Дністровської культури був досить складним і динамічним, а її трансформація в Трипільську культуру неминуче мусила мати характер стрибка, зумовленого і значними історичними, економічними й культурними зрушеннями, і участю в цьому процесі нових етнокультурних компонентів”. Спадковість Трипілля від Буго-Дністровської культури простежується не лише в техніці нанесення і в специфічних композиціях орнаменту, але також і в морфологічній близькості кульової антропоморфної пластики. І стверджує про **можливу генетичну залежність Боянської**

ТРИПІЛЬСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ.

Знаки прокреслені по сирій глині на денці миски. Майданецьке місто. Малюнки Олександра Фисуна

ників XIX—XX століть), кожен із яких самовідданою працею написав власну сторінку величезної книги з найменням українське Трипілля.

Ознайомлення читача з відкриттям і вивченням Трипільської культури М. Відейко починає з перших археологічних розкопок, чітко й хронологічно послідовно розгортає панораму досліджень трипільських поселень, які проводилися буквально рік за роком, детально висвітлює відкриті пам’ятки за періодами: на початку XX ст., 1920—1941 рр., повоєнні масштабніші, що проводилися 1945—1970 рр., і відкриття Трипілля як цивілізації мідного віку, що велася з 1971 до 1993 рр.

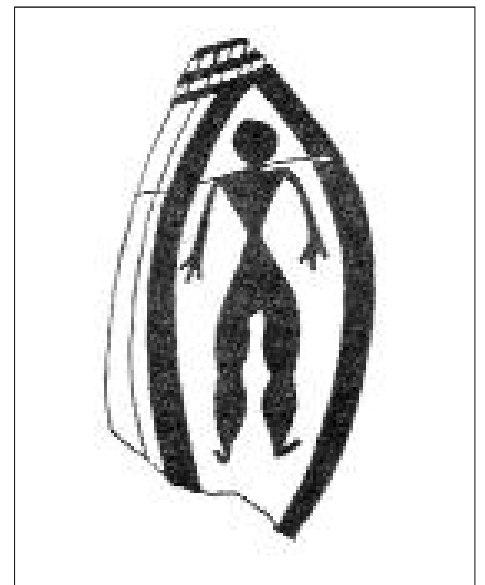
У суспільній свідомості вже не одне десятиліття років стоїть законне запитання: а чи є Трипільська археологічна культура справді цивілізацією? Англійські та американські вчені, як і наші вітчизняні (зокрема й радянських часів) вважають, що її археологічними ознаками є: міста, монументальна архітектура (храмові комплекси), писемність, ремісничка спеціалізація, суспільна диференціація, отримання в достатньому обсязі додаткового прибутку, що обумовлює повноцінне існування. І дослідник високого фаху М. Відейко, маючи інформацію з численних археологічних джерел, з упевненістю нині стверджує: “**Так, ми маємо справу з цивілізацією... археологічні джерела є лише віддзеркаленням минулих подій, причому до-**

Шербанівка, Стайки, Стрітівка та ін. відкрив перші сліди хліборобської цивілізації, яка простяглася від Чернівецької області — на заході до Київської — на сході, займаючи площу 200 тисяч квадратних кілометрів.

Матеріали з розкопок пам’яток цієї давньоземлеробської культури кінця XIX ст. і перших двох десятиліть XX увійшли у золотий фонд трипільознавства, без вивчення яких нині не можна уявити її правдиву картину. Хронологічно по етапах десятиліть XX ст. простежено-проаналізовано праці багатьох археологів, цілком природно в деталях окреслювалася цілісна масштабна картина досліджень доби енеоліту мальованої кераміки в іменах, які майже не згадаються в наукових трактатах, оскільки чимало вчених було піддано репресіям 30-х років.

М. Відейко акцентує: на межі 20—30-х років XX ст. найгрунтовніші праці О. Кандиби, Т. Пассек і Г. Шмідта з дослідження кераміки Трипілля-Кукутені стали основою періодизації трипільських пам’яток, визначених у 1941 р. безпосередньо Т. Пассек, що практикується і понині. Сам автор, з урахуванням доповнень інших дослідників, у своїй книзі подає детально опрацьовані й найточніше визначені — “абсолютна хронологія” — періоди й етапи існування культури Трипілля-Кукутені, як тепер науковий загал іменує давню історію України.

Аналізуючи прикметні ознаки Трипілля, автор наголошує на тому, що воно виникло як результат синтезу багатьох культурних традицій Старої Європи: в кераміці, пластичі раннього періоду трипільців західних територій вбачаються риси культур Вінча,

Зображення людини-божества на мальованій посудині. Середина IV тис. до н. е. Ржищів. Розкопки В. Хвойки

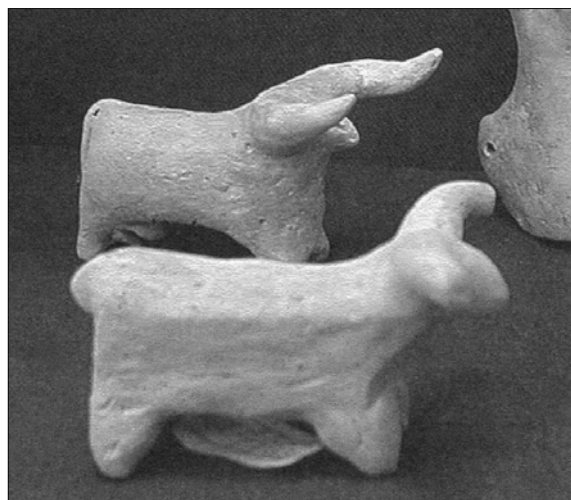
культури від Буго-дністровської.

Трипільська культура — всуціль хліборобська. У ній ральне землеробство переважало над мотичним. Молочне тваринництво розвинене ще на ранньому етапі. Розведення крупної рогатої худоби, яку використовували як тяглову силу (багато скульптурок бичків, модельки саней з їхніми головами про це свідчать) сприяло її економічному зростанню. Сіяли пшеницю плівчасту, двозернянку, спельту, голозерний ячмінь, просо, горох, сочевицю. Зернотерки стояли в кожному житлі. Збирали плоди фруктових дерев.

Засівали ниву необмолоченими колосками. (Певно, так краще зберігалася внутрішня родюча сила зерна).

Проведені споро-пилкові аналізи дали змогу відтворити рослинний світ, що був шість тисячоліть тому. Тоді біля оселі черво-ніли мальви, росли кропива, подорожник, серед пшениць синіли волошки. На берегах річок — верби, густі куші ліщини, вільхи. У дубово-грабових гаях водилися зубри, олені, ведмеді, кабани, вовки, лисиці, зайці.

Високого рівня культура ковальських операцій обробки міді зумовила серійне виготовлення зброї, знарядь праці, рибальства, різних прикрас. Добування кремнію на вироблення сокир, ножів. Однак головне ремесло — гончарство, як окрема галузь. Зналися трипільці на рецептах глиняних мас. Вражають масштаби виробництва гончарської продукції. На середньому етапі трипільське суспільство застосувало гончарний круг. Це дозволяло викручувати посуд різних об’ємів у великій кількості. Археологи вирізнили 17

Скульптурки бичків з експозиції археологічного музею НАН

Модель храму. Трипільська культура, кінець V тис. до н. е. Колекція С. Платонова

типів посуду різного призначення — кухонний, господарський, ритуальний і виявили в житлах близько 300 посудин для побутових потреб. Умільці володіли секретами високоякісного випалювання посуду у двоярусних горнах. Існували гончарні центри. Відомі спеціальні майстерні у трипільських селищах

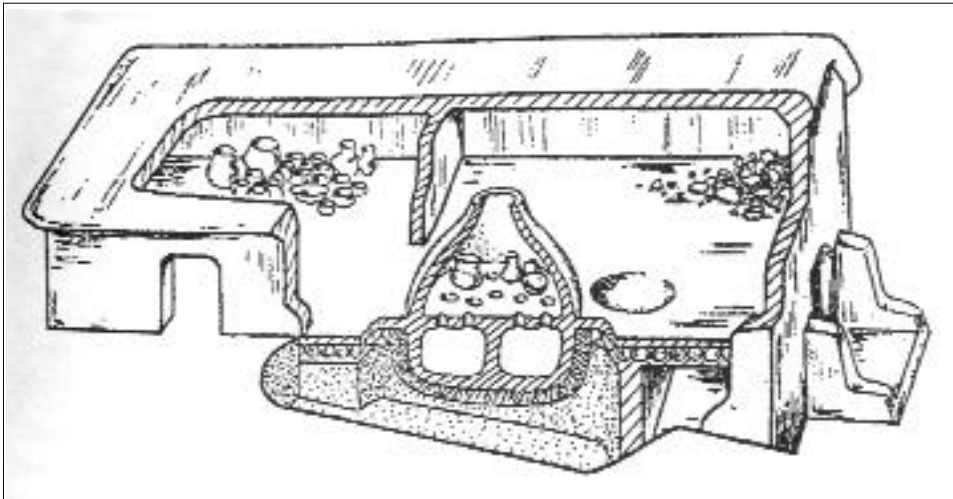
ЯКА ВОНА?

Уланівка, Шкарівка, Веселий Кут (Черкащина), Кліщів, Тростянець (Поділля).

Велика кількість деревини давала змогу виготовляти ткацькі, кушнірські верстати, хатнє начиння — столи, стільці, крісла, а також руків'я до мотик, сокир, ножів, скребачок. У пошані було різьблення по дереву, дерев'яна скульптура.

Для будівництва своїх осель трипільці зрубували дерева кам'яними і мідними сокирами. Будинки мали каркасно-стовпову конструкцію. Стіни робили з дерева або виплітали з лози, а потім обмазували глиною, додаючи до неї полову. Археологи віднаходили (К. Зінківський) у житлах трипільців кілька поверхів. На перекриття між ними використовували дерево, обмазуючи його глиною. Перший поверх — господарчий, а другий був житловий. Традиційно підлога й стіни фарбували у червоний та білий кольори і розписували складним геометричним орнаментом. Відповідно вхід у житла чи поріг також орнаментували, що слугувало їм оберегами від проникання ворожих сил. Кімнати опалювалися відкритими вогнищами та печами, наприклад, як це робили багато віків українці Полісся.

Задивлені у високе зоряне небо, трипільці-мислителі на пошану йому зводили храми. Червоних кольорів орнаментами, що мали символи кола, трикутників, зміїв, розписували стіни, стелю, підлогу. Фасади храмів вивершувалися символічними зображеннями рогів биків (святих істот мешканців лісостепу), які водночас нагадували і кінці місяця-молодика. В кожному будинку, де проживала родина у складі 7—9 душ, стояли вівтарі з хрестоподібними жертівниками для проведення релігійних обрядів і ритуалів.

Гончарна піч біля житла із Веселого Кута. Розкопки ОлениЦвек

Вівтар також фарбували червоним кольором і знакували ритим орнаментом космічного змісту.

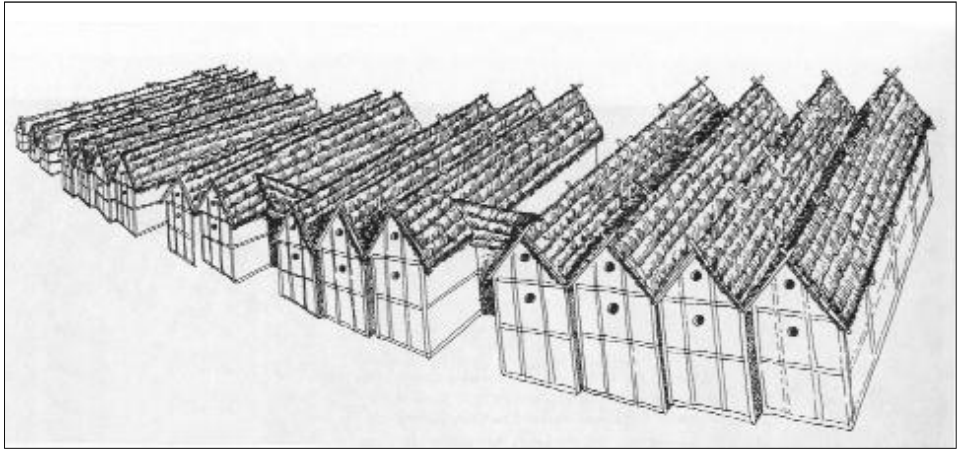
Найбільші трипільські міста існували понад шість тисяч років тому, в них було 10000—15000 мешканців. Зведені будинки, припасовані один до одного, слугували потужними укріпленнями від нападів. Через 60—80 років наставав період, коли житла (а в них було багато посуду, ритуальних статуеток людей і тварин) обов'язково спалювали, і руїни їхні ставали приtulком для душ предків — їм належало все, що виціліло від вогню. Мешканці освоювали нові угіддя, благодатніші для хліборобства і суспільних інтересів.

Уже на ранньому етапі Трипілья, на думку академіка С. Бібікова, суспільство мало риси патріархальності, хоча досить поширений погляд серед науковців, що для того часу був притаманний матриархат. Великі сім'ї з 10—14 осіб дрібнілися на малі. Трипільські суспільства, починаючи з середнього етапу, дослідники зараховують до ранніх комплексних (складних) суспільств, політико-організаційний зміст яких визначають як “вождівство”. Цебто їхні типові риси — великі поселення (міста), монументальні культові центри та монументальні поховальні споруди.

Сакральний зміст трипільських орнаментів (це доводить археолог Н. Бурдо) глибиться у відродженні ритуалів освячення найвищої мети, яка утверджує безсмертя людської душі. Духовна діяльність трипільців-поетів спрямовувалася передусім на підсилення існуючого Світового ладу і протистояння Хаосові. В цій неперервній боротьбі визначальним було відродження могутньої потуги безсмертя людини, її всеосяжної душі, якій заповідалося зрівнятися з Богом. Поміркуймо і ми: в сюжетах гіпнотизуючих трипільських орнаментів, розміщених у середньому ярусі, який уособлює Верхнє Небо, — космічні енергії, вимальовані біч сонця, фази місяця, зорі, а поміж них у напівовалах втілено образ людини з космологічними ознаками (Ржищів, Київщина). За поняттями наших прапращурів — оріїв, людина є неодмінною складовою одвічних космічних процесів як носій Божественної Дії. Творці трипільських орнаментів передавали прийдешнім поколінням знання про Світобуття, які вони успадкували від попередніх епох. Образна мова доби неоліту через тисячу років продовжує функціонувати у розписах трипільців, а від них — у пізніших культурах.

В орнаменти ці вони не допускали випадковостей чи довільних фантазувань. Схеми розпису посудин у плані утворюють великі знаки хреста, трикветра або свастики (сварги). Ними використовувалися від 2 до 9 вироблених сюжетних схем розпису. У чітко визначених зонах виписували певні знаки. Розвинена знакова система мала знаки-блоки, що були базою для ієрогліфічної писемності, а їх нараховується кількасот.

Тема писемності трипільців, невід'ємна складова цивілізації, розглядається автором як дуже важлива ділянка, що потребує фундаментальних досліджень, хоча й зібрано десятки різноманітних знаків. Утім, до цієї проблеми долучимо і нашу думку.

Трипільська вулиця із щільним розміщенням будинків у Майданецькому місті. Розкопки М. Шмаглія, М. Відейка, 1980—1991 рр.

Археолог (директор Тальнівського музею історії хліборобства) Вадим Мицик ще в 70-ті роки у розкопах житла знайшов фрагменти посудин, на денцях і на стінках яких по сирій глині прокреслені, а на інших уламках писачком і кольором, що й розписи орнаменту, ретельно вимальовані знаки цілковитості за структурою літер. Не піктограми й графічні символи. Особисто мені випало їх прискіплювати і дуже точно скопіювати. Пов'язувати їхнє походження з Месопотамією немає підстав. Ці знахідки уважно роздивлявся В. Даниленко і назвав знаки на посуді буквами трипільського письма.

Розвинена знакова система давніх хліборобів — дрібна геометрична пластика (об'ємні символи у формі конусів, півсфер, кульок, зображення тварин, речей) мала призначення, як визначає автор, вести необхідний облік у господарстві.

Ці знаки віднаходили і в культових місцях — у вівтарях осель.

Виникнення великих міст — результат накопичення величезного економічного, культурного та інтелектуального потенціалу, пов'язаного зі становленням відтворювальних форм господарства: землеробства і тваринництва. Головним стимулом до їхнього утворення була потреба, як вбачає М. Відейко, не для боротьби з воєвничими степовиками (вони якраз і малочисленні й не потужні), а з трипільськими “вождівствами”. Цебто необхідність контролю над територією, природними та людськими ресурсами. Трипільські поселення-гіганти Черкащини (займали площу: Вільхівець — 110 га, Доброводи — 250 га, Майданецьке — 270 га, Нєбелівка — 300 га, Тальянки — 450 га) виконували функції адміністративних, військових, ідеологічних осередків. А масштаби їхньої забудови (за принципом кола чи подібного до еліпса) — це ознаки зародження монументальної архітектури, яка виникає на ранніх етапах розвитку людського суспільства. Монументальна архітектура вирізняється узагальненістю об'ємних площин, образною символікою і значущістю художнього змісту. Двоповерхові будівлі, різні оборонні споруди давні зодчі мудро виписували в довкілля.

Соціальний устрій трипільських поселень (приклад — Побужжя) подібний до суспільств мотичних землеробів Дворіччя, Африки, Центральної Америки і свідчить про наявність закономірностей у явищах, які ми спостерігаємо на підставі матеріалів археології, історії, етнографії. М. Відейко доходить висновку, що “саме трипільці звели одні з перших міст Європи” — поселень-гігантів. Розрахунки демографічного росту, виникнення кризи перенаселення зумовлювали причини міграції людності. Класифікація трипільського суспільства, зважаючи на рівень його економічного розвитку, зводиться до культурно-господарського типу мотичних землеробів.

Який же внесок Трипільської цивілізації у спадщину багатотисячолітньої історії людства? І автор називає: закладення основ господарських систем, на базі яких існували суспільства й народи пізніших часів, — до історичних українців включно. Сюди зараховує: здобутки матеріальної культури, а це — типи жител, знарядь праці, технології мета-

лообробки, гончарства, житлобудування. А найвагоміші з них — сформований світогляд, пов'язаний із продуктивними формами господарювання, хліборобською міфологією та обрядовістю. Таких надбань вони досягли, маючи виняткову мудрість і хист використовувати природні ресурси. І переконливо довели, що цивілізацію можна побудувати цілковито власними силами.

Чому зникла унікальна цивілізація? Дослідник наголошує на обмеженості знань і можливостей її носіїв, щоб перебороти суспільно-економічну кризу в другій половині IV тис. до н. е.

А яка же доля носіїв Трипільської культури? Вони розчиняються у прийдешніх культурних суспільствах. Насамперед ідеться про добу ранньої бронзи — у культурах шнурової

Санчата, запряжені волом, та статуетка-візниця (композиція). Майданецьке місто. Розкопки М. Шмаглія

кераміки, кулястих форм, ямної. До цих його міркувань ми додамо: найпомітніші сліди, власне, основи свого понад двохтисячолітнього способу буття, світосприйняття, об'єднаного мислення, захищеного у винятковій потугі художніх орнаментів, давні хлібороби-трипільці залишили у духовній культурі українців — звичаях, обрядах, народному мистецтві їхньому, забудові осель із використанням природних матеріалів, хліборобстві.

Тотуючи дане видання, присвячене творцям трипільської цивілізації та археологам, які відкрили світові захопливі сторінки історії України, М. Відейко скромно назвав його путівником для зацікавлених. Першу науково-популярну книжку на цю тему видала 1941 року в Києві відома дослідниця Тетяна Пассек. Через 60 років маємо другу, об'ємнішу і глибшу. Написану з науковою достовірністю. Уважно вчитуючись у викладені автором матеріали археологічних досліджень і ґрунтовні аналізи, оглядаючи ілюстрації, поданий археологічний словник, маємо підстави стверджувати, що він подарував допитливому читачеві справді малу енциклопедію Трипільської цивілізації. Праця його збагатить історичною правдою і заслуговує на нашу особливу подяку.

І водночас не можемо не пошкодувати, що це вкрай потрібне видання вийшло мізерним накладом — усього 1000 примірників. Тому великий загал шанувальників нашої історії не матиме змоги його осмислити, побачити.

●

Олександр ФИСУН

СВЯТА МАТИ ПОКРОВОНЬКА

1 (14) жовтня свята Українська Православна Церква, починаючи з XII ст., урочисто святкує Покрову Пресвятої Владичиці нашої Богородиці і Вседіви Марії. Чому саме в цей день? Що означає це свято? Як воно виникло? Чому в Україні особливо поширений культ Покрови і в чому це виявляється? Чому Покрову найбільше шанували запорозькі козаки? На всі ці питання дає відповідь насамперед Кондак свята Покрови, який ми співаємо за Літургією: “Діва днес стоїть у церкві і з сонмами святих невидимо молиться за нас Богу”. Однак встановленню святкування **передували й реальні події.**

Найголовніша з них та, яка сталася 910 р. в Константинополі, у Влахернській церкві Пресвятої Богородиці в часи царювання Льва Філософа. Влахерни — назва західної частини міста. В часи провітантання Візантійської імперії ця місцевість славилася на весь Схід своїми святинями і насамперед — Богородичною церквою, побудованою в XV ст. У 474 р. в цей храм були покладені дорогоцінні ризи Пресвятої Богородиці, перенесені з Палестини. Тут же, разом із одежею Матері Божої, зберігались у кованим золотом кіоті її омофор і частина пояса (під омофором Богородиці, або, точніше, мафорієм (із грецької), розуміється її головний убір — покров або покривало, яке Вона носила на своїй голові, тому й співаємо “Покрий нас від усякого зла чесним твоїм омофором”).

Влахернську церкву згадує і Нестор-Літописець у зв'язку з подією, яка сталася року 866: “Ходили Аскольд і Дір на греків. І прийшли в 14 літо Михайла-Царя. Цар же ходив на агарян (мусульман — Л. І.). І дійшов уже був до Чорної ріки, і послав єпарх йому вість, що йде Русь на Цареград, — і повернувся цар. А ці ввійшли всередину Суда і багато християн перебили, і двомастами кораблями Цареград обступили. Цар же ледве у город ввійшов і з Патріархом Фотієм в церкві Богородиці, що є у Влахернах, всю ніч молитву творили, а ще Божественну ризу Святої Богородиці з піснями винесли і в море вмили. Тиша була і море спокійне — та раптом буря із вітром знялася, і знову й знову вали великі котила, і безбожників руських кораблі розметала, і до берега прибила, і потрощила, що мало їх такої біди уникло і додому повернулося”. Так Мати Божа вперше врятувала Константинополь від нападу чужинців (існує версія, що після цього брати Аскольд і Дір прийняли християнство, а згодом — мученицьку смерть від киян-язичників, і що ця подія якраз є початком хрещення Русі).

Звістка про цю подію має також підтвердження в посланні Патріарха Фотія (60-ті роки IX ст.): “Коли ми лишилися без усякої оборони, то, не маючи допомоги від людей, підкріплювалися на душі надіями на Матір Слова та Бога нашого[...]. Її ризу для відігнання облягаючих та для охорони осаджених обносив зі мною увесь город, і ми підносили сердечні молитви та відправляли літії”. [...] “Як тільки ця дівственна риза була обношувана на мурах, варвари почали здійснювати облогу городу, а ми врятувалися від очікуваного полону та удостоїлися неочікуваного спасення” (Сергій Плоский. Покрова Богородиці в Україні // Пам'ятки України. — 1991. — Листопад. — С. 32).

Друге спасіння Константинополя молитвами Божої Матері сталося 910 р. під час нападу мусульман (сарацинів чи агарян, як їх тоді називали). Не маючи достатньо сил для протистояння загарбникам, мешканці Константинополя поклали надію на Пресвяту Богородицю. Всі люди зібралися на молитву до влахернського храму. За словами свт. Димитрія Ростовсько-

го, “там, під час звернення всенічного богослужіння, в неділю, першого числа, жовтня місяця о четвертій годині ночі, в присутності великого числа людей святий Андрій, Христа ради юродивий, підвів очі свої вгору і побачив Царицю Небесну, Покровительку всього світу, Пресвяту Діву Богородицю, що стояла в повітрі й молилася, і сяяла сонячним світлом, і покривала людей Своїм чесним омофором. Бачачи це, святий Андрій спитав свого ученика, блаженного Єпіфанія: “Чи бачиш, брате, Царицю і Госпожу всіх, Яка молиться за весь світ?” Єпіфаній відповів: “Бачу, святий отче, і жахаюсь!”

Богородиця сяяла небесним світлом і була оточена Ангелами і сонмом святих. Святий Іоан Предтеча та апостол Іоан Богослов супроводжували Царицю Небесну. Схилившись, Пречиста Діва почала зі сльозами молитись за християн про позбавлення їх від ворожого нашествия, і довгий час перебувала в молитві. Завершивши молитву посеред храму, Вона підійшла до Престолу і знов старанно молилася за народ. І коли закінчила молитву, зняла зі Своєї голови сяюче, подібне до блискавки, велике й страшне покривало, і розпростерла його над людьми, що молилися в храмі. Покров у руках її засяяв яскравіше від променів сонця.

Святий Андрій і Єпіфаній зі страхом і трепетом довгий час споглядали на розпростертий над народом покров і на сяючу постать Божої Матері, що стояла в повітрі, молитовно здіймаючи руки. Поки була в храмі Пресвята Богородиця, видиме було й покривало, а як Вона відійшла, зробилося і воно невидимим.

З'явлення було прославлене спочатку тими, що молились у храмі, а згодом в усьому Константинополі. Підбадьорені заступництвом Божої Матері, греки незабаром здолали ворога, відігнали його від стін столиці.

Для нас приємно, що видіння було явлене св. Андрію — слов'янину, тож і свято це було встановлено насамперед у слов'янських землях. На Русі свято Покрови стали відзначати приблизно з 1165 р., відтоді Божу Мати стала заступницею України й українського війська. Не випадково ж у головному соборі нашої держави — Софії Київській — зображена над вівтарем знаменита “Оранта” — Богоматір, що молиться за людей.

Хоча в самому Константинополі цього свята й не було (ще раз наголошую, що воно встановлено вперше на Русі і досі є одним із найбільших свят Української та Російської Православних Церков), але у Влахернській церкві була ікона Божої Матері в такому вигляді, як вона явилася святому Андрію. Це відомий усім традиційний образ Покрови, на якому Матір Божа стоїть у сонмі святих у храмі й покриває своїм омофором людей, серед яких зображено в молитовній позі Константинопольського Патріарха з імператором Візантії, а також св. Андрія та Єпіфанія. Зображають також і диякона Романа Солдкоспіва на амвоні, автора численних піснеспівів (зокрема кондаків) Божій Матері (пам'ять його святкується саме цього дня).

Культ Покрови Божої Матері особливо був поширений на Русі й в Україні, а найбільшого апогею досяг у XVII—XVIII ст. І не випадково: численні чуда, які посилялися віруючим протягом століть, засвідчують, що наша земля перебуває під особливою ласкою Діви Марії, її молитовним заступництвом. Величезну кількість народних переказів про Божу Матір, чудеса й захист зафіксували українські письменники та церковні діячі, зокрема Петро Могила, автори Києво-Печерського Патерика,

Козацька ікона “Покрова” із зображенням останнього кошового отамана Запорозької Січі П. Калнишевського

свт. Димитрій Ростовський, Іоанікій Галатівський та ін. Відомі збірники оповідей про чудеса Богородиці “Небо нове” (1665) та “Скарбниця потрібная ілі чудеса Пресвятої Богородиці” (1676) Іоанікія Галатівського, “Руно орошенное” (1680) Димитрія Ростовського тощо.

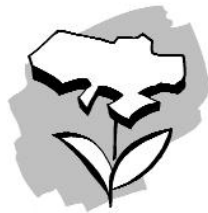
Та найзнаменитіше з чудес трапилось у XVII ст. на горі Почаївській, що стало наче прообразом подій у Константинополі. В 1675 р. турки обложили Почаїв. Монахи зі сльозами молилися перед образом Богоматері. Ігумен звелів співати акафіст Цариці Небесній. І як тільки заспівали перший кондак (“Взбранной Воеводи побідительная...”), у повітрі над храмом з'явилася дивне, відразу помічене турками, видіння. Виблискуючи яскраві-

ше сонця, Богоматір тримала над Почаєвом Свій омофор, немовби покриваючи монастир. Навколо Богородиці витало безліч Ангелів у військових одягах із мечами в руках. Поруч із Нею стояв також на хмарах прп. Іов, ігумен Почаївський, моші якого з 1659 р. перебували в монастирі.

Спочатку турки й татари вирішили, що це привид і почали пускати стріли в Матір Божу і чорноризця, але стріли несподівано поверталися назад і ранили тих, що їх пускали. Тоді від жаху вороги впали в незвичайне сум'яття. Одні, гадаючи, що це небесні воїни женуться за ними, намагалися вбивати їх і, таким чином, кидалися один на одного і рубали своїх же воєнків. Інші були потоптані кіньми і, загубивши зброю, втікали з гори Почаївської.

Чудо це знайшло відображення в прекрасній “Думі про Почаївську Божу Матір”, яка й досі користується великою популярністю:

*“Ой зійшла зоря вечорова,
Над Почаєвом стала.
Виступило турецьке військо,
Як та чорна хмара.
Турки з татарами
брами облягали,
Монастир звоювати.
Мати Божая Почаївська
Буде нас рятувати.
Отець Залізо з келії вийшов
Та сльозми умліває:
Ой рятуй, рятуй, Божая Мати,
Монастир загубає!
Ой вийшла, вийшла
Божая Мати,
На хресті Вона стала.
Кулі вертала, турків вбивала,
Монастир врятувала!”*

Отже, з усього вищеописаного зрозуміло, чому Запорозьке військо Січове особливо шанувало Божу Матір та Її небесну Покрову, — адже вона була найпершою заступницею православних християн від татар і турків, які нападали на Україну і з якими в першу чергу воювали козаки. Релігійність українського козацтва — тема окремого дослідження. Нині ж я хочу нагадати, що в XVI–II ст. в Україні сформувалася своя іконографія образу Покрови Пресвятої Богородиці, де замість імператора і Патріарха Московського зображалися гетьман Богдан Хмельницький (або Мазепа), кошовий Петро Калнишевський, Київський митрополит (зокрема Лазар Баранович), інші полковники, зображались також і запорозькі козаки, що моляться під покровом Божої Матері. Такі ікони писалися на замовлення козацької старшини. Унікальна ікона Покрови XVIII ст., що зберігається нині в Одеському історико-краєзнавчому музеї. Тут на передньому плані лише дві постаті, одна з яких — портрет останнього кошового Запорозької Січі Петра Калнишевського. Унікальність її полягає в тому, що вона відображає стан української духовності саме в кінці XVI–II ст. (дослідники припускають, що написана вона десь у 60-х роках XVIII ст.). Основна ідея образу — ні Московський Патріарх, ні імператор не можуть бути посередниками між Богом і Україною, фальшива їхня молитва і їхня любов до нашого народу, — тому з образу Покрови викинуті ці постаті, а натомість в уста кошового Калнишевського вкладається молитва про захист українського народу і Запорозької Січі від московських поневолювачів. Молитву цю розшифрував Д. І. Яворницький і опублікував у праці “Запорозьке в остатках старини і преданнях народа” (част. II. СПб, 1888). Читую дослідно: “Икона Покрова Богоматери поражает не столько кистью, сколько оригинальностью. На липовой доске, в три четверти длины и в две ширины, изображены Богоматерь, Николай Чудотворец и Михаил Архистратиг, а ниже их представлены в полном вооружении, в сапогах, в широких шароварах, в кунтушах, подпоясанных зелеными поясами, с открытыми, гладко выбритыми головами, запорожцы. Они представлены в виде полукруга над краями иконы, со знаменами в самой середине и со всей казацкой арматурой. Внизу иконы, от казака, стоящего на переднем плане с правой стороны, протянута вверх в виде узкой ленточки почти к самому уху Богоматери, надпись: “Молимся, покрый нас честным Твоим покровом избави от всякого зла”. Надпись эту надо читать с конца от правой руки к левой, совершенно так, как пишут и читают евреи. Несколько выше от этой надписи сделана другая: “Избавлю и покрью люди Моя”. По преданию, эта икона изображает кошевого П. И. Калнишевского с товариществом, молящегося об отвращении грозившего Сичи бедствия со стороны Москвы” (цитую за перекладом К.: Веселка, 1995. — С. 286). Копія цього образу перебуває в меморіальному будинку-музеї Д. І. Яворницького в Дніпропетровську. Зроблена вона 1903 р. на замовлення самого вченого. Другу копію передала 2005 р. донька гетьмана Павла Скоропадського пані Олена до Свято-Покровської Подільської церкви м. Києва — цією іконою нащадки запорозьких козаків обдарували на початку XX ст. її батька. Отже, ікона Покрови, написана напередодні руйнування останньої Запорозької Січі (1775 р.), стала символом поневоленого українського духу. До цього — ще одна деталь. Як відомо, за час існування Запорозької Січі на її території було побудовано десятки церков. І завжди серед коша на найвиднішому місці ставили Покров-

ську церкву. Найперша з них була зведена 1659 р. на території Чортомлицької Січі (проіснувала до 1709 р.), а всього їх було зведено аж тринадцять! Якщо ж храм зводився на честь іншого свята чи святого, то в ньому обов'язково була ікона Покрови. Наприклад, за період із 1734 до 1757 рр. в Січі було побудовано 12 церков і каплиць, і кожна з них мала свою ікону Покрови!

А найголовнішим храмом цієї останньої (1734—1775) Нової Січі була Покровська церква, від неї пішла й назва села Покровське, що в Дніпропетровській області. Ця Покровська церква багатством свого убрання змагалася із церквами Києво-Печерської лаври. Як писав Д. І. Яворницький в “Історії Запорозьких козаків”, ліпшого церковного начиння в усій тодішній Росії навряд чи можна було зустріти: “Царські врата в церкві останньої Січі були вилиті з чистого срібла, ікони горіли золотими шатами, а лики ікон писані були кращими візантійськими художниками, священницькі ризи куті найширшим золотом, священні книги обкладені надзвичайно масивним сріблом з коштовними каменями”. Мали звичай козаки носити на собі натільний хрест із зображенням Покрови Пресвятої Богородиці.

Мало хто знає, очевидно, й про те, що запорозькі козаки завжди вважали свою церкву незалежною стосовно вищої духовної російської ієрархії, і в церковних справах ставили рішення свого Коша вище від влади київського митрополита, а отже, й московському патріаршому престолові підлягали вони лише номінально. Після зруйнування 1709 р. старої Чортомлицької Січі, коли козаки перебували на території турецького султана (1709—1734), запорозька церква підпорядковувалася Константинопольському Патріарху, подарунки від якого й досі зберігаються у фондах Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького (зокрема аналой часів Іоана Золотоустого). Після 1734 р., коли запорожці знов повернулися на територію Росії, царський уряд усяляко намагався поставити козацьку церкву в безпосередню залежність від московського митрополітичного престолу. В 50—60-х рр. XVIII ст. було організовано Новокодацьке духовне правління, що стало початком ліквідації церковної автономії Запорозжя. Було покладено край керівній ролі Коша і **заборонено будувати Покровські церкви!**

Тож чи не що боротьбу зображає козацька ікона Покрови Божої Матері, і чи не з'явилася вона ще й як духовна відповідь на зміну церковного устрою Запорозької Січі в кінці 50—60-х років XVIII ст.?

На Великій Україні не менше шанувалося свято Покрови — в багатьох селах і містах це було престольне свято. У Києві зараз є три Покровські церкви та Покровський монастир. Оскільки Покров Божої Матері асоціювався в Україні з білою наміткою — жіночим головним убором, — то мимоволі виникло уявлення про те, що Матір Божа є покровителькою всіх жінок, дівчат і особливо — шасливого шлюбу. Тому вранці на Покрову дівчата перші поспішали до церкви, щоб поставити свічку й проказати слова своєї дівочої молитви: “Святая Покрівонько, покрый мою голівоньку, діл — листочком, а мою голову — платочком”.

Покрова — перелом від літа на зиму. Тому говорили й інше: “Покрова покриває траву — листям, землю — снігом, воду — льодом, а дівчат — шлюбним вінцем”. Але не завжди на Покрову буває перший сніг — іноді навпаки, розпочинається бабине літо і триває ще цілих два тижні!

● Людмила ІВАННИКОВА

64-та РІЧНИЦЯ УПА

“...Якось влітку 1950 року спецпідрозділ МГБ у складі роти з кількох сабаків виявив групу оунівців численністю 4 чоловіки і розпочав їхню переслідування. Оунівці спочатку перестріляли собак, а потім, відчуваючи, що від переслідування їм не відірватися, заскочили в одну з хат хутора, який зустрівся по дорозі. Оунівці дали бій.

Підходив вечір, треба було виграти час, і вже потім вночі прориватися. Довго гриміли постріли на хуторі. Оунівців було четверо, але вогонь вівся з семи точок. Нічого не міг зрозуміти Селіванов. І все з'ясувалося тільки через декілька годин, коли закінчилися набої і гранати у тих, що тримали оборону. Солдати увірвалися в хату, кількох з них поранив пострілами з пістолета чотирнадцятирічний підліток,

ти свою честь, то такий народ, безумовно, буде вільним. Саме вони чітко усвідомлювали: коли ворог плює в душу своєму народу, коли він витирає ноги об честь твоєї Батьківщини, то відповіддю на це мають бути не слова, а черга з автомата. Звичайно, з військової точки зору їхня боротьба не мала жодної перспективи: не маючи зовнішніх союзників, перемогти у військовому протистоянні з Радянським Союзом, який після війни задіяв проти УПА всі свої каральні структури та значні військові сили, на той час було неможливо. Але боротьба ОУН-УПА мала вищий за будь-які військові та політичні міркування сенс! Живучи в лісах і в горах у нелюдських умовах; провадивши боротьбу проти в сотні разів сильнішого ворога; в разі ото-

РОЗТОПТАНА ЧЕСТЬ, СПЛЮНДРОВАНА ПАМ'ЯТЬ

який лежав біля вікна з перебитими кулями ногами. Поруч із ним був автомат із порожнім диском. Це була остання жива людина в хаті. Крім чотирьох оунівців, з виявлених у хаті післю бою ще трьох автоматів стріляли старенька жінка, її дочка та син-підліток, який залишився живим. Ось чому вогонь вівся одночасно з семи точок.

Під час цього бою Селіванов втратив вісьмох солдат. Кілька людей було важко поранено. Осліплений гнівом майор витягнув хлопчика на вулицю і тут же біля хати його розстріляв...”

Так боротьбу наших предків за Україну описують ті вороги — колишні емгебісти (Г. Санніков “Большая охота”). Так воювали наші діди. Так вони помирали за нашу Батьківщину.

Хто ж були ці люди — воїни УПА і бійці ОУН? У переважній своїй більшості — це прості українські сільські хлопці та дівчата, які ще змалечку пізнали, що таке бідність і важка праця. З дитинства вони були змушені важко працювати, допомагаючи своїм батькам на полі та по господарству. Зараз таких, як вони, прийнято називати “пересічними українцями”. Вони не могли отримати вищої освіти, більшість із них, у кращому випадку, мали за плечима лише кілька класів початкової школи. Вони не змогли б красномовно вправлятися у глибоко мудромu філософствуванні про незалежність України, як це роблять теперішні високоінтелектуальні клоуни. Вони знали тільки одне: Україна, її воля та її честь — це ті найвищі цінності, які необхідно захищати ціною власного життя до останньої краплі крові, до останнього подиху. Саме ці прості люди, не маючи вищої освіти, здатні були зрозуміти просту істину: не втрачено честь — не втрачено нічого, і якщо народ навіть за умов поневолення зміг зберег-

чення, підриваючи себе власними гранатами в кріївках і бункерах, щоб не потрапити в полон; але якщо її потрапили в полон, то під тортурами, зазнаючи пекельних мук, за жодних умов не видаючи своїх товаришів по зброї та спільній боротьбі. Воїни УПА і бійці ОУН зберегли для свого народу найцінніше — його Честь. Свою Честь вони заповіли нам, у наші руки вони передали свій бойовий червоночорний стяг.

Як же могло статися, що цей прапор, окроплений кров'ю найкращих і найвірніших синів України, було розтоптане і спалено в центрі Києва на Майдані Незалежності?! Спалено в день заснування Української Повстанської Армії. Як ми, українська молодь, дозволили, щоб священний червоно-чорний стяг, переданий нам у руки нашими дідами, 15 жовтня 2005 року топтали своїми мерзеними ногами старі енкаведистські покидьки та їх молоді послідовники?! Це антиукраїнська нечисть не прапор топтала, — це вони втопували в багнюку честь тисяч найкращих борців, полеглих за Україну, це вони не прапор обплывували, — це вони обплывували їхню пам'ять. У цей день вони витерли ноги і об честь того безіменного чотирнадцятирічного українського хлопчика, який не побоявся смерті та страшних мук і зміг захистити честь свого народу. Вони не залишили нам своїх імен, після них залишилася лише їхня священна пам'ять. 15 жовтня ми дозволили цю пам'ять сплундрувати. І після цього всього ми ще сміємо називати себе українцями?! І після такої ганьби у нас язик повертається горланити “Слава Україні” або “Слава Нації”? 15 жовтня 2005 року цю славу шматували і сплювали в нас на очі.

Різнобарвна публіка зібралася в той день у центрі Києва для того, щоб не допустити святкового маршу воїнів УПА.

Фото Івана Пилипенка

Сюди прийшли комуністи разом із вітренківцями під своїми червоними прапорами, під якими тільки голodomором 1933-го було знищено понад 8 мільйонів українців. Із Криму до Києва перекинули молодих відморозків із новоствореної антиукраїнської організації “Прорив”. Поруч із ними стояли істоти з російськими трикольорами, під якими нищилася українська культура, висміювалася і заборонялася українська мова. Були тут і “кананіческіє православніє” — божевільні, які в Українській державі співають анафему Гетьманові Мазепі та проповідують, що українці — це від сатани. Всю цю публіку об'єднала одна сакральна мета: не допустити вшанування пам'яті героїв, полеглих за волю України. Всіх їх об'єднало одне — ненависть до України!

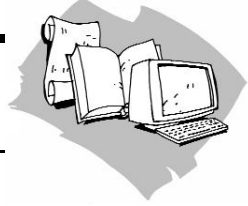
Дуже важкі часи насуваються на нашу Батьківщину. Наш “вічний стратегічний партнер”, напружуючи сили та мобілізуючи свої ресурси, робить усе, аби задушити Україну і знищити її незалежність. Ми повинні відверто визнати: Росія веде проти України війну, — що правда, поки що без застосування збройної сили. Війна — це набагато ширше поняття, яке включає такі способи її ведення для досягнення поставленої мети, як економічний тиск, інформаційний вплив, політичний і дипломатичний тиск, а також ідейно-релігійний вплив на супротивника. Застосування всіх цих способів ведення війни яскраво представлено в політиці Росії стосовно України.

Але, враховуючи наш історичний досвід, ми не повинні тішити себе ілюзіями, — принаймні “п'ята колони”, фінансована Росією, вже відверто й сміливо йде на силову протистояння. Антиукраїнські політичні сили вже створюють, фінансують і вишколюють молодіжні парамілітарні структури, призначені для вуличних сутичок.

Наближається 14 жовтня 2006 року — 64-та річниця Української Повстанської Армії. Хоча основну масу воєнків УПА та бійців ОУН склали мешканці західних земель — Волині та Галичини, і там був основний район їхнього збройного спротиву окупантам України, але (і цього не можна забувати) в лавах УПА також воювали багато вихідців зі східних та центральних земель нашої Батьківщини. Слід хоча б згадати командира відділу УПА “Сіроманці” Дмитра Карпенка — “Яструба”, який родом із Полтавщини, де був призваний у Червону Армію. Але він відчував, що у його жилах тече українська кров, і 1943 року він вступає до лав УПА, де проявив себе одним з найсміливіших і найталановитіших командирів. УПА була загальнонаціональною збройною силою українського народу, яка боролася не за інтереси окремих українських земель, а за Незалежну Соборну Україну. Саме тому відзначати день заснування Української Повстанської Армії обов'язково потрібно в столиці України. Тільки в нашому давньому українському Києві, тільки на Майдані Незалежності, за яку воєники УПА проливали свою кров і віддавали свої життя, тільки тут повинні проходити головні акції зі вшанування пам'яті полеглих героїв. Відмова від вшанування героїв УПА в Києві на Майдані Незалежності означатиме тільки одне: ми злякалися антиукраїнських сил, ми самі віддаємо наш український Київ старим енкаведистським катам та їхнім молодим послідовникам.

Кожен, де б він не жив, у кого в грудях б'ється українське серце, у кого воно болить від несправедливості стосовно воїнів УПА, у кого воно палає любов'ю до України й ненавистю до її ворогів, повинен бути 14 жовтня 2006 року в Києві на Майдані Незалежності!

● Пересічний українець

ПРЕМ'ЄРА РУБРИКИ

НА ПЕРШОМУ МІСЦІ — ЛЮДИНА

Сучасна національна освіта потребує формування не лише системи умінь, навичок опанування культурних надбань, а й системи ціннісних орієнтирів. Це інтелектуальна, моральна й національна проблема. Адже слід окреслити, які культурні набутки у сув'язі минулого, теперішнього, майбутнього необхідні для прогресивного поступу людини, суспільства, держави.

Розвиток сучасної української освіти необхідно здійснювати за наявності таких умов: по-перше, необхідно врахувати все позитивне з української освітньо-культурної спадщини; по-друге, впровадити у практику роботи вищих навчальних закладів України найкращий позитивний досвід культурно-освітньої галузі як на Заході, так і в усьому світі; по-третє, навчання повинно бути особистісно-орієнтованим.

Усе актуальнішою стає проблема мирного співіснування та продуктивного співробітництва людей різних націй, віросповідань, прихильників різних стилів життя, представників різних культур — проблема діалогу культур. У глобальному масштабі єдиний шлях до прогресу людства — це інтеграція на рівні виробництва, формування національної самосвідомості, розвитку міжкультурних зв'язків. Оскільки сприймання розбіжностей між культурами веде до необхідності міжкультурного діалогу, то діалог культур має закласти підвалини для подальшого розвитку суспільства загалом та його окремих членів зокрема. Проте найважливішим він є для формування пріоритетів розвитку сучасної освіти. З одного боку, це формування у суб'єктів толерантності до інших людей, їхніх традицій, звичок, національних цінностей тощо. З іншого — гуманітаризація освіти, зокрема необхідність оволодіння іноземними мовами.

Майбутній учитель має бути людиною культури — вільною, духовною особистістю, здатною до творчої самореалізації, моральної саморегуляції та адаптації у змінюваному соціокультурному середовищі.

ЗАГОВОРИ, ЩОБ Я ТЕБЕ ПОБАЧИВ

Зрозуміло, постала проблема підвищення якості освіти, загалом за рахунок кардинальної зміни у ставленні до базових класичних наук давнього тривіуму, до якого належить риторика — як наука, мистецтво, технологія і спосіб життя у публічній переконуючій комунікації, що становить фундамент професіоналізму вчителя.

Проблема людського спілкування хвилювала багатьох мислителів здавна. Мало хто з філософів минулого не торкався її в своїх працях. Однак лише останнім часом спілкування людей стало предметом всебічного наукового дослідження, а питання вдосконалення педагогічної освіти обговорюються на державному рівні.

Здається, що сьогодні важливою є необхідність переходу до нового розуміння смислу, мети і функцій освіти. Роль вчителя зводиться не лише до того, щоб давати тільки знання (зубрити дати і факти) та формувати уміння і навички, а щоб вчити дітей мудрості, розвивати їхнє мислення. Мудрість — це не лише знання, це і вміння їх застосувати.

У зв'язку з цим фахівці освіти повинні приділяти увагу педагогічному спілкуванню. Зрозуміло, ми можемо трансформувати його, оскільки мистецтво педагогічного спілкування залежить від тих, хто навчає. Перш за все, ми повинні

Фото О. Литвиненка

КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Сьогодні ми пропонуємо читачам нову рубрику — “Учитель мови”.

Підросло ще одне покоління першокласників, для яких починається новий цікавий, а разом із тим складний і відповідальний період життя шляхом у 12 років. І яким він буде, сповненим творчих пригод, відкриттів, чи, навпаки, нудьги і “відбувальщини” — великою мірою залежить від учителя — центральної постаті шкільного життя.

по-новому осмислити людську природу, де за основу взяти особистість. Тому підготовка вчителів повинна базуватися на особистісно-орієнтованому підході.

Важливою причиною акцентування уваги на культурі спілкування є також підвищений інтерес суспільства до таємниць духовного життя людства і прискорений темп розвитку цивілізації, який сучасна людина не здатна контролювати і не може за ним встигнути. Вирощені чудові плоди на освітній ниві людства вперто використовують собі на шкоду і настигливо перетворює їх на причину власної загибелі — така непомірна ціна цьому протиріччю! Таким чином, між вихованням, котре безнадійно відстало, і навчанням (освітою), яке бурхливо випереджало і випереджує його, утворилася прірва, на краю якої безпомічно балансує розгублене людство.

На сьогодні сучасна освіта виконує переважно навчальні функції, тільки декларуючи важливість культурного та духовного розвитку особистості. Тому навчання культури спілкування має бути тим засобом, за допомогою якого майбутній вчитель-словесник зможе поєднати сучасні вимоги до навчання з духовною спадщиною української нації, її культурою. Необхідно ліквідувати розрив між змістом педагогічної освіти і досягненнями педагогічної науки та практики, здійснювати наукове супроводження інноваційних технологій.

РАЦІОНАЛІЗОВАНІ ТА ВЕРБАЛІЗОВАНІ

З освіти вилучено афективно-емоційний запал дитинства, що призводить до поширення в суспільстві професійно-компетентного, але бездуховного індивіда.

Йдеться насамперед про те, щоб усвідомити самоцінність людини взагалі й, виходячи з індивідуальної неповторності кожної конкретної молодшої людини, дбати про повноцінний розвиток її особистості. Саме тому проблеми гуманізації та гуманітаризації навчання й виховання не втрачають актуальності в усьому світі, хоча й

не даються взнаки так гостро, як там, де ще свіжі спогади про тоталітаризм. Адже в тих умовах освітні заклади протягом десятиліть, попри гучні гасла про неабиякий всебічний розвиток особи та прокламовані гуманні цілі виховання, фактично дбали про постачання державі конформних, легко керуваних індивідів.

Із цього уявлення походить і традиція вважати навчально-виховний процес монособ'єктним, тобто таким, у якому визначну роль, пріоритет інтересів закріплено за дорослим, учителем. Власна ініціатива, пізнавальний запал, інтереси, система моральних, світоглядних позицій дитини поступово “каналізуються”, щоб якомога повніше відповідати цілям такого навчально-виховного процесу, а саме — певному зразку особистості учня.

ЗНОВУ СТАНДАРТИ

Важливе завдання вищої педагогічної школи сьогодні — підготовка вчителя як фахівця і як особистості — зумовлює необхідність зміни формули “освіта на все життя” у новій парадигмі “освіта через усе життя”.

Загальновідомий той факт, що більшість батьків першокласників шукають кращу школу для своєї дитини. І часто зупиняють вибір не на закладі свого мікрорайону, а на більш віддаленому. Багатьох батьків, частіше поки що інтуїтивно, не задовольняє не просто та чи інша конкретна школа, а взагалі постановка нашої середньої освіти. Одноманітність навчання, що заповнила нашу школу, несприйняття особистості дитини, приведення всіх до певного стандарту знань та умінь — все це цілком справедливо викликає нарікання й невдоволення багатьох людей. Як правило, звинувачують у всьому вчителів, авторитарну педагогіку. Це частково справедливо. Але й тоді, коли ці нарікання навряд чи можуть повністю стосуватися вчителів, батьки все одно їх звинувачують. Адже в свідомості більшості людей міцно утвердився стереотип безмежної віри, що у навчанні

й вихованні дітей у школі все залежить від учителя. Не всім батькам відомо, що вчитель самою системою шкільної освіти поставлений у такі рамки, коли від нього самого, від його педагогічного таланту мало що залежить, що існують схеми, шаблони викладання, і не всім педагогам вдається вийти за їхні рамки.

Учитель, за влучним висловом Ш. Амонашвілі, — дзеркало перебудови школи. Ми можемо переобладнати шкільні будинки й кабінети, оздобити їх найновішою технікою, як заведено високо підняти заробітну плату педагога і т. ін., але якщо учитель залишиться простим виконавцем, якщо він не перестане бачити в учневі тільки об'єкт прикладання своїх педагогічних зусиль і звичайну посудину для заповнення знаннями, якщо не відбудеться докорінної перебудови самої особистості вчителя і всього спектра його стосунків з учнями, справа оновлення школи не зрушиться з місця.

Від того, які властивості свого “я” зможе передати учням учитель, багато в чому залежить майбутнє нашого суспільства. Зрозуміло, що зробити це може лише той, хто сам володіє професійною майстерністю, хто здатний і вміє творчо передавати багатства людської культури своїм учням.

Нові підходи в освіті зумовлюють нові вимоги до системи професійної підготовки майбутнього вчителя. Учитель-словесник повинен постати перед учнями як фахівець і як національно свідомо, активна, духовно багата мовна особистість, котра опановує зміст духовних надбань національної громади, досконало знає українську мову, усвідомлено творчо сприймає її в контексті національної культури.

УКРАЇНСЬКЕ СПІЛКУВАННЯ

Українська школа красномовства має свої традиції, знає періоди злетів (Київська Русь, козаччина, гетьманщина) і падінь (періоди колонізації, русифікації, “відплив мізків” тощо). Риторичний ренесанс, який відбувається сьогодні в

Україні, пов'язаний зі значним зростанням демократичних тенденцій у формуванні засад громадянського суспільства, потужним прагненням незалежної, самостійної країни до свободи слова; соціальною потребою в особистостях, здатних самостійно, творчо мислити, ефективно переконувати, спонукати до конструктивних дій. Відбувається гуманізація соціальних відносин: перехід від насилля — до переконання; розширення комунікативних потреб особистості, зокрема представників гуманітарної сфери, їхнє прагнення до повної самореалізації. Впливають на розвиток сучасної риторики економічні фактори: прагнення до дієвого успіху в умовах всезростаючої конкуренції, коли ефективність партнерської переконуючої діалогічності вища за авторитарну монологічність, а також низка наукових факторів: інтенсивний розвиток соціо-гуманітарних наук, які формують інтелектуально-духовну сферу нації, суспільства, держави, де риторика в її інноваційних вимірах стає інтегратором як наука, мистецтво, технологія, спосіб життя.

Формування культури педагогічного спілкування майбутнього вчителя-словесника найвищого злету набуває на етапі професійного становлення. Слід виділити низку факторів, від яких залежить, яким повинен бути культуромовний учитель у час мобільного і полікультурного XXI ст. Отже, визначальними об'єктивними чинниками формування мовної особистості вважаються:

- 1) стан української мови в суспільстві (мовна внормованість, кодифікація, рівень розвитку тощо);
- 2) функціональна місія мови забезпечувати потреби громадянина Української держави;
- 3) повноцінне національно-смісловне навантаження мови в державницькій, політичній, економіко-правовій, науково-освітній, культурно-мистецькій сферах життя;
- 4) всебічне мовне історико-культурне навантаження суспільного життя;
- 5) розповсюдження українського спілкування, українських традицій і культури серед населення.

Знання історичної мовної спадщини значно збагачує сучасну традиційну мову, в якій є місце іноземним словам та виразам і водночас відсутні українські аналоги цих слів. Таким чином відбувається засмічення мови. А цього не можна допустити.

Тотальна риторична безвідповідальність, мовний нігілізм, низька риторична культура особи чи суспільства породжують риторичну кризу суспільства, яке потребує нової риторичної політики демократичної України через риторичку добра, через сердечний діалог із вічністю, з Богом, про що заповідали київські князі (Володимир Мономах, Ярослав Мудрий, святий Володимир та ін.); митрополит Іван Огієнко закликав служити Богу й Україні, як і творці “філософії серця” — українські патріоти — Г. Сковорода, М. Гоголь, П. Юркевич, професор-протоієрей В. Зінковський, Г. Василенко та ін.

Отже, оскільки завдання учителя-словесника — навчити учнів культурі педагогічного спілкування в контексті рідної літературної чистої мови, вважаємо за доцільне звернути увагу на якісну підготовку фахівців з української мови та літератури. А для цього необхідно створити відповідні умови для творчого самовдосконалення майбутніх учителів у контексті сучасних напрямів розвитку освіти.

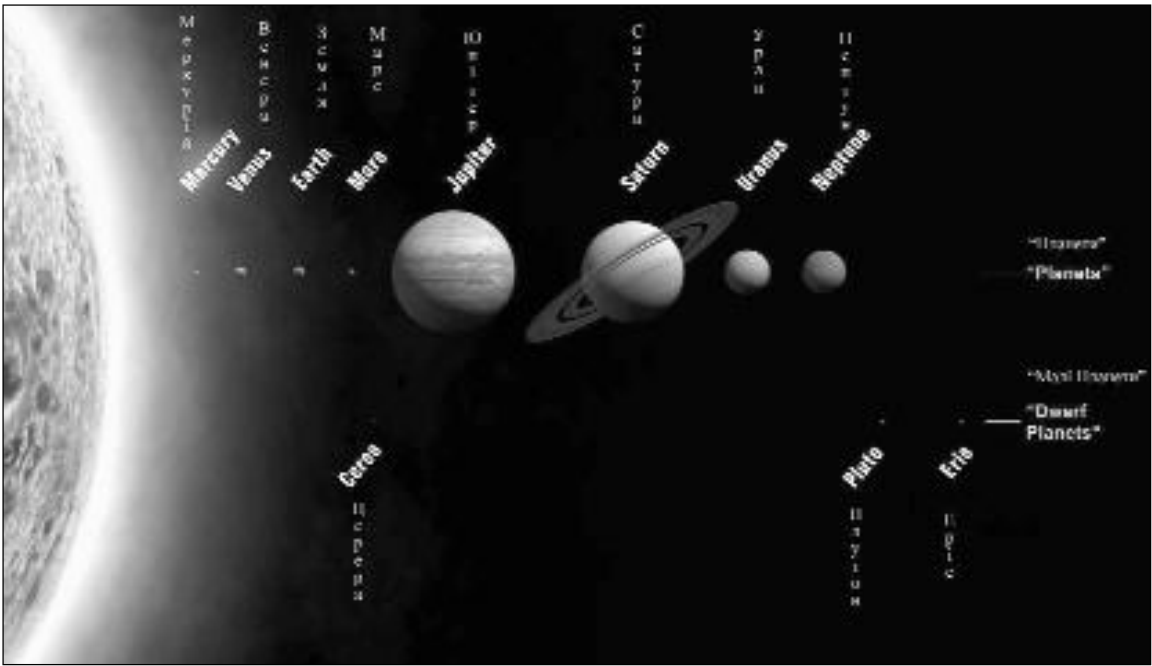
Тетяна ВОЛОСЕВИЧ,
м. Київ

У світовій астрономії відбулася невелика революція. Після довгих дебатів 24 серпня на підсумковому голосуванні відповідального за дослідження планет III відділу Міжнародного Астрономічного Союзу (МАС), асамблея якого проходила в Празі, було прийнято історичне рішення — позбавити Плутон статусу “планета”. Віднині наша Сонячна система налічує лише вісім планет — чотири планети із земної групи (Меркурій, Венера, Земля, Марс) і чотири планети-гіганти (Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун), а останній за ліком об’єкт сонячної системи приписали до “космічних карликів” і надали номер 134340.

Результат голосування 2500 учасників конгресу зустріли оплесками. Резолюція розділила космічні об’єкти на три типи: планети, планети-карлики й малі тіла Сонячної системи.

При цьому раніше пропонувалося, навпаки, розширити перелік планет, визнавши такими всі небесні тіла, достатньо великі для того, щоб їхня власна гравітація надавала їм кульоподібної гідростатичної рівноважної форми. Крім Плутона, планетами повинні були стати його супутник Харон, утворивши подвійну планету (до речі, у травні 2005 року були відкриті ще два супутники Плутона, які зовсім нещодавно отримали назви Гідра і Нікс), астероїд Церера,

розміщений між Марсом і Юпітером, та “об’єкт 2003 UB313” Еріс (назва офіційно затверджена 13 вересня 2006 року), відкритий 2003 року, — десята планета, що за розмірами дещо перевищує Плутон.

ОБ’ЄКТ № 134340

Малі планети

Назва	Церера	Плутон	Еріс
Регіон Сонячної системи	Кільце астероїдів	Пояс Койпера	Окремий диск
Категорія	Астероїд	Плутіно	Окремий дископодібний об’єкт
Діаметр	9754909 км	2306±20 км	2400±100 км
Маса в кілограмах	9.5410 ²⁰ кг	~1.305410 ²² кг	~1.5410 ²² кг
Порівняно із Землею	.00016	.0022	(оцінка)
Головний екваторіальний радіус* у кілометрах	0.0738	0.180	0.19
	471	1,148.07	~1,200
Об’єм* у км ³	0.00042	0.005	0.007
Щільність (в г/см ³)	2.08	2.0	
Екваторіальне прискорення (в м/с ²)	0.27	0.60	
Швидкість утікання (в км/с)	0.51	1.2	
Період обертання навколо осі (днів) (в зоряних днях)	0.3781	-6.38718 (retrograde)	
Орбітальний радіус* (AU)	2.5-2.9	39.5	37.77-97.56
Головний	2.766	39.48168677	67.6681
Головний в кілометрах	413,715,000	5,906,376,200	10,210,000,000
Період обертання навколо Сонця* (в зоряних роках)	4.599	248.09	557
Головна орбітальна швидкість (в км/с)	17.882	4.7490	3.436
Ексцентриситет орбіти	0.080	0.24880766	0.44177
Орбітальне відхилення	10.587°	17.14175°	44.187°
Відхилення екватора з орбіти	4°	119.61°	
Температура на поверхні (в градусах Кельвіна)	167	40	30
Число супутників	0	3	1

*Відносно вимірів Землі.

Сонця, ніж орбіта Нептуна. Остання обставина вирішила долю Плутона: згідно з новим означенням, справжня планета не просто обертається навколо Сонця і має масу, достатню для того, щоб під дією гравітації отримати близьку до сферичної форму, а й “очищає околиці своєї орбіти”, тобто поблизу неї немає космічних тіл, які могли б із нею зрівнятися. А поряд із Плутоном є Нептун.

Рішення конгресу МАС означило закінчення цілої епохи. Людська планета мала величезну популярність в астрономічних колах, і Овен Джинджерік, президент термінологічної комісії МАС, що розробила означення планети, зізнається, що існування серед астрофізиків “великого клубу фанатів Плутона” “особливо ускладнило” його роботу. Але якщо визнавати планетами всіх бажаючих, можна далеко зайти: бо на кордонах Сонячної системи, в області поясу Койпера, є за приблизними підрахунками до 40 тисяч планет-карликів, подібних Плутону. Їхнє виявлення — лише питання часу.

Чи вплине подібна дискримінація на астрологічні прогнози, де Плутон — дуже помітна фігура? Більшості майстрів гороскопів бюрократичні рішення астрономів не указ.

— Плутон усе одно залишиться носієм певних ритмів, пов’язаних у тому числі зі стихійними лихами, народними переміщеннями, атомною енергетикою і новими відкриттями, — заявив відомий астролог Павло Глоба.

І Плутон як був, так і лишається планетою. При цьому йому відводиться почесне місце родоначальника нового підкласу — планет-карликів. Поки в нього увійшли також Церера (її теж колись вважали планетою) і Еріс. Щоправда, астрономи відхилили термін “Плутони” для назви всіх малих планет.

Харон, що ледь не став планетою, не отримав навіть статусу “карлика” — потрапив у число “малих тіл” — в одну компанію з астероидами, кометами та іншою космічною дрібнотою.

Відповіді на багато питань зможе дати зонд “Нові горизонти”, що вирушив на дослідження Плутона, його супутників і об’єктів поясу Койпера на початку нинішнього року. За дев’ять літ він досягне своєї мети...

Р. S. Станом на 20 вересня 2006 року відкрито і описано 82 транснептунові малі планети і вісім їх супутників.

● Євген БУКЕТ

Ймовірно малі планети

Назва	Категорія	Діаметр	Маса
2005 FY ₉ (“Великодній кролик”)	К’юбівано	1600–2000? км	невідома
Оркус	Плутіно	840–1880 км	6.2–7.0•10 ²⁰ кг
Седна	Окремий розплющений об’єкт	1180–1800 км	1.7–6.1•10 ²¹ кг
2003 EL ₆₁ (“Санта”)	К’юбівано	~ 1500 км	~4.2•10 ²¹ кг
Куоар	К’юбівано	989–1346? км	1.0–2.6•10 ²¹ кг
Харон (супутник Плутона)	Плутіно	1207±3 км	(1.52±0.06)•10 ²¹ кг
2002 TC ₃₀₂	Окремий дископодібний об’єкт	≤1200 км	невідома
Варуна	К’юбівано	~936 км	~5.9•10 ²⁰ кг
2002 UX ₂₅	К’юбівано	~910 км	~7.9•10 ²⁰ кг
2002 TX ₃₀₀	К’юбівано	<900 км	невідома
Іксіон	Плутіно	<822 км	невідома
2002 AW ₁₉₇	К’юбівано	700±50 км	невідома

— *Пані Тетяно, чи був у Вас шанс стати кимось іншим, а не художницею?*

— Напевно, я максимально скористалася шансом стати тим, ким стала. Вирішальну роль зіграли батьки. Це були неординарні люди, які притягували до себе цікаве оточення — і в Києві, і в Москві, куди ми часто їздили.

У цілому ж будинок на вулиці Філатова, де ми мешкали, був населений художниками (він таким залишається дотепер). Поруч із нашою квартирою була майстерня нині відомих майстрів — Ади Рибачук і Володимира Мельниченка, людей вельми цікавих, антикон'юнктурних, із захопливими біографіями (з північного острова Колгуєв мені, дівчинці, вони писали дивовижні листи). Звичайно, їхній вплив був досить потужний. Нас, дітей, росло тоді в будинку не менше як п'ятнадцять, усі або стали художниками, або мають близькі до живопису спеціальності.

— *Зате Ваші батьки були з родин зовсім не мистецьких...*

— Так, але є якась магічна визначеність, зумовленість у тому, що тато й мама заїкалися саме живописом, і в тому, що зустрілися завдяки любові до мистецтва.

Батько закінчив архітектурний факультет Київського художнього інституту, згодом став акварелістом і викладачем. Виходець із робочої родини, він народився в Славінську на Донеччині. Родина була велика, дитинство — важке, тому батько сам собі прокладав дорогу: закінчив із відзнакою школу і з другом відчайдушно поїхав у Київ, де вони разом вступили до інституту.

Під час війни як дипломник був відкликаний з армії наказом, потрапив у Самарканд, де перебували в евакуації художні інститути. Там він захистив диплом (спроектував будівлю цирку), склав держіспити (головою комісії був, до речі, знаменитий Ігор Грабар) і в підсумку закінчив інститут з відзнакою. На той час він уже познайомився з мамою.

Мама народилася 1915 року в Одесі. Потім сім'я переїхала до Харкова, де мама вчилася у школі для обдарованих дітей, серед них, наприклад, був майбутній геніальний фізик Лев Ландау. Згодом вступила до художнього училища, реформованого в інститут.

Під час війни мама абсолютно випадково опинилася в Самарканді. У “теплушках” їх везли в Середню Азію. У вагоні були жінки, переважно з дітьми або вагітні, після виснажливої подорожі впродовж місяця багато хто почав хворіти, а оскільки мама була рішучою, бойовою, секретарем комсомольської організації, вона взяла на себе відповідальність — усі ці жінки під Самаркандом знялися з поїзда. Мама домовилася у якомусь колгоспі, і їх прийняли, дали роботу. Якось вона поїхала в місто щось підкупити, там побачила свого однокурсника. Від нього довідалася, що в Самарканді зосереджені художні ВНЗ країни. Відновила навчання — у жахливих умовах, у голоді, але молодість усе долала. Серед викладачів були дивовижні художники, наприклад, Роберт Фальк.

Таким чином тато і мама, долаючи терни, зустрілися. Їхні долі спрямували мою — у світ барв і композицій.

— *Як Ви оцінюєте пройдений відтинок життя? У чому особливості Ваших шукань?*

— У молоді роки я певний час цікавилася тільки портретом; через людей, їхнє оточення намагалася відкривати світ. Часто малювала своїх дітей, тому що діти з'явилися дуже рано, ми разом росли.

Завжди була прихильна до жанрових сцен, із них починала, мабуть тому, що закінчила факультет монументального мистецтва. У мене були великі амбіції, але з монументалізмом якось не склалося.

А тепер тяжію до пейзажів. І обставини тому сприяють: ми з чоловіком-художником Олександром Ольховим почали мандрувати. Я намагаюся створювати не “чистий” пейзаж, а щоб він був пов'язаний із людьми, з тваринами, з будівлями, щоб це були асоціативні “поєми” зі своїм баченням світу, а не просто етюди з натури.

— *Ваша найхарактерніша риса?*

— Я належу до тих людей, для яких творче життя — це постійний пошук нового, отже, я не можу сказати: ось я щось знайшла, тому зупинилася і працюватиму в такому-от напрямку. Скажімо, я поїхала в Єгипет, побачила іншу землю, це дало потужний поштовх до нового витка в розвитку — створюються зовсім інші картини.

ТЕТЯНА КРАСНА: «МАЛЯРСТВО — ЦЕ АКУМУЛЯТОР РАДОСТІ-КРАСИ Й НАЙЛІПШОГО В ЛЮДИНІ»

Особистість Тетяни Красної, безсумнівно, глибша й багатогранніша, ніж будь-які уявлення про неї. Її батьки — відомі художники Іван Красний і Слава Лівшиць. Тож цілком логічно, що вона закінчила Київський художній інститут. Далі — постановка власного голосу й лету.

Нині її живопис дивує будь-кого своєю безпосередністю і розмаїтістю. У творчості художниці не можна визначити якийсь один стиль. На її думку, будь-яка робота сама визначає для живописця стиль і манеру виконання. Тому одні картини створені в класичній манері, інші — мають відбиток експериментаторства й нагадують підсумки шукань імпресіоністів, представників раннього модерну, наївного живопису. Але від еклектики Тетяну Красну рятує “захист”: у своїй основі її малярство — традиційне в найкращому розумінні цього слова.

Але ось парадокс: у просторі традиційного живопису художнику іноді доволі сутужно — простота і ясність нерідко коштують набагато більших зусиль, ніж епатажний мистецький жест. Для Тетяни Красної життя — це подорож у часі і просторі, у якому рясні сади змінюються пустелями, горами, лісами, річками й іншими перешкодами. Досвідчений мандрівник, вона, напружуючи чуття, прокладає свій шлях, звіряючи напрямок по квітах і зірках. Щоб знати куди йти, треба знати, що ти хочеш, знати, хто ти є. Мистецтво починається, як відомо, там, де є особистісна інтонація, своя мова, є забарвлений індивідуальністю артистизм, саме цим і позначена творчість вельми різної Тетяни Красної.

У її роботах олією негусти, але фактурні мазки лежать легко (навіть, якщо можна так висловитися, дотепно) і вільно переходять у колір, енергійний, святковий, але майже завжди стриманий. Це особливий дар: писати майже банальні мотиви з тією пластичною точністю і колористичним тактом, що незмінно утримують глядача в строго окресленому просторі гарного смаку.

Картини Красної випромінюють світло, а не поглинають його.

Член Національної спілки художників України Тетяна Красна брала участь у численних усеукраїнських і міжнародних виставках. Її роботи — у Національному художньому музеї України, Хмельницькому художньому музеї, Канівському музеї ім. Т. Г. Шевченка, а також у приватних колекціях України, Росії, Німеччини, Англії, Іспанії, США...

Дуже символічно, що виставка Тетяни Красної експонується в Спілці композиторів України, де переплелися два вічних дива — музика й живопис.

І так завжди: життя з усіма плинами-зміними дарує нові ракурси. Мене весь час захоплюють нові погляди на вже бачене, якщо раніше неодмінно потрібні були якісь великі ідеї, то тепер я можу побачити щось дуже містке, наприклад, у якихось співвідношеннях трьох-чотирьох кольорів. Відбувається розвиток углиб. Я почала частіше слухати класичну музику, особливо романтиків, народжуються інтуїтивні паралелі, настрої, які потім вихлопуються на полотно.

— *Напевно, недарма Вашу останню виставку розгорнуто в Спілці композиторів України.*

— Можливість показати свої роботи людям — це великий поштовх до позитивних змін. Одна справа, коли ти бачиш свої картини в майстерні, в обмеженому просторі, а інша — коли їх переміщуєш у зовсім

інакший простір, там компонуєш і бачиш себе збоку, ніби іншими очима. Починаєш щось розуміти в собі, тому що, працюючи весь час у майстерні, нелегко скласти про себе об'єктивну думку, дійти необхідних висновків.

Передостання моя персональна виставка в галереї “Ірена” — принципово з найсвіжіших робіт, для мене було важливо, як я на них подивлюся. Ще раніше в Музеї книги я виставляла ранні роботи, вони відмінні від теперішніх, отже, за останні десять років я сильно змінилася.

— *Кажуть, що нині українському художникові стало легше дихати, насамперед матеріально. А які часи були найважчими?*

— Складно визначити, які часи важчі, тому що це залежить і від віку митця. Можна скільки завгодно лаяти радянські часи, але

до художників суспільство ставилося прихильно. Мистецтво великою мірою слугувало ідеології, тому й підтримувалося і фінансувалося. З іншого боку, люди йшли в мистецтво, аби бути далі від влади, мати право не працювати, жити вільно. Водночас у матеріальному сенсі була певна стабільність, гарантія. Духовну задуху художники компенсували тим, що виходили на інші рівні — алегорії, притчі, асоціації. Талановиті й сильні все одно випливали нагору.

— *А як Ви ставитеся до думки, що свободи нині не дуже-то й додалося?*

— Мені здається, що художники ще більше закабалювалися. Після того як гарантійні товариства художників, художні комбінати й фонди, створені за роки радянської влади, припинили існування (отже, не стало й централізованих замовлень), художники віч-на-віч зіткнулися з проблемою жорсткої кон'юнктури. Заробляти на життя треба, а виявилось, що не художники диктують свої принципи, свою культурну позицію, а їм диктують-нав'язують умови люди, часто не професійні й не інтелегентні. На зміну виставкам і художнім радам, які склалися з добре навчених професіоналів із гарною школою, прийшли різні салони й фірмочки, що не мають кваліфікованих експертів і цілком працюють на потребу замовника за принципом: “за ваші гроші — будь-яка примха”. Незадовільна ситуація і в галерейному бізнесі. Художникам дуже складно заробляти тим, що вони вважають своїм творчим обличчям, творчим кредо. А тільки-но зійдеш на позиції кон'юнктури, потім вельми складно відновлюватися, залишатися художником. Надягати і знімати маску не всім під силу.

У радянський період був попит на великі картини, художники скрупульозно працювали, цінувалися малюнок, академічна манера, ставлення до малярства було загалом серйознішим.

Нині на виставках навіть досвідченим фахівцям дуже складно визначити, де справжнє, від душі, а де підглянуте-компільоване. Значні проблеми, гадаю, є не тільки в образотворчому мистецтві, можливо, ми пристанемо на західний стиль життя.

— *Захід не дрімає. Не в усіх наших художників є можливість виставлятися, — на це потрібні гроші, і не кожен талановитий творець сам собі менеджер. Тому всілякі “жучки”-спритники “за недорого” переправляють їхні твори за кордон. Відбувається жасливий: чудові картини назавжди залишають Україну. А держава в особі Міністерства культури, як то кажуть, ні кує ні меле.*

— Музейна проблема давно назріває, дотепер невеличкий Український музей змушений демонструвати колекцію в дуже “усіченому” вигляді. Протягом двадцяти років не виставляють сучасного українського мистецтва, причому не тільки мистецтва сьогодення, а й картин корифеїв — Яблонської, Костецького, Дерев'яни, Глушенка... Виходить, що ніби такого музейного шару немає навіть у столиці. Слава Богу, на Подолі з'явився приватний музей сучасного мистецтва. Однак і держава могла б якось поворухнитися. Почали перебудовувати художній павільйон біля колишнього Жовтневого палацу, та на цьому все й припинилося.

Видатні роботи, що відбивають певні зрізи часу і яким місцем в музеях, безповоротно втрачені для України. Міністерство культури практично припинило закупівлю творів ще в дев'яностому році.

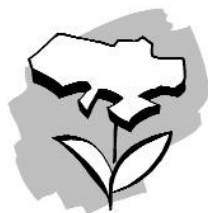
— *Чим є для Вас живопис?*

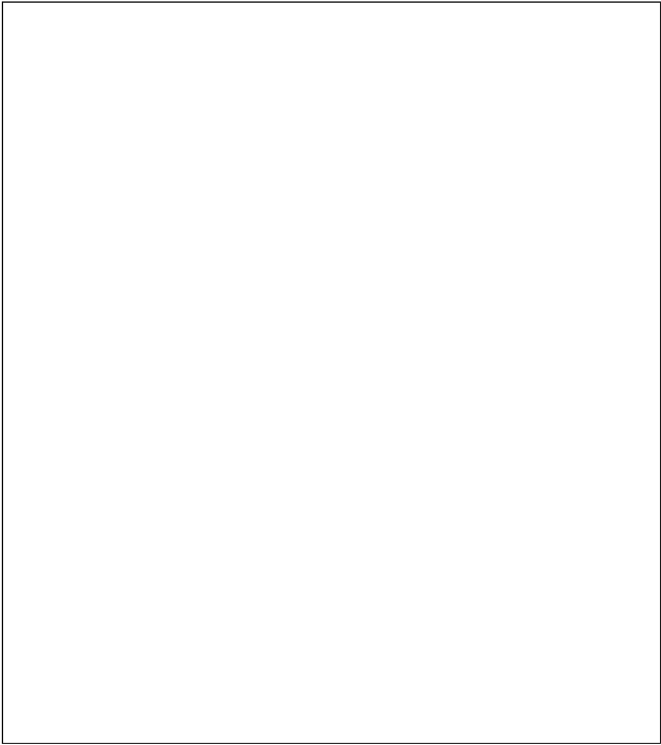
— Це вже стан мого ока, я бачу навколишній світ так, ніби він складається з картин. Я можу дивитися на стінку (і мені це неймовірно цікаво), бо на ній грає тінь... Не кажу вже про краєвиди, хмари, річки. Щоб цікавитися живописом, розуміти, його треба споглядати. У музеї, галереї треба ходити, і дітей із собою брати, щоб у них розвивався інтерес, смак, азарт розуміння.

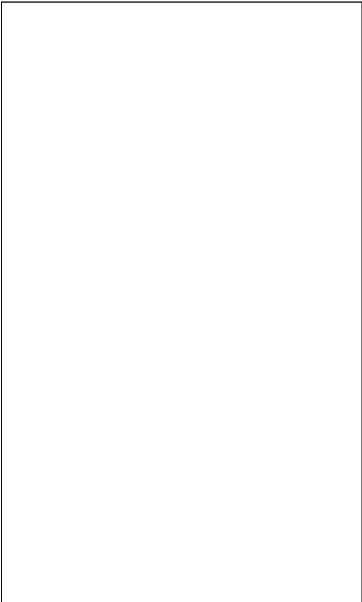
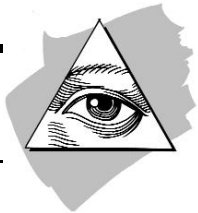
У мене чимало приятелів, які вже в дорослому віці захопилися живописом, почали ходити на виставки. Вони не тільки збагатили своє життя, а й психологічно, емоційно відпочивають. Люди, які придбали свої картини, зізнаються, що коли приходять стомлені з роботи, то ніби під'єднуються до джерел живлення, живопис їх очищує й наповнює радістю.

●

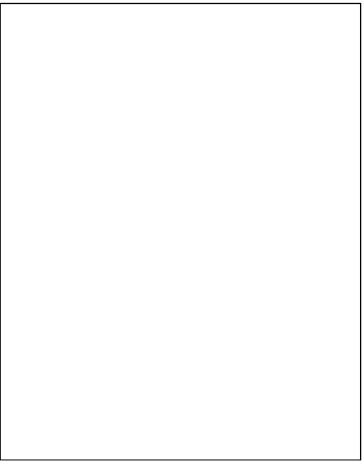
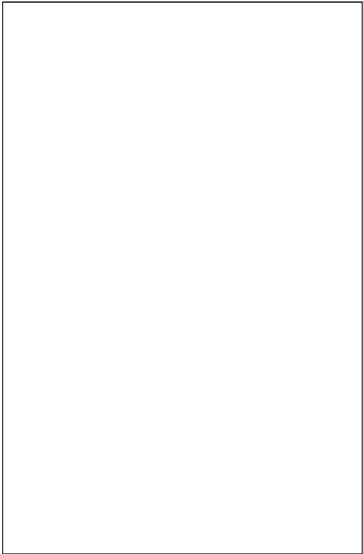
Спілкувався
Володимир КОСКІН

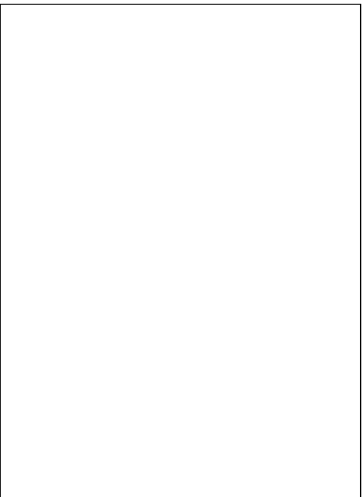

Вежа собору

Ландшафтний бренд Підкаменя

Наш гід — священик
отець Мефодій

Вивчення алгоритмів розвитку української державності, як і перших цеглинок у цій величній конструкції, слід починати в межах території сучасної Черкащини. Саме землі, розташовані по осі “Київ—Черкаси”, стали етнічною колыскою української нації, де в III ст. до н. е.—II ст. н. е. починала свій формотворчий відлік історія племен зарубинецької та черняхівської (III—V ст.) культур.

Доба Київської Русі позиціонує територію сучасної Черкащини як театр постійних військово-політичних змагань слов'янського світу з кочівницькою експансією — силою, перед якою трепетала вся тодішня Європа.

Український народ у складі Польсько-Литовської держави став активним суб'єктом відновлення і наступного розвитку власної державності, насамперед через створення передумов до появи та утвердження у соціально-верстовому статусі українського козацтва.

У цьому ключі перша половина XVI ст. явила низку добірних адміністраторів. Найвідоміші — черкаський і канівський староста Остафій Дашкович і Дмитро Байда-Вишневецький.

Відстоювання інтересів державності України не припиняється ні на мить. Так, у 1532 р. козацтво на чолі з Остафієм Дашковичем відстояло недоторканність міста Черкаси, котре за політичними імперськими планами Росії, Криму, Туреччини та Молдавії мало бути захоплене з метою руйнації військової могутності Польсько-Литовської держави і переходу частини її територій до загарбників (зокрема Київ і Черкаси планувалося передати під владу Росії).

Українське козацтво стало носієм державних ідей. Оскільки основні козацькі сили гуртувалися саме на Черкащині, то й імена багатьох провідних козацьких ватажків були пов'язані з цією землею. Тут, 1678 року на території Канівського монастиря знайшов вічний спочинок Іван Підкова. Там же доживав свої останні роки Яків Шах. Із цим монастирем пов'язане й ім'я славетного Самійла Кішки, відомого своїми морськими походами на турецькі землі наприкінці XVI—на початку XVII ст.

У 1572 р. містечко Трахтемирів (нині — дно Канівського водосховища) стало столицею реєстрового козацтва: тут козаки зберігали свій військовий арсенал, суспільним коштом утримували шпиталь і монастир. Саме на Черкащині з'являються полки — Корсунський, Канівський і Черкаський, тобто маємо полкову систему, що лягла в основу адміністративно-територіального устрою України.

Будь-який край славлять люди, творять його історичний образ. Не випадково, що на той час у Суботіві (близько 1595 р.) у родині чигиринського сотника народився Богдан Хмельницький.

Чигирин стає першою гетьманською столицею українських земель з урядом новоствореної національної держави та дипломатією, що мала на меті усталення міждержавних зносин із країнами Європи і Азії.

Українська державність фактично за умов суцільного тамтешнього монархічного оточення розвивалася на засадах демократії: у різних козацьких містечках Черкащини життя облаштовувалося за принципом загальновійськових козацьких рад, зокрема у Чигирині, Корсуні та ін. Ці ради подекуди мали доленосне значення, саме тут вирішувалися найважливіші питання державної внутрішньої та зовнішньої політики. Приміром, 1667 р. на раді в Чигирині під час гетьманування Петра Дорошенка було ухвалено рішення про дотримання українських державних інтересів, а відтак і розриву союзу з Росією.

У 1664 р. територія Черкащини (Чигирин, Корсунь, Сміла та ін.) це — осередок формування таємної змови українських військових і політичних діячів з метою відновлення єдиної держави в межах Правобережної та Лівобережної України. Участь у ній узяли козацькі полковники І. Богун, І. Виговський, митрополит Й. Нелюбович-Тукальський, колишній гетьман-чернець Юрась Хмельницький та ін.

На початку XVIII ст. спроби гетьмана Пилипа Орлика відновити державність України на теренах Правобережної України шляхом здійснення військових заходів активізують населення Черкащини, яке підтримує ці наміри. В історії залишили слід сутички з

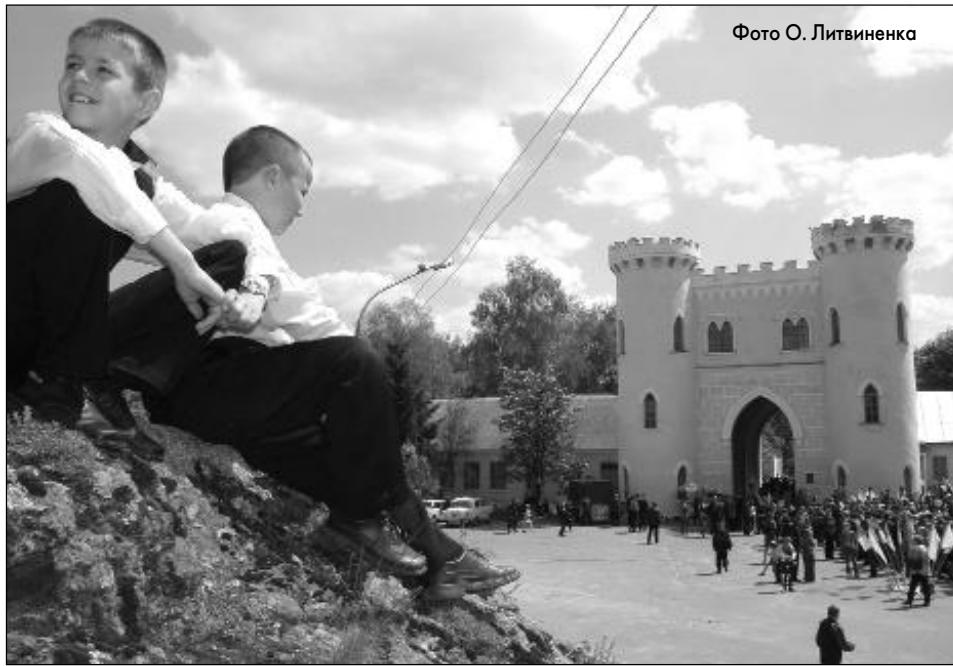

Фото О. Литвиненка

Корсунь-Шевченківська фортеця

ЯКІ Ж МИ ВСЕ-ТАКИ ПРАВНУКИ... ЧИ Й ДОСІ ПОГАНІ?

польським каральним загоном (1737 р.). 1743 року повстанці спалили панський будинок у Медведівці. У скаргах до сейму та короля (1749 р., 1751 р.) шляхта пише: селяни тікають до “розбійників”, громлять маєтки. Тож Середнє Подніпров'я аж до зруйнування Катериною II Запорозької Січі перетворюється на суцільну зону козацько-гайдамацько-селянських військових виступів, найпотужнішим із яких стала Коліївщина (1768 р.), придушена спільними діями царату та польської шляхти.

У часи чорної безпросвітної реакції Черкащина не перестає бути осередком повстань, серед яких селянське — “Чигиринська змова” (1873 р. охопило понад 50 сіл Чигиринського повіту), що мало на меті повернення магнатами козакам їхніх земель, і прав та вольностей Україні. 1877 року спалахує нова хвиля визвольного руху — народовольці починають активно залучати холодноярських селян у “Таємну дружину”, згодом викриту царатом і знищену. Серйозні селянські хвилювання відбувалися тут і 1905 року, що увійшли в історію як “Чигиринські аграрні волненія”.

Однак лише під час революційних подій 1917 р. розпочався новий етап впливу Черкащини на розвиток державності України. У березні цього року на Звенигородщині в селі Гусаково місцеві селяни ініціювали створення Вільного Козацтва — організації військово-політичного характеру, котра взяла за мету оборону державності й визнавала владу лише Центральної Ради та Генерального Секретаріату. Вже до жовтня вона зросла до 60 тисяч членів. Цього ж місяця в Чигирині Вільне Козацтво провело свій загальноукраїнський з'їзд, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдат української мови, пісень.

Під час різнобарвної інтервенції та громадянської війни на Черкащині широко розгорнувся селянсько-повстанський рух (найбільш стійкий і тривалий порівняно з іншими регіонами України — *авт.*). Козацький бунтівний дух, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдат української мови, пісень.

І ось 1918 року “повіяв новий огонь з Холодного Яру”. Це брати Чучупаки з села Мельники (хутір Крисельці) підняли лицарів духу і хранителів козацьких вольностей на

жорстку, нерівну і запеклу боротьбу за незалежність України.

Аж до початку 1922 року “Холодноярська республіка” наганяла жах на окупантів і зайд. Жорстокою була розправа режиму після придушення цього всенародного руху опору. Василь Чучупака, відбиваючись від ворога, останню кулю залишив собі. На місці трагедії 28 жовтня 1995 року з ініціативи Всеукраїнського політичного об'єднання “Державна самостійність України” на в'їзді до урочища було відкрито меморіальну гранітну стелу, на якій викарбувано: “Тут, в Холодному Яру, в 1918—1922 рр. українці на чолі з отаманами Чучупаками підняли повстання за свободу українського народу. Вічна слава Холодноярським Героям!” У селі Мельники на кладовищі покоїться прах отамана Василя Чучупаки та братська могила героїв-холодноярців.

Неодмінно слід виокремити той зв'язок, що єднає з Черкащиною долі багатьох особистостей — вкладників неопієнних скарбів у розвиток української духовності вже за часів відродження. Тут постає титанічна постать Т. Г. Шевченка (народився 1814 р. на Звенигородщині). Ця благодатна земля дала Україні відому сім'ю Лебединцевих — духовних і наукових просвітників, фундаторів вітчизняної початкової школи та популяризаторів знань історії, етнології, археології, фольклористики тощо (засновників наукового журналу “Київська старовина”).

У 1860-х рр. Смілянщиною і Корсунщиною здійснили наукові поїздки етнограф П. Чубинський та історик М. Костомаров. А у 1880—1910 рр. територія Чигиринщини, Канівщини, Смілянщини, Звенигородщини стала об'єктом інтенсивних археологічних досліджень відомого археолога О. О. Бобринського.

Родовід Грушевських, видатним вихідцем із якого був перший Президент України, історик і політичний діяч М. С. Грушевський, також переплетений із теренами Черкащини. А його троюрідний брат-священик із села Суботів на початку XX ст., після революції 1917 р. став одним із фундаторів української Автокефальної Православної Церкви (відомий ще й низкою наукових досліджень з історії та етнології Чигиринщини, зокрема написав працю “Гетьманське гніздо” (1912р.) про Суботів). У Чигирині 1872 року народився відомий історик, правознавець і громадський діяч Андрій Яковлев — активний учасник у розбудові української державності у 1920 роках, творець Українського Вільного Університету в Празі. Сам він помер на чужині, у США.

Лише тепер наукові праці іншого знаного у світі історика Бориса Крупицького (нар. у 1894 р. в с. Медведівці на Чигиринщині, похований у Німеччині), добре відомі за кордоном (довгий час були недоступні українцям) повертаються до нас.

1918 року в Каневі деякий час керував Українською гімназією відомий учений Володимир Пархоменко. 1929 року засуджений у справі СВУ. Помер у блокадному Ленінграді.

Шевченків край, окрім генія Кобзаря, збагатив скарбницю світової культури шедеврами Івана Нечуя-Левицького, Семена Гулака-Артемовського, Михайла Старицького й Данила Нарбута.

На цій землі творив полум'яну поезію та публіцистику визначний патріот України Василь Симоненко.

Широю синівською любов'ю все життя складав подяку українській землі невтомний збирач і зберігач старожитностей, фундатор унікального хатнього музею народного мистецтва в Києві, художник, шевченкознавець — Іван Макарович Гончар, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, уродженець с. Лип'янка Шполянського району.

Черкащина подарувала світовій культурі ціле сузір'я видатних постатей: це і золотий голос Діани Петриненко, і відомого кінорежисера, актора, хореографа — Василя Авраменка, і знаного бандуриста — Миколу Домонтовича, і всесвітньо відомого полігота — Агатангела Кримського, й видатного представника української академічної філософії Памфіла Юркевича, прихильника кардіоцентризму та академіка, археолога, мистецтвознавця М. Біляшівського.

Світанок свого життя на Золотоніщині зустрів видатний український учений-біолог, історик, мовознавець, етнограф, філософ, перший ректор Київського університету Михайло Максимович.

Не можна обійти увагою і славетного композитора, співака і драматичного актора, автора першої української опери “Запорожець за Дунаєм” — Семена Гулака-Артемовського та чудового художника І. Іжакевича, що ілюстрував ювілейне видання “Кобзаря”, приурочене до 125-річчя з дня народження (1939 р.) Т. Г. Шевченка. А яка ще земля народжувала таких красенів, велетів духу і волі, якими були — Іван Піддубний, видатний полководець II Світової війни, двічі герой СРСР — Іван Черняхівський, народний комісар оборони УРСР — Василь Герасименко, генерал, селянський син Кузьма Дерев'янка, який 2 вересня 1945 року підписував із боку СРСР Акт про безвідмовну капітуляцію мілітарискої Японії у II Світовій війні.

Справедливо повертаються до нас імена репресованих митців: Івана Падалки, Кирила Гвоздика та Л. Перфєцького (загинув в ув'язненні) — живописців-графіків; художниці — Оксани Павленко; поетів — Тодосія Осьмачки та П. Пилиповича (розстріляний у 1937 р.); літературознавця — С. Єфремова (загинув в ув'язненні); письменників — О. Журливої-Котової та М. Драй-Хмара (загинув у 1937 р.); письменниці, журналістки, громадського і політичного діяча — Надії Суворової.

Наступні віхи розвитку духовності України неможливо уявити без створення пантеону тих діячів, які зробили значний вклад своєю діяльністю і творчістю у її розвій. А відтак не втрачає актуальності й Шевченківське: які ж ми все-таки правнуки... Чи й досі погані?

П'ятнадцять років незалежної України у цьому ракурсі має в підсумку жалюгідний вигляд. Тож мусимо поставити й інше питання: “Як навчити народ пишати своїм воїстину неопієнним скарбом?”

Навчимося пишати — позбудемося бездуховності і байдужості. Не навчимося — опинимося серед зниклих із “лиця землі” інків, майя та інших культур.

- **Олександра ВІНОГРАДОВА**, магістр державного управління, журналіст, політолог, науковий консультант проєктів видавництва “Світ Успіху”;
Валерій ЛАСТОВСЬКИЙ, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, професор кафедри цивільних і кримінально-правових дисциплін УАЗТ, член Українського історичного товариства

КРАПКИ НАД "І"

Свого часу в репортажі з Парижа нам показували, яку радість викликало у французів рішення МОК провести олімпіаду у Франції. Французи раділи з перемоги своєї країни, своєї нації. І ніхто, ні з-за Ла-Манша, ні з-за Алон не сичав на них: "Націоналісти!". А з якою радістю зустрічала кожна країна перемогу своєї збірної з футболу.

І це прояв націоналізму в тому значенні, в якому це слово вживається в цивілізованому світі, тобто в розумінні любові до своєї землі, свого народу і турботи про його інтереси.

Ось яке визначення дає тлумачний словник англійської мови Хорнбі: "Націоналізм. 1. Велика відданість своїй власній нації, патріотичні почуття, дії, принципи. 2. Рух за політичну і т. ін. незалежність (у країні, яка контролюється іншою)".

Дві цитати з книги М. Сенченко "Общество истребле-

ЩО ТАКЕ «НАЦІОНАЛІЗМ»?

нія" слугуватимуть ілюстрацією до цього визначення: "Герхерд Шредер виграв вибори, підписавшись під економічним націоналізмом"; "У новому тисячолітті холодну війну замінила війна патріотів кожної нації проти світового уряду, який мріє про те, щоб усі нації позбулися свого суверенітету і поступово зникли. Це війна націоналізму проти глобалізації".

А в радянській імперії націоналізмом вважалося прагнення "інородців" зберегти своє національне обличчя, свою неповторність. Це вважалося кривою і суворо каралося. Найбільше дісталося українцям. Кожний другий політв'язень —

українець. І ще й зараз це слово жахає обивателя.

Як казав Ю. Ілленко: "Спотворене в катівнях КДБ обличчя націоналізму лякає на смерть самих носіїв цього обличчя".

У книзі "Розмови про наболіле" А. Погрібний наводить визначення одного автора трьох ідеологій, основу яких складає патріотизм, велика любов до своєї землі, народу, національних традицій.

Націоналізм — активна позиція патріота щодо становлення, розвитку й оборони своєї держави в межах її кордонів.

Шовінізм — націоналізм, що "виходить за межі своєї держави з метою поневолення ін-

ших народів і загарбання чужих земель".

Фашизм — претензія окремої нації на свою біологічну зверхність над іншими народами, що для досягнення своєї мети передбачає геноцид для інших, що і здійснювали нацисти на практиці.

Із подачі П. Симоненка деякі наші співгромадяни почали ставити знак рівності між поняттями націоналізм і нацизм.

Щодо лідера комуністів, то від нього можна чекати чого завгодно після того, як він три роки тому в газеті "Коммунист" заявив, що "кримінальні елементи провозгласили незалежність України".

Дивує, що так багато громадян, які не отримують жодних подачок від Путіна, поділяють його погляди.

● **Галина САГАТЮК**, член "Просвіти", м. Іллічівськ Одеської обл.

Звертаюся до своїх ровесників (не тільки до тих "сміхунів" в автобусі). Ви не думали над тим, яке майбутнє чекає на Україну, якщо ми так добровільно шодня паплюжимо свою мову, свою культуру, свій народ, а значить, — і самих себе? Якщо занепаде мова, занепаде вся країна. А населенням такої країни легше керувати нашим "чесним" політикам. Саме такий електорат їм і потрібен. І тоді вони нас, як теля на мичці, поведуть не тільки в ЄС, а й навіть в Африку, якщо буде потрібно. Чи хочете ви такого майбутнього? Я, наприклад, ні. Тож давайте вчити українську, говорити нею, думати нею, поважати і любити її, свій народ і себе самих!

● **Настя ФЕДЧЕНКО**, с. Великоолександрівка Дніпропетровської обл.

МОВА ЄДИНА

Цей рік приніс мені досить важливу подію — я захищала честь школи і району на обласній олімпіаді з української мови та літератури. І мені було дуже прикро, коли чула з уст учасників... російську. Навіть запитання, які виникали до членів журі під час виконання роботи, вони ставили мовою північно-східного сусіда. І найголовніше — це всім здавалося абсолютно нормальним і природним.

Але хіба нормально, що в Україні, на олімпіаді з української мови та літератури я чула... російську.

Чому з української естради лунають російські пісні? Чому український КВК веде росіянин? Чому українські "кавешники" смішать нас російською

ДУМКИ ВГОЛОС УКРАЇНСЬКОЮ ПРО УКРАЇНСЬКУ

(мабуть, пристосовуються до ведучого — із ввічливості)?

А я ні до кого не пристосовувалася. І 1 червня цього року (саме в День захисту дітей), побувавши з делегацією району в Дніпропетровську на святі в нашу честь і побачивши мітингувальників біля Дніпропетровської міськради, приєдналася до них. І яке ж було моє здивування, коли я, викрикуючи "Україна для українців! Так! — українськй мові! Ні! — російській! Ні!

— брехні!" в очак "російськомовних" дніпропетровців була цілковито нормальною, а в очак наших делегатів (із українськомовних сіл) — таким собі доісторичним мамонтом. А ще більше здивувалася, коли середніх років чоловік, мешканець Дніпропетровська російською (!) сказав мені: "Девушка, а я ведь полностью с Вами согласен". А в автобусі делегати-селяни всю дорогу додому посміювалися і глузували з мене.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Відійшов у вічність київський художник Віктор Шматок, так несподівано і до щемо неждано для рідних його, друзів, знайомих і земляків. Друзі та колеги пам'ятають митця як чудового майстра пейзажу, портрета, натюрмортів із квітами. Часто бачили його твори на День Києва та інші свята столиці України. Значну частку творчості художник присвятив храмовому живопису. Оздоблюючи храми, міг би ще чимало зробити, але — не судилося... Митець був у розквіті таланту, та доля неблаганна...

Народився Віктор Іванович у родині хліборобів Івана Даниловича та Ольги Митрофанівни Шматків у нелегкі повоєнні роки в давньому селі Євминці, що розкинулося на мальовничих придеснянських луках у дев'яти верстах від Остра. Щедра природа краю подарувала майбутньому художнику щире та широке вдача, талант митця. Друзі побували не один раз на малій батьківщині митця, про що згадують із вдячністю.

Поховали небіжчика за всіма християнськими звичаями на цвинтарі с. Євминки поруч із могилою батька. Земля тобі пухом, друже, Царство Небесне.

Відспівав похоронну процесію отець Іоан.

● **Микола СОМ**, художник

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Фото О. Литвиненка

Спека... В місті повільно плине час, усі наче перечікують цю позначку — 30 градусів цельсія. І тільки дітлахи запам'ятають це літо в діамантах бризок фонтанів...

МИКОЛУ КОНОБРИЦЬКОГО ЗВІЛЬНИЛИ

ДОБРА НОВИНА

11 серпня 2006 року Апеляційним судом Донецької області скасовано незаконний вирок Краматорського міського суду та звільнено з-під варті директора-організатора першої Української Краматорської гімназії Миколу Миколайовича Конобрицького.

Політичний в'язень був звільнений з-під варті, однак, не дивлячись на всі докази невинності, які були в матеріалах справи, суд замінив термін ув'язнення три роки в місцях позбавлення волі на два роки умовно з позбавленням права на 2 роки займати керівні посади.

Громадські організації, які активно підтримували захист

політичного в'язня вважають цей вирок незаконним та ініціюватимуть касаційне оскарження, а також активно займуться тими особами, які сфальсифікували кримінальний процес за надуманими обставинами.

● **Марія ОЛІЙНИК**, заступник голови Донецької обласної "Просвіти"

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

ЦЕЙ ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОСОЮЗУ

Ми так стрімко квапимось шляхом євроінтеграції, що забуваємо про таку просту істину: перш ніж тебе поважатимуть інші, навчися шанувати самого себе — свою мову, свою культуру, історію, своїх видатних і визначних особистостей. Наші намагання стати повноправним членом європейської родини зрозумілі й виправдані, однак не варто при цьому втрачати власного обличчя.

Напівсвідоме чи малосвідоме поклоніння всьому іноземному вже має і ще матиме той негативний вислід, що на догоду комусь губимо власну ідентифікацію. Погляньте, як заповнили наше мовлення — усне і писемне — слова іншомовного походження, які ми просто смакуємо, хизуємося ними, віддаємо їм перевагу в співбесіді. Замість міський голова — мер; замість голова облдержадміністрації — губернатор; замість Верховна Рада — парламент. Звичайно, для урізноманітнення мовлення потрібна синонімія, аби уникнути повторень. Але ж є українські відповідники цих словесних одиниць.

Не може тішити той факт, що у вітчизняному інформаційному просторі (рекламі, оголошеннях, назвах кафе, барів, кав'ярень, казино, салонів краси) перевага чомусь надається словам, які прийшли до нас із-за кордону. Ось короткий їхній перелік, які довелося побачити автору цих рядків: "Альфа", "Таверна", "Ковчег", "Ромсо", "Рандеву", "Клеопатра", "Афродіта", "Касандра", "Міраж". Цей список, звичайно, можна було б і продовжити. Видно, що власники цих закладів цікавляться і давньоримськими й давньогрецькими легендами. Але хай би краще вивчили спершу давню українську міфологію.

Вдивляючись у далекоглядні горизонти прийдешнього на шляху національного духовного відродження, варто на якийсь час зупинитися і заглянути в минуле. Вивчаючи львівську періодику часів, що передували нашій незалежності, я нарахував 12 (!) рубрик публікацій, що стосуються нашої минувшини. Ось їхній перелік: "Цікаво знати", "Стежка у давнину", "Люби і знай свій рідний край", "Карби віків", "Знайдено в архіві", "Музей у селі", "Скарби народу", "Свідчать архівні документи", "По виставочних залах", "Музеї", "З глибин віків", "По залах музеїв".

А зараз яке видання обласного рівня може похвалитися таким розмаїттям рубрик і такою увагою до історії батьківського краю?

Поважаймо свій родовід, що бере витoki з глибини віків, не забуваймо імен наших славних предків, шануймо мову своїх батьків — і тоді з нами рахуватимуться і наші сусіди, і європейська спільнота загалом.

● **Ігор БІДЮК**, с. Йосипівка Львівської обл.

ЦІКАВО ЗНАТИ

«СІДАЙТЕ» ЧИ «ПРИСЯДЬТЕ»?

У кабінетах, офісах, приймальнях державні службовці чинно кажуть: "Присядьте". Дуже рідко почуєш: "Сідайте". На моє зауваження мені пояснили: "Ви знаєте, сідайте, це ніби до біди, до криміналу, яке ще живе з радянських часів". Люди не знають, яка різниця між цими словами.

Значення цих слів знаходимо у "Словнику української мови" В. Грінченка, словнику "Наукової думки". Зрештою, є в Т. Шевченка: "Просимо сідати, будьте гостями", Б. Грінченка: "Сідайте, щоб старости сідали", П. Мирного: "Чого ви стоїте? Сідайте. Сідайте то побалакаємо" і т. д. Щодо слів присісти, "присядьте" у М. Коцюбинського: "Остап з Соломією присіли на мішках", З. Тулуб: "Настя присіла біля хати гапувати гаманець Сагайдачному", Б. Грінченка: "...по нотах, щоб присів".

Не біймося говорити слово "сідайте", воно давнє, як наша мова. Діди, прадіди, ми з вами так кажемо, коли з пошаною ставимося до людини, сусіда, родича, гостя чи подорожнього. "Присідають" хіба скраю на лаві, у танці, ховаючись за кущем.

● **Степан БОЙКО**,

— Очевидно, що в Україні шоу-бізнес не процвітає, він — така химерно-хирлява приправа з дуже заплутаними правилами гри. За п'ятнадцять років незалежності наш шоу-бізнес мав би досягти якогось певного рівня, хоча б такого як у Польщі. Складається враження, що ми повністю відірвані від європейського контексту. Чому так? Є величезна кількість проблем і питань у цій галузі, які держава мала б вирішувати, але не вирішує. Дехто стверджує, що в нас взагалі ця сфера відсутня. Навіщо існує кафедра менеджменту шоу-бізнесу. Чи немає тут парадоксу?

— Я частково погоджуюсь із тезою, що шоу-бізнесу в нас не існує. Образно кажучи, шоу-бізнес — це такий собі “кентавр”, складений із мистецтва й комерційної доцільності. Якщо баланс одного й другого не порушений, то цей “кентавр” уже нагадує якогось мутанта, повтору. Проблеми шоу-бізнесу в нас лежать за межами шоу-бізнесу. Тут усе залежить від стану суспільства, а його духовна складова — постколоніальна. І мистецька — також. Але процес виокремлення громадського суспільства вже відбувається, він іде на рівні спонтанних громадських рухів, одним із яких був Майдан 2004 року. Ми здивували себе й світ. Усе це свідчить про процес розкріпачення душі, звільнення себе на рівні духовному і шлях у напрямі того, щоб наш народ став тим, ким він є насправді. Фактично це шлях до себе. І тоді є сенс існування шоу-бізнесу в Україні, тому що мистецька й духовна складова отримує сенс. Якщо прибрати мистецьку складову, то це вже буде не шоу-бізнес, а “індустрія розваг”. У шоу-бізнесі важливим чинником є масовість і популярність мистецького твору. Якщо твір стає масовим, він комерційний. І тут від мистецької складової шоу-бізнесу ми переходимо до пошанування національних цінностей. Для споживача-покупця важливо слухати саме ту музику, де звучить його мова, рідні музичні інтонації. Пам'ятаю, як говорила моя бабуся: “Іж, що дають”. Це була психологія радянської людини з її невибагливістю, повною покірністю. Саме про такий ринок мріють не лише російські та американські бізнесмени. Про нього мріють і наші бізнесмени, які байдуже до долі свого народу, які ставляться до нього як до “сировини”, з якої можна заробляти гроші. Але сподіваюся, що процес духовного оздоровлення незворотний, хоча й суперечливий. Суспільство все-таки рухається в напрямку усвідомлення своїх цінностей, своєї гідності й до пошуку своєї унікальності. Шоу-бізнес — частина культури, охоплює якийсь сегмент духовної сфери. Але парадокс шоу-бізнесу в тому, що він також спирається на матеріальну сферу. Іншими словами, тому, хто виробляє диски або проводить концерти, має бути вигідно це робити. Поки що, на жаль, середньомісячна заробітна платня пересічного українця не забезпечує нормаль-

ного функціонування шоу-бізнесу, який у нас має не ринково-капіталістичні риси, а феодально-адміністративні. Якщо ми порівнюємо вартість одного компакт-диска, враховуючи не лише вартість носія, а й працю всіх, хто створював продукт, то його ціна мала б складати гривень 40—45. На Заході вартість диска складає десь 75—100 гривень, а це приблизно півпроцента чи процент від середньої американської зарплатні. Це озна-

ване коло. У нас “зірки” виживають так: ставши популярними для мас, вони стають привабливими для окремих “феодалів”, багатіїв із розряду бізнесменів чи політиків, які їм платять добрі гроші за так звані корпоративні вечірки. Цей “бренд” “зірки” привабливий для тих, хто замовляє музику для вузького кола своїх друзів. Таким чином “зірка” розвивається далі, записуючи нові пісні, знімаючи відеокліпи. Є ще одна форма утриму-

Кирило СТЕЦЕНКО: «ПРОБЛЕМИ ШОУ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЛЕЖАТЬ ЗА МЕЖАМИ ШОУ-БІЗНЕСУ»

Кирило Стеценко — це вихор. Вихор ідей, яскравих новацій, незвичних поглядів на звичайні, здавалося б, речі. З розрізнених фактів він миттєво створює аналітичну й струнку конструкцію явища. Він — бажаний гість багатьох радіо- й телеканалів, змістовність і переконливість його поглядів у царині сучасної культури безперечні, а харизма — заворожуюча. Він може вразити і навіть шокувати екстравагантністю, але це продумана й стильна екстравагантність. Наш гість — жива легенда сучасної української музики, відомий скрипаль, композитор, педагог. Він очолює кафедру менеджменту шоу-бізнесу в Національному університеті культури й мистецтва, а також веде активну концертну й громадську діяльність.

чає, що якщо середня зарплата по Україні складає 700 гривень, то диск у магазині має коштувати 7 гривень... Саме стільки коштує піратський диск на базарі “Петрівка”. Але в наших магазинах ліцензійні й легальні компактні коштують утричі дорожче, порівняно з тим “одновідсотковим” західним стандартом. Якщо легально продавати компакт-диски по 7 гривень, їхнє виробництво стане збитковим. І навпаки — якщо підняти ціну до вигідної позначки в 40 гривень, диски купуватимуть одиниці. Тут конфлікт між масовістю і комерційністю. Тобто головна проблема нашого шоу-бізнесу — в стані українського ринку, в неплатоспроможності покупця. А покупець має бути масовим. Ось таке зачаро-

Фото О. Литвиненка

вання “на плаву”: бути жінкою, коханкою або коханцем цих людей. Але все це заперечує головну формулу шоу-бізнесу, яка засвідчує, що споживач має бути масовим, а не елітарним. Важливий економічний аспект. І ще одне. Для артиста, аби стати масово-популярним, ще один бар'єр. Цей бар'єр — засоби масової інформації. Тут ми знайдемо відповідь на питання “чому не розвивається шоу-бізнес в Україні”. Річ у тім, що наші електронні ЗМІ трактують артистів як рекламодавців. Вони привчили всіх, що кожне звучання пісні по радіо або в телебаченні — це ротація реклами артиста. Виконавець сприймається як рекламний продукт, а телеканал — як організація, що надає послуги з просування його на ринок. До речі: це абсолютно незаконно і тут наявні подвійні стандарти. З юридично-правової точки зору таку тіньову схему діяльності ЗМІ дуже легко розвінчати й ліквідувати. Але цього не відбувається. І тут найбільший парадокс українського шоу-бізнесу. А відтак — не все гаразд у нашому королівстві, тому що в інших країнах, які не належать до пострадянського простору, цього немає. Там мас-медіа заробляють на рекламі, а не на артистах. У нас телеканали й радіостанції заявляють, що не будуть “крутити” молодого виконавця, тому що він невідомий, а “крутитимуть” “зірку”, тому що “зірка” підвищує рейтинг і відповідно притягує капітал рекламодавця. Але “зірка” не буде платити каналу, тому що її і так будуть “крутити” через її “зоряний” статус. Тож платити за ротацію мусить найбідніший — молодий виконавець. Причому чималі кошти, аби про нього хтось щось знав і щось чув. Без втручання держави неможливо розв'язати цей гордік вузол. У нас є закон, згідно з яким кожна радіостанція зобов'язана транслювати не менш 50 % національного музичного продукту. У

Франції франкомовний продукт складає 60 %, з яких 20 — це твори молодих і невідомих артистів. Така динамічна ротація наповнює ринок новими іменами. У нас проблема з прохідністю нових імен на ринок. Починаючи з 1998 року, в нас цей процес оновлення дуже загальмувався. Інша проблема в тому, що власники більшості крупних мас-медіа не українці, які розглядають Україну як територію для просування продукту інших країн. Ведеться така гра, аби не пускати на ринок український продукт, а якщо й пускати, то на дискримінаційних умовах. Це пояснення того, чому на українському ринку домінує російська попса. Якщо ми будемо пасивними, а держава не захищатиме свого виробника національного продукту, це загрожуватиме повним витісненням із ринку всього українського. Поки що тут домінують російські бізнесмени, але коли середня зарплата українця сягне 800 доларів, тут миттєво з'являться американці, аби прощтовхувати свої інтереси.

Колись “Червона Рута” була потужним виробником нових імен, але “зірок” із них робили інші — “Таврійські ігри”, “Слов'янський базар”. Робили разом із підпорядкованими їм мас-медіа. Коли “Червона Рута” припинила свої титанічні пошуки талантів, це одразу стало відчутно. Однак шоу-бізнес України, на мою думку, не повинен комплексувати з приводу своєї творчоспроможності, це стосується його величезного фольклорного підґрунтя і природно-генетичної схильності до музики. Адже наші музиканти, які опиняються в інших країнах, ніколи не пасуть там задніх. Більшу частину російського шоу-бізнесу складають вихідці з України. Можна сказати, що наш генетичний скарб працює на шоу-бізнес Росії. Окрім суто соціально-економічних чинників, про які я говорив раніше, існує культурологічно-психологічна проблема недооцінення себе й непероявленості своєї сутності. Цей комплекс меншовартості, який сидить і в споживачеві, що легко піддається на те, щоб його провокували на споживання закордонного продукту. Через те, що ми у своїй історії рідко бували державними, у нас відсутня своя міцна школа менеджменту. Рядок із Гімну “Запануємо ми, браття, у рідній сторонці” якраз і свідчить про прагнення отримати свою управлінську модель, але поки що вона не сформована, оскільки тривалий час була атрофована. Відповідь на питання про те, чому ми не реалізуємо свій багатющий потенціал, тільки одна: відсутність професійного менеджменту. А професійний — це стратегічний менеджмент. Ідеться про визначення сукупності цілей і послідовного руху до реалізації. Це має здійснювати ціла армія менеджерів нового типу. Тому перше завдання держави — формування школи національного менеджменту, зокрема школи менеджменту шоу-бізнесу, адже наш шоу-бізнес є відзеркаленням проблем нашої економіки. Паралельно має йти процес формування державної культурної стратегії. По-третє — безумовне оволодіння інформаційним простором України і встановлення чітких правил гри для власників мас-медіа. Ідеться не про націоналізацію ЗМІ, хоча питання можна ставити так: якщо засоби масової інформації працюють проти України, то чому Україна не працює проти них? Якщо організм інфікований вірусом, то організм лікують і вірус знищують. Наші ЗМІ намагаються знешкодити національний організм. І це робиться на глибинному рівні цінностей, суспільних настроїв: сіяння зневіри, розчарування, безсилля, власної неспроможності. Увесь інформаційний простір працює на зниження людської сутності й зведення людини до звичайного споживача матеріальних цінностей. Ідеться про вимивання духовного й заміну його суто тваринною субстанцією. І це, до речі, робиться також засобами шоу-бізнесу. Радикальний і швидкий шлях лікування ЗМІ — їхня націоналізація. Мені закинуть, що це не демократично. Однак демократичні Франція, Англія і Німеччина ніколи не дозволяють своїм ЗМІ нищити державу... У нашому випадку держава повинна запропонувати всім ЗМІ — приватним і державним — єдині правила гри, де головним пріоритетом будуть загальнонаціональні цінності, екологія інформаційна й культурна.

Далі буде.

Спілкувався
Олександр ЄВТУШЕНКО

КЛАСИКА МУЗИЧНОГО АВАНГАРДУ

Фото О. Литвиненка

Концертна серія Нова музика в Україні — форма репрезентації шанувальниками музичного мистецтва сучасної україн-

ської та світової симфонічної, камерно-інструментальної музики за участю Камерного ансамблю “Нова музика в Україні” та провідних вітчизняних і зарубіжних оркестрів, солістів-інструменталістів, композиторів. Цикли концертів проходять у найкращих концертних залах України. Заходи тривають упродовж щорічних концертних сезонів. Художній керівник — композитор і диригент Володимир Рунчак, який заснував цей проект у 1998 р. Співорганізаторами виступають Національна всеукраїнська музична спілка, дипломатичні та культурні представництва різних країн світу.

Камерний ансамбль Нова музика в Україні (попередня назва — Камерний оркестр КО НСКУ) був заснований українським композитором і диригентом Володимиром Рунчаком. Перші свої концерти колектив провів у сезоні 1989—1990 рр. Метою його створення було бажання виконувати нові твори сучасних українських і зарубіжних композиторів, класику музичного авангарду ХХ століття. За час свого концертного життя ансамбль брав участь у багатьох фестивалях сучасної музики, а також у рамках Концертної серії Нова музика в Україні.

Інф.

АЛЬТЕРНАТИВА

Серед сучасних українських формацій, які уособлюють так званий актуальний саунд, гурт «Фактично самі» найоригінальніший, найнедооцінений. Супермодна електроніка, звукові експерименти, що нагадують хірургічні операції в площині гармонії і фактури саунду, надзвичайні тексти, що претендують на поетичний авангард, — усе це дає приблизне уявлення про «Фактично самих». Гурт існує в двох не надто споріднених вимірах: концертному і студійному. Цікаво, що на сцені вони застосовують найадаптованішу для масового сприйняття модель звучання, яку можна визначити як рок-мінімалізм, але в студії вони почуваються як риба в воді. Відповідно, треба слухати студійні записи гурту, саме вони відтворюють їхнє автентичне обличчя. Олег Артим — генератор музичних ідей «Фактично самих» не має контрактів із жодним існуючим у нас «лейблом» (фірмою грамзапису), а тому власноруч нумерує диски гурту та вкладає до коробок роздруковані на принтері обкладинки. Врешті-решт самвидавча «одісея» Артима завершилася виходом повноцінного диска, який є збіркою найкращих п'єс із чотирьох альбомів і має провокативну назву: «Фактично самі». На обкладинці — експресивний оголений торс — живопис у виконанні фронт-вумен, лідер-вокалістки Ірени Карпи. Саме вона — час від часу стає головним ньюз-мейкером гурту. Диск «Фактично самих» — хоч і ретроспективна, але яскрава реальність буття одного з найнепересічніших гуртів. Трек-лист збірки побудовано за принципом зворотного відліку: дві пісні з останнього (2004 р.) альбому «Курва камбек», ще три — з «Ло-Фай-TRaвМи» (2003 р.), так само три композиції з експериментального «Космічного вакууму» (2002 р.) і ще по дві пісні зі вже раритетних альбомів «Болєзни певчїх птїц» (2001 р.) та «Дількова гра» (1999 р.). Вміщено тут і кілька концертних треків, зроблених на «Червоній Руті», коли вони робили свої перші кроки (1995—1997 рр.).

Отже, перше, що спадає на думку після знайомства із «The best-om», — карколомність музичної еволюції гурту внаслідок якоїсь невблаганної потреби весь час змінюватися, відкривати нові стилізові обрії. При тому величезне достоїнство гурту — збереження власного обличчя. Точніше, ширості його ви-

«ФАКТИЧНО САМІ»: ПРОВОКАТИВНІСТЬ ПЛЮС ДЕЛІКАТНІСТЬ

разів — від екстремально-провокативних до найтонших емоційно-делікатних, а часом — глибоко рафінованих, майже невлесних нюансів текстів і гармоній. А ще після знайомства з ними залишається гіркувате відчуття, що по-справжньому їхню творчість оцінять не сьогодні, а в майбутньому. Маю надію — у не дуже далекому...

Малюнок на обкладинці альбому «Lo-Fi TRaвМи» — архаїчний грамофон і якісь креслення, назва гурту й альбому, набрані зі шматочків паперу з так само архаїчними шрифтами — ознака самоіронії і розуміння відносності усього на світі, а особливо — музичного шоу-бізнесу. Новий альбом «Фактично самих» — колаж із сенсів, смислів, музичних тем (часом дуже сильних і переконливих), звукових експериментів. Він не агресивно-панковий, точніше — кібер-панковий, як по-

передній «Курва камбек». Цей альбом — дуже смачний «мікс» із ліричних майже поп-мелодій і чистої води психоделіки, яку в наші часи визначають як тріп-хоп, — «мікс» гарячого пульсуючого року, автентичного українського фольку (Ірена Карпа робить це дуже чуттєво) та англійських провокативних «вставок». Перше враження від альбому — суцільна еклетика, набір різнокаліберного матеріалу. Але тільки друге, третє прослуховування дозволяють зрозуміти головний «месидж» альбому, який є ідеальним дзеркалом нинішнього постмодерністського світу з нагромадженням символів, знаків, кодів. Що з тим мотлохом робити? Спершу треба послухати «Lo-Fi TRaвМи», а ще почитати невеличке роз'яснення щодо назви: «Травми, як відомо, є точками зламу, вершинами кутів многокутника, утвореного лінією життя. Напевно, голов-

замкненої фігури, бо лиш мізерна кількість із людей може похизуватися перед уважним поглядом філософів розривами у цій лінії, ці точки-що-руйнують-циклічність, стають невичерпним джерелом творчого натхнення та звіриної інтуїції для наступних поколінь, і передаються вони у формі мітологом і художньої творчості, саме сприймання символів, виплюснутих з життєвого потоку людини-що-розірвала світ, сповне брудності і страждання високим змістом, а вульгарну людину підносить до саяйва з вершин духу.

Таким чином, скорочення «Fi» у назві цього альбому означає «fixatio» (лат.) — в алхімії перетворення легких речовин у тверді, для нас це означає здійснення у зовнішньому світі того, що було об'єктом внутрішнім. Досягнення подібного результату можливо лише за умов інтеграції архетипової символіки, диференційованої протягом віків кращими представниками свого часу і оформленої у релігійних догматах, із сучасною психічною ситуацією. Так утворюється духовний міст довжиною в десятки тисяч років, те, що древні назвали «longissima via» (лат. — найдовша дорога), те, що вмістилося в короткому складі «Lo-» на початку назви цього альбому. Шлях цей починається зі спуску в темряву і хаос, дезорієнтації і втрати зв'язку із зовнішнім світом. Багато сміливих дослідників не змогли вийти з чорноти і стали божевільними для своїх близьких, багато обережних шукачів істини повернули назад перед другою брамою аналізу. Так, мало хто побачив червоний світанок найтемнішої ночі «tinctura gubea» (лат. — забарвлення в червоний колір) — саме його можна спостерігати в літерах «TR» назви цього альбому. Деякі російські дослідники відстоюють іншу версію походження цих літер, їхні аргументи побудовані з арифметичних вправ на кшталт підрахунку кількості пісень із назвою «Мармуровий Бог», і нараховують їх аж три. Цього потрібного (лат. Trinus) Бога вони й оселили в скороченні «TR», навіщо не звернувши уваги на дві великі літери. Помилка, я думаю, не граматична у написанні назви, а в однозначно-християнській позиції цих авторів. Але вони забувають, що триєдність мусить мати в собі три незмінних сутності, а три мармурових Бога є нічим іншим, як трьома мармуровими Богами. Амінь. Френк Салига. Торонто, 2004 р. 6."

● Олександр ЄВТУШЕНКО

НА ВЛАСНІ ОЧІ

Нещодавно старовинне місто Умань (на мапі України воно точно в центрі) пережило справжню «стихію» у вигляді великої кількості гостей. Спершу невеличке місто (78 тисяч мешканців) відвідали 18 тисяч паломників-хасидів, потім одразу величезним десантом висадився фестиваль «Софіївські зорі», який не тільки співпав із Днем міста, а й став його мистецько-культурним стрижнем-окрасою. І не тільки тому, що у фінальній частині фестивалю взяла участь понад п'ятсот учасників (!), а завдяки напрохоту високому художньому рівню. Це одразу відчули глядачі-слухачі (а їх упродовж двох днів побувало на центральній площі міста майже тридцять тисяч), і згодом відзначило досвідчене журі. Ще під час конкурсу мені довелося почути, як радо висловлювався член журі, заслужений діяч мистецтв Василь Вовкун (до речі, також головний режисер дійства): «Ну в якій ще філармонії так співають?» або «Цей ансамбль можна хоч завтра делегувати на міжнародний конкурс». Від схожих захоплених реплік не втримувалися заслужені артисти України Жанна Боднарук і Павло Мрежук, поет-пісняр Вадим Крищенко. Про-

«СОФІЇВСЬКІ ЗОРІ» ЗНОВУ ЗІЙШЛИ НАД УКРАЇНОЮ

фесіонали-хореографи дивувалися рівню танцювальних колективів...

«Софіївські зорі» — це Всеукраїнський фестиваль художньої творчості серед колективів вищих навчальних закладів Міннарополітики України, який досі не має прецедентів в Україні, тобто жодне інше міністерство (хоча б Мінкульт або Міносвіти) не ризикує братися за щось подібне. Важко уявити, що «Софіївські зорі» можна перевершити, бо фестиваль із кожним роком стрімко вдосконалюється організаційно і художньо. Майбутні аграрії так блискуче себе проявляють на сцені, що мимо волі думаєш, які висококультурні фахівці увіляються в сільське господарство.

Цього разу були представлені найкращі у таких піджанрах: авторська пісня; вокальні ансамблі; бальний танець; рок; сучасний танець; спортивний танець, оригінальний жанр; джаз; сучасна пісня. Фактично це міні-конкурси в рамках великого фестивалю, і, як не дивно, все це було цілісно завдяки режисерській команді Вовкуна, котра справляла практично без збоїв.

Єдиний «збій» трапився в перший фестивальний день, коли безперервно лив дощ, але й він не зміг внести сум'яття в лави публіки і виконавців (хоча надмірна вологість, звичайно, вельми заважала вокалістам). Щоправда, вранці дощ змилостивився туманом, центром міста пройшов парад у кращих традиціях колишніх часів: учасники у колоритних костюмах і машини, обшиті транспарантами.

Другого дня погода схаменулася-усміхнулася лагідним сонцем і теплом.

Шоу-балет «Резонанс» Вишнянського аграрного технікуму Львівського державного аграрного університету

Володарка Гран-прі Віра Холодйон, студентка Харківського національного технічного університету с/г ім. П. Василенка

Відкрив свої обійми дендропарк «Софіївка»: народу на його алеях було стільки ж, як і в столичному метро в час пік.

Вечері відбувся гала-концерт — виступили 25 лауреатів у всіх номінаціях, вони отримали дипломи I—III ступеня. Гран-прі фестивалю виборолла Віра Холодйон, співачка, студентка Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка. Щодо неї слова Василя Вовкуна вже справдилися: Віра Холодйон захищатиме честь України на престижному «Слов'янському базарі».

Віртуозний клавішник і саксофоніст Дмитро Пікалов, студент Харківського національного технічного університету с/г ім. П. Василенка — диплом I ступеня

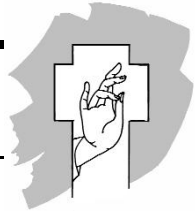
Цікаво, що більшість переможців — студенти агроуніверситетів із Харкова і Львова, решта — кримчани, луганчани, вінничани, сумчани...

Фінальні акорди фестивалю були осяяні розкішним феєрверком (дякуючи спонсорам, казна міста не постраждала).

Заступник міністра Міннарополітики України Сергій Мельник за лаштунками підсумував: «Фестиваль, що покликаний зберігати самобутню культуру нашого народу, його вікові традиції, удался. Студентська молодь — це не тільки висококваліфіковані майбутні агрономи, плодороди, інженери, економісти, менеджери, банкіри, а й талановиті артисти.

Фестиваль житиме! Він має вирувати з підмогостях усіх навчальних закладів і завершуватиметься завжди в Умані «Софіївськими зорями».

● Володимир КОСКІН
Фото автора

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹⁾)

Закінчення. Початок на с. 11

разу; силу природи-Творця в цьому образі змальовано мовою “іконного” символізму, прочитавши його, людина розкривається як двоєдина істота — син землі й син Божий. Гармонія між ними має ще кілька вимірів, кожен із яких доступний лише людині чутливій і неспокійній до природи-Творця. Ці виміри мовби вві сні переносять нас у віки, розкриваючи суть минулих днів і сенс історичного досвіду, коли гинули цивілізації — во ім’я чого? — і коли про них було майже нічого невідомо. Але якщо захотіти, можна все це побачити і без коментарів, яких ікона не потребує; *покаянній* людині вона завжди дає свою силу й духовне багатство. Ікона — це глибоко духовний початок, звідки душа постіпно п’є оживлюючий бальзам, і якщо ми, наситившись світом фізично, впадаємо в дрімоту (сплячку, нудьгу), то необхідно знову побачити ікону, відкрити її в собі — і тоді життя зануриться духом в її “божественне миротворіння”, в її потаємну сховку, де світло гасить темінь і настає вічне прозоріння, воскресіння сплячої плоти — і тоді душі відкривається світ-вимір — світ-буття, в яких вона перебуває в постійній *радості*, а в цьому реальному світі душа лиш страждає, *плаче*. Тому й потяг до свого світу (“небуття”) був всенародний — люди хотіли наблизитись до нього, щоб побачити справжню реалію-сенс. Язичник усвідомлював цю “реалію” у різних природних стихіях: блискавках, громах, грозах, буреломах, у морських безоднях і небесних просторах, коли, мовби вві сні, відбувалися різні пророцькі дива, що спонукали психіку людини до якогось певного відкриття: углядіти вічних богів, котрі карають *живих* за непокору, за дикість до всевишніх сил; побачити примару-двійника, відьму, яка стає людиною, а людина чортом. Такі страсті видавалися язичнику взаємопов’язаними, тому і вірив у гармонію між людьми й богами й поклонявся останнім, приносячи жертву. Отже, віра й поклоніння відбувалися через певні ритуали, магію, а отже, і кров¹⁵. Чи не тому, боячись “вічної крові” (починаючи від Каїна, який убив свого рідного брата Авеля), “язичницька магія” (магізм) змусила людей (народи) повернутися до іншої віри, хоча паралельно проти “магії” вже виступали духовні думателі у різних країнах (згадаймо грецьких філософів). І тому магію згодом потіснила етика — наука, що розвивалась через пізнання. Духовні думателі відкрили “ідею Абсолюту”, яка в кінцевому підсумку стверджувала, що “Божа таємниця” надто далека від реального практичного життя. Крім того, світові релігії утвердили ще “ідею вічного повернення”. Десь між ними й пролягла ідея-вість старого Ветхого Завіту, який разом з індійськими, китайськими і грецькими філософами мертвив ідею (віру) в язичницьких богів (стихійних — Богів природи). І тоді людина вже виступала в союзі з “єдиним Богом”, брала участь у “розбудові” світу, а отже, й у конкретному розплідненні людей на Землі і таким чином разом із Творцем — Батьком світу — створювала повноту буття. (Хоча насправді буття¹⁶ бу-

ло там, за невидимим світом, і вона того також прагнула, подумки звертаючись до Бога). Таке “спасіння” приносило людині повну гармонію, що вона й справді живе в союзі зі своїм Творцем-Богом, а отже, має право й на потойбічне існування. Ось чому ікона так наставляє нас на шлях до істини, до Царства Божого¹⁷, в якому закладені всі замисли Батька світу. Прагнучи в помислах наблизитись до нього, людина почала бачити той “драматичний діалог” між плоттю і духом (плоть — земля рабиня, дух — небесна цариця), в процесі якого й народилась вона, щоб потрапити у третій вимір. І тільки в цьому “третьому вимірі” (“болісному прозорінні”) людина, переживши Содом, Гоморру, Ніневію, Вавілон, Рим, зможе побачити свого Батька-Творця. Це й буде та найбільша “радісна вість”, яка, очевидно, може настати через сприйняття Бога, зображеного на іконі. Радісна вість про спасіння душі. Але чи кожний може сягнути глибини цього “дива”? Алже ікона дається лише тому, хто її бажав, хто не може бути без неї жодного дня. Стоячи перед іконою, людина думає: “А чи завжди я маю те, що шукає душа моя?” Апостоли бачили Духа Святого, що сховався вогненних язиках, а ми відчуваємо його в собі — тому й чутливі до ікони¹⁸, перед якою настає ясність і розуміння чогось великого, значимого. Тому й бачимо в її ликах щось дуже близьке й зрозуміле, коли, придивляючись, услуховуємось у своє глибоке, внутрішнє, до початку якого торкаємось порухом думки, завдячуючи писанням старих малювань¹⁹, тому й думка наша незвично пульсує, мовби автор її — ця енергетика, що сходить зі святих ликів моєї деревлянської хати і летить у цей шалений бундючний світ.

Тому я так заповзато думав про неї — вельми по-церковному зайшла вона в мою будучність, назавжди оселившись і заповнивши простір, куди могло устрибнути будь-яке лихо; я завдячую їй, що зацікавилася мною, моїми життєвськими гараздами чи негараздами, — я навіть сам, при всій суперечливості й драматургії моєї смерті²⁰, моєї відсталості думки прихилило до ширості, аби розмова з нею була корисливою не мені, пастухові й рабові, а вам, оскільки ікона просвітлює не мій, а ваш (наш) розум, виводячи з нетрів спорожнілі душі, мов Господь із пустелі.

Амінь.

● **Микола ЗАКУСИЛО**

Про автора
Микола Закусило — “етнічний письменник-монах”, який пише свої твори, дбаючи насамперед про духовну велич і зростання людської душі. Його “бібліотека для душі”: романи “Книга плачів”, “Грамотка скорблячих”, “Норинчанка і пах”, “Деревлянин і янголиця”, п’єси “Ковдуні”, “Глина світу” та інші, закорінені на глибокій польській мітології і демонології, відображають дух наших предків, котрі жили у давнину. Відродженню втраченого присвячено і його нове есе “Возбудися, душе моя (Піснь про ікону)”.

На Маковія пану Миколі виповнилося півстоліття. До свого ювілею письменник-художник підготував персональну виставку живопису “Архетипи Полісся”, яка відбудеться восени в Музеї книги і друкарства (Києво-Печерська лавра). Ми щиро вітаємо ювіляра-іконописця і зичимо йому нових творчих успіхів.

тим, екх народ на шляху до істини сфантазував у образі янголів Божих, що збужує у нас постійно за́потаємнене диво: откуль беремоса; а іконописець помечає на іконі янголів Божих ек светло вранешне — наше благоговенне надєй і великих сподєванок про Царствє Божє. Тож, даючи нам свежі екземпляр (детку крилату), Господь Бог начє постійно каже нам: неупапаскудьте чистє, оясненє, непорочно, побережете — тогдє перед вами одкриєшца Царствє Божє.

¹⁸ Не все ікони серце вчуває одразу, але одна ікона заходить в жилище (осветилище) назавжди воспевають їй ісполняти сладостія духовниия коло живое душі.

¹⁹ Хто берєшца светильничат (малюват) ікону, той не дондуже думат, що сотворєна нимже ікона — це вже його вместилище (власность). На іконах ініціялов не ставєт. Маляр-іконописець далєкї од спокую, що лижє серцє заздросною пихою: це моє. Жуодна ікона не належит нї тобє, нї мнє. Вона приходить яко божєственни дух з думкою іконописца, якї освєчє фарби і пензля, аби ї тутє не согрішити; за дошку вуон сїдає чисти, як дєнь, і ясни, мов небо. Куожна ікона стукєє в серцє церковного маляра, котрі не може йой не одчинит простор душі Божєє, щоб молились к ньой нищї, убогї, рабї земні — ікона заходить у двєрі душі всїх, у кого вона не пуста і не заповнена мислями про Людину і Бога, Землю і Небо.

²⁰ Нагадаю ще ї це: “Смерті немає, — казав св. Августин, — оскільки минуло минуло”.

КУЛЬТУРА

“На сцену увірвався вїтер безкінечності, безкрайності та таємничої реальності, який оточував театр” — Унамуно

Завершився III міжнародний фестиваль моно-вистав актрис “Марія”, який проходив у приміщенні Національного драматичного театру ім. І. Франка 23—28 вересня. Фестиваль присвячений першій народній артистці України Марії Костянтинівні Заньковецькій. 4 серпня виповнилося 152 роки від дня народження неперевершеної української актриси емоційного, духовного, інтелектуального складу, корифея української сцени.

Берегиня і засновниця єдиного в Україні фестивалю моно-вистав народна артистка України **Лариса КАДИРОВА**: “Це наша біда, що ми згадуємо наших акторів, великих аристократів духу України тільки в день їхнього народження, чи в дні ювілею. Ми згадуємо, ми пам’ятаємо нашу Марію. Особливо двоє велетнів сцени — Заньковецької та Садовського, — пару, яку об’єднувало кохання. Для нас важливо знати, що є ця пара на сцені, і тому з Москви приїхали Корнев і Константинова, зіркова російська пара, яка все життя разом на сцені. Цілий рік ми добирали актрис, гарно, що склалася така географічна карта. Всіх актрис єднає величезна концентрація духу й емоційної енергії, яка поєднана з мінімальним просторовим, візуальним розрізненням. Під час вистав був сконцентрований позитивний струм до глядачів, ми чули мову українську, англійську, латину, італійську, польську, білоруську, російську. Все спліталося у вінок культур, діалог, те, що я пропоную всім своїм життям. Тільки діалог, ніякої боротьби...”

Фестиваль відбувся за сприяння Міністерства культури і туризму України, Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, “Міжнародного інституту театру”, Всеукраїнського товариства “Просвіта”, Музею М. Заньковецької, благодійного фонду “Наш дім — Україна”. У роботі фестивалю взяли участь не лише видатні артистки своїх країн, а й режисери, журналісти, молоді актори, шанувальники театру. За допомогою волонтерів із Могиляки та співробітників театру Франка фестиваль справді мав неперевершений успіх і для організаторів залишив шмат для творчої перспективи на наступний рік. Програма фестивалю була напрочуд насиченою та цікавою.

У перший день фестивалю відбулася прес-конференція, на якій акторки та організатори розповіли про ідею створення та

творчий ореол “Марії”. Богдан Ступка, художній керівник театру ім. І. Франка, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка привітав акторку і побажав завоювати сцену, доносячи велич патрона фестивалю. За матеріалами фондів музею Марії Заньковецької глядачі мали можливість побачити виставку “Дует. М. Заньковецька і М. Садовський”.

Відкрила фестиваль господиня Лариса Кадирова виставою “Сара Бернар — наперекір усьому” (режисер З. Хшановський, художник-постановник Т. Соловйова). Відсутність стра-

ПАСТИЛАЖ ЖІНОЧИМИ РУКАМИ

ху знати і бути собою, любов як війна за серце рідної душі, жіноча сутність примха свободи, подорож у життя, яке запитує і відповідає, всі ці закони існування Сари Бернар Л. Кадирова намагалася зрозуміти і донести через виставу. Цей переліт у французький порядок тієї епохи зачарував кожним елементом. Повен фантазій уявний світ Сари Бернар штовхав її до роздумів про заперечення, хибу існуючого. Напрочуд захоплююча вистава заповнила залу театру паризьким ароматом ніжної і сильної жінки.

Наступного дня актриса з Білорусі (Мінськ) Галина Дзягілева представила виставу “Зачекай, сонце!”, — це музично-драматична моновистава за романом у віршах Ліни Костенко “Маруся Чурай” (переклад з української Ніни Матяш), творами європейської поезії з книги “Перебираю самоцвіти”, сонетів “Бабине літо” Ніни Матяш. Білоруський поетичний театр “Зьніч” (“Смолоскіп”), засновник і художній керівник якого Галина Дзягілева, створени 1989 року при Білоруській державній філармонії, єдиний білоруський театр, що працює у жанрі моно-вистав.

Актриса з Росії (Москва) Наталя Заякіна, Театр ім. Ленкому з моно-виставою “Недоторканий запас” вразила одразу. Емоційне наповнення вистави схопило, зосередило і незрозуміло було, чи в тобі реальність, чи ти в реальності. У Н. Заякіної поєднані і письменницькі, і драматургічні, і акторські таланти, цей сплав і створив її неперевершену моно-виставу.

Німеччину (Кіль) представляла відома актриса Театру “Ex-Re” Іоланта Козак-Зутович із дуже специфічною виставою “Аросалypsіs” (Rara Avis), за творами Розвіци фон Гайдерсхайм, яка виконувалася латинською мовою. Розві-

ца фон Гайдерсхайм — перша німецька поетеса, монахиня, перший драматург християнського часу. Її монодрама “Апокаліпсис” була створена за віршами про видіння Іоанна, які були написані під впливом 14 фресок. Основне наповнення вистави — тема кінця світу, боротьби добра і зла.

Уперше в Україні театр “Кропка” Австралія (Сідней) із монодрамою “Елліда”. За класичним твором Ібсена “Жінка з моря”, де Елліда — Іоланта Юшкевич, ув’язнена на землі, своїм сумом за морем вражає глядачів. Історія про русалку, яка, за легендами, живе на узбережжі Балтійського моря, прагне повернутися до свого природного середовища. Однак за своє перебування на землі вона пізнає найбільшу істинну радість і трагізм людського кохання...

Експерсією заповнила залу полька Барбара Дзекан (Варшава) із виставою “Театр — це Жінка”. Досконала пластика, тембр голосу, колорит мюзикі охопив на коротку мить кожного присутнього. Унікальна гра дозволила відчути містерію театру і проїнятися його тонкими забаганками і екстраординарними відчуттями.

Останньою була монодрама “Очі, що дивляться у небеса” італійки (Рим) Соні Антінорі, з якою глядачі здійснили екскурс у світ, повен таємниць. Ця вистава про острів Пасхи та його завалувану історичну спадщину. “Країна велетнів” гостинно приймає мандрівників, які найвпевніше, що розчулять її. Гортаючи записник, глядачі ніби відчувають таємничість острова, яка навіюється легендами.

По завершенні відбувся “круглий стіл” “Сучасні виміри акторської майстерності”, присвячений 150-річчю видатного українського актора Миколи Садовського.

Утретє фестиваль наповнив атмосферу театру Франка камерною партитурою, співзвучною з кожним рухом актрис. Протягом чотирьох днів у кулуарах “великої” театральної сцени для глядачів постала відвертість жіночих уст. Дивовижні й такі різні за характерами актриси доносили своєю грою елементи сучасного пасеїзму, який перегукувався з любов’ю, пристрастю, жагою, надією, гнівом, розчуленням, відвагою, радістю, душевною безприступністю.

Фестиваль залишив по собі глибокий слід для роздумів. Мистецтво зіграло чергову п’єсу і віддало шматок свого цілого кожній актрисі, яка повезла його на батьківщину. До зустрічі наступного року...

● **Ярина МИХАЛЬОНОК**, студентка НаУКМА

¹³ Жуонка лесникова нарожувала, й вуон позвав бабу-пупорезку, пришла вуона, костигу поставила в кучережнику, а сама до ікони: благослови, Мати Божє, оце невинне, шо їде од тебе, — а та вжуо крутица в луожку, реве ек коро̀ва, а те роздирає їє, дорогу шукає себе, зве пупорезку, пупорезка мїє руки, полоше рота вуодою з травою, цолує ікону, а послє зубами розкушує і язиком залїзує, а ночу до сход сонца вуодї принесе, нагрєє в природї і купає породєло трїо рази напроти ікони і новородка купає в туйо вуодє, ше туда траву хрєстом порубає, а потїм ллє, і вуода дзюрїть по нагнєному телї, пупорезка пїй, каже, породєля ротом хап, пупорезка ше укликнє, породєля ковть, а послє пупорезка, хапнувши губами, оббїризує хату, цолуєца і вколо ікони обхрєщуєца, шоби дитя росло хутко і невхилим.

¹⁴ Воїстину: горить і не згоряє.

¹⁵ У мойом селє “язичники” ше ї дощоль забивають швайками хропучу скотину (свиноматок, кабанов, кнуров, рохачов-безплодников), вичєрпують з неї кров і виймають мїхура і, викотячи в попелї, висушують, а потїм губами сильнєйши “язичник” надовує і сочиняє дєтям “празник мїхура” — дєти граюцца тим мїхуром у розни грища. Такї празник, токо зо своїми обрядями, є і в оддалєних народов — див. про це у “Короткій історїї культури” Джєка Лїндсєя.

¹⁶ Буття — це небуття, а небуття — це буття — вслухайтєся.

¹⁷ Садитєль жїзнї нашое — Господь Бог їстину приховав од розумних і одкрив єя дєткам крила

Закрийте вуха, генії, світ вас почує. Розплющте очі, пророки, безсмертя виграв я. Душа це учуяла й поселилась на кінчику плоти. І душа щаслива. Добре, що хоч душа є безплотною і нікому її розпі'ять. Один лиш Бог відає, тому й щаслива, що поселилась у мене. І як тільки нічка темненька, я кладу її на спочинок, думаю, що оддише, а потім воскликну радість мою², розведу руками: батько мій — небо, мати — земля, а я — церква.

Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа.

Раніше я не знав, що ж таке хвора душа моя, але тепер минув час і мене ще більше мучає: чому ж примхливою вона стає з літами. Після ранкової літургії мені пораяв священник: якщо ти будеш щодня боротися з гріхом і мати над головою ікону — душа очуняє³.

Але пишу це я не тому, що заволоділа серцем моїм ікона Божя, в якій я маю надію богомолитися. Ікона — молитвениця людей, до неї молитесь весь світ, і вона мовби омиває живою водою грішні душі. Якщо з глибокою вірою услухатися (вмолюватися) в ікону, то вона тобі може повідати про багато чого. Навіть більше — може явити тобі вищі сні, які справдяться в реальному житті. Але “услухування” (бачення) має бути цілком самотнє, у присутності лише своєї душі, у надвечірній час, після заходу сонця, коли вже й пташки полягали спати. Все залежить від того, наскільки ти віруюча людина, і яка віруюча, і в що ти віриш. Ікона може явити тобі чийсь голос, чийсь образ, який ти хотів би бачити, чути, за яким ти постійно сумуєш у радості своїй. Через ікону ти можеш побачити своїх спочилих батьків, поспілкуватися з рідними — все залежить від тебе, і не гнівайся, якщо такого спілкування не відбудеться, ти сам у цьому будеш винний; роби так, щоб воно відбулося потім — попереду ще багато днів, щоб *пізнати ікону*, вдосконалюючи свою сутність перед лицем світу.

Радуйся, яко небесная срадуются земним: радуйся, яко земная слюковствуют небесным. Радуйся, Наречена Ненареченая⁴.

Ікону я бачив у цвітучому саду, у траві, у біжучій воді, у польовій дорозі, у дрімучому лісі, на хатньому згарищі, у соломі на возі, у житніх колосках, у буслиному гнізді, в могилі пастуха, у тракторі орача, у батьковій робітні, у маминих очах (коли народжувався), на сестрининому лиці (коли помирав), на бабусиних грудях (коли хоронили), в арцабі, що звала безвісти пропавших, на старому лежку батьківської хати, в засторонку, де телілася королева, в курнику, де неслися кури, в смородині, де ховалася лисиця, на призьбі, де грілися жучки, у хатній стрісі, де зимували горобці, в шибиці, що віддзеркалювала вогонь у печі, у скрині, де лежали ватянки померлих родичів, у черепиці Насті Дякової, до якої приходив муж-покійник⁵, у хриплому голосі діда Миха-

їла старости церкви, який розказував, що ікона плаче, ікона сумує, тужить, опечалює, освітлює і просвітлює, врівноважує і скорбить, дає енергію жити в злагоді із самим собою, владнює тривогу про смерть⁶, вигонить бісів, чортів, упирів, вовкулак, вільом, які, знекровлюючи тіло, грабують його, а потім, умертвляючи, спопеляють; але й за небіжчиком ікона стежить: якщо покласти образ в труну під голову небіжчика, то душа його в злагоді залишить тіло, не сумуватиме по ньому.

Отже, ікона є вічна радість душі нашої, вона гармонізує природу, очищає її енергетику, стежить за нами, коли ми ще в утробі ма-

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

Фото О. Литвиненка

тері, ікона приймає у світ немовля, злучає душу з тілом, хрестить, оберігає в просторі: проводить в школу, військо, на службу, сповідує, вінчає, прибавляє розуму (освітлює), знаходить місце, де покаяться цій окаянній душі⁷, щоб знову не грішити, не лукавити, не богохулити, не робити того, чого не бажаєш, заповнити пусточе місце любовію, щоби не вселилась якась сатана чи інша напасть⁸.

Ікона стежить за родами, і родами, і за народами. Її мали мудреці й пророки, сячі й пастухи, музиканти й художники. Вона надихала творців ікон, фресок і мозаїк, майстрів соборів і церков. І тільки “революціонери” скося зирили на “Божий лик”, погляд якого відчували на собі, але не розуміли (хоча десь на краєчку душі якийсь порух думки таки во-рушив здогад⁹. Ікона хвилювала, ікона надихала, ікона й лікувала¹⁰. Зв'язки з іконою коригуються тими почуттями і тим світлом, яке

і вічний-вічний діалог між людиною й Богом. Ікона — це хорал сприйняття, хорал бачення і хорал розуміння. В іконі показано вічну драму, історію *здійснення*. Та все ж ікона — це передусім *вічна людина*, без людини ікона не живе, вона твориться нею і призначена тільки їй. Ікона мовби живий апостол, вона послана по всій землі проповідувати радісну вість — спасіння¹¹.

Ще мої далекі прашури-пастухи брали з собою на пасовисько ікону, яка б охороняла овечь і корів від грому та блискавки; цей “новий завіт” спасав не тільки живих, а й мертвих, їхні “оселі”, де покоїлись раби земні, присвятивши всього себе історичному поклонанню — творити світовий процес за небесним поклонком-волею. Голос Вічності звучить з ікони, віддзеркалюючи лик Божий від лику людини, які у свідомості мають одне злиття для прийдешніх поколінь; через ці по-

коління й епохи в іконі “зображено” ріст людського і Божого духу, єднання, яке єднань не заради з'єднання, а заради місії-єднання, яку покликані чинити Людина і її Творець — Батько світу, поступово розкриваючи їй-таки найвищу тайну буття, призначену для неї ж таки. Кожний етап (покоління, віки, епохи) такого “єднання” може “вітлити” в себе тільки ікона, аби розкрити певний “рівень” майбутнього “народу-нації”. Таке призначення ікони возвеличується над усіма святими книгами, оскільки сторінки їхні можуть вміститись в одному лише ликові старої ікони. Отже, віки знадобилися, щоб створити першу ікону. І вона через віки-епохи продовжує хвилювати нас, проникаючи у глибину людського розуму. Перед нею стоять тисячі грішників, до неї моляться мільйони бідних і багатих, яких вона супроводжує від початку і до кінця їхніх днів. Але навколо неї ведеться й напружена боротьба. Навіть великі митці, спостерігаючи за тяжкою злиденною працею

людей, проклинали ікону, вбачаючи в ній Бога. Ікона піддавалася нищівній знищувальній атаці “зверху” і “знизу”. Її (лика Божого) не розуміли “ідеологи”, її не розуміли й прості ратаї (селяни) через свою убогість і нужду, особливо в період голоду і війни-розрухи. Лише згодом збагнули: ми рубаєм¹² ікону — рубаєм тіло своє, ми палим ікону — спалюєм душу свою. Та все ж “проклята ікона” продовжувала жити, прокладаючи собі дорогу до всіх країн і континентів. Що ж за святість така — неоціненний образ, над яким моляться, який знищують, а він переживає цілі віки, народи-нації, величезні імперії. Яке величне диво і яка велична сила, що виявив її Господь через людину, заховавши найбільшу тайну в цьому образі — покаяння через смерть. І лише думаючи над цим, людина обдумує і свій життєвий шлях: куди і звідки, і для чого? З такими почуттями вона стоїть перед іконою, де — жод-

них правил, жодних повчань, жодних знань, жодних тлумачень, але дуже багато життєвої сили, що орошає й омиває дошовими потоками сторозтерзану душу¹³ на всесильних вітрах. Ця “неопалима купина”¹⁴ вічна як день, як небо, як повітря, що ковтаєш його перед початком трудного спекотного дня. Ікона — мовби сонце, вона висвітлює людині шлях до провідіння, через неї осмислюються всі дороги, що відводять до істини. Ікона має свою мову, свої символи й образи, які не кожному дано знати; тільки глибоке заглиблення і сприйняття ікони може розкрити ці символи, проллявши світло до пізнання, читання ікони вимагає певної підготовки від сплячої душі, яка, пізнавши ці “закони”, може багато чого усвідомити, збагнути, розвіявши туман століть, який затуляв від нас справжній текст об-

Закінчення на с. 12

¹ Ікона жила у мене з молоком матері, коли пришов на землю. Але одного разу я отшов од світлого образу, а теперечки знов пришов. А голос той мине ще й дощолу учуваєща: “Синочку, не малою на осиці ікону, бо на ній повісився Іуда”. І вже по тому, в часі, замолюючи своє гріхи, я сев писати сей *народний образ*, екі постійно виказує мене той драматичний діалог між небом і землею. А ночу бачив, як листя на осиці червонило: то виходила кров земна, пролита за людей.

² Хто молишся, прийді і узри.

³ Але ж коли хворь внутрі, то яке ж це блаженство — одчуват своє в'януче тело листком землі, до екого вже смерть хилишся, що вже й свято мовби якесь учуваєш, що й несе тобі таку приємну радосну вість.

⁴ Встань ото сна, остав себе здесь я перекладі своєю душою на самоте в тишині животней сяже. Непознаване, неузнаване не повинно быть непознаним.

⁵ Ця жуонка мине розказувала, що ікона заговорила до їе мужа, нехотячого вмирати, щоб той познав Бога в собі. После вуон умер і почав приходит до своє жуони у вигляді Бога. Господи, утврди, вразум і помилуй падших.

⁶ Кожна ікона просвітлена Богом, його думками. Тому вона постійно говорить з душею, вона приносить мужу й жуоне силу думки й силу прозріння. В іконі все просто, почти “примітивно”, але за цюю “примі-

тивністю” odkриваєща глибокі духовні простор, куди й потрапляємо ми, познаючи ікону. Отож постійно глядя на ікону, прополіюте свого розуму думку, що зо смертю вашого тела вмираєте й Ви. Не диветеса на смерть зо страхом, смерть така ж радість і нежность, як і життя, вона може ошасливити душу, якщо Ви доростете до позитивного “чуття” Вечності. Хоча, безсумнітельно, ввійти в тесне ворота Вечності не все зможут. Попервах треба буде скинуть із себе нелегкі мішок “греха”: очистища ото зла, задрості, егоїзму, ненависті, духовного і телесного рабства. Еслі же не зможете, моленнем попросіте цього у свого Наказія. Защититель нищих допоможе Вам. Але це не означатиме, що Ви навучитеса *любити*. Любов — найбільша животворяща сила. Пророки виділи як багато коїца на земле зла, тому вони отрочо верили в моральну светобудову общества, в моральні светопорядок, у вищу волю й любов. Того й *одкривали* себе. Отож — остав мислі земні й “одкрой себе”. Нехай із тебе затемкає светло любви. Одкрой себе і зречиса себе, свойого егоїзму (егоцентризму), оскільки любов — Царство Божіе. А оскільки любов — це ми, то і Царство Божіе — це ми. Познаймо себе.

⁷ Коли лягаю на спочинок і руки кладу на живот, що живит мене, глядя на ікону, вчуваю дефект думки, то вони чомутю саміе бежат на груди і легают навхрест, мовбито обхрещут усе тело й душу. Тогде

я думаю себе: “Тело — це храмина моего духу. Есби тебе не тре було твоє тело, то ти би його не мав, твоє тело — це орудіє твоє душе й духу. Ось потому є великим грехом, коли ти сам забираєш у свойого тела житіє — покладаєш на його своє руки. Не ти народив себе, не ти маєш право розпоражатися собою. Бог дав — Бог забрав, отняв. Твоє назначенне в цьому светі только виконать (ек слуга) найбільше завданне Творца”. Того охрестиса собою й осудиса собою.

⁸ У плотском, тварном светі постійно є розбишак, а в духовном їх ма. Того й думаю про ікону.

⁹ Даже очманиение застенение и задріпаніе на селе і в городі атеїсти (чув і бачив особисто в своему присутствії), вмощуючися на спочинок, потай перводили подих: “Ох, Боже, Боже”, — і з цими словами склепывали повеки.

¹⁰ У Господньому леті 1739-му священник Охтирської приходської церкви во ім'я Покрови Богоматері, людина благочестива і чеснотлива, вийшов косити на свойому подвор'ї. Махнув два разочки коуосою й побачив у траві освітлену ікону Богоматері, молящуюся перед розп'яттем Господа. Священник у благоговейном страсті окрив себе хресним знаменем і, широко помолвивши, взяв св. ікону дудому. Родина його поместила, що в куюмнаті, де висела ікона, був екіся страх перед сном. А через три годочки з дня пришестья ікони, в празник Покрови,

священник вшов у куюмнату й восторгса от незвичного ея светла. Явленне ікони повторалоса вельми часто, але священник нікому про це неказав, убо благоговейно моливса. Одиножди в дремотте вуон побачив Богоматір і почув ея повеленне очистит од пилу й омити чистою водою ікону. Священник, пробудивши, поспешив виполнити ея повеленне, очистив і омив, і воду іконну хтев однести в реку. Але опосля знов заснув і в дремотте побачив ек вуон іде рано до реки й несе воду, екою омив ікону, а на путі к реке почув голос Богоматері: “Возвратиса дудому й храни цю воду, вона буде ісцелят всех страждущих лихоманкою”. У священника була дочка, давно вжуо боляща лихоманкою і, пробудивши, вуон дав йой попоти цюої води, і дочка його отодуже оздоровилася. Опосля цього все страждущие лихоманкою почали молитовно звертацца до сеї ікони, і свята ікона давала їм чудесное ісцеленне. Бача чудесное ісцеленне од ікони, священник забрав ея із свойого дому в приходську церкву і здеся-го вона просіяла багатющими ззеленнями. Празнуєцца 2 липня. Еюже моли, і спасе души наша.

¹¹ Коли свет хитає, ікона в куюдом сердці поспригає.

¹² В моему залессі (Полессі) живут три чловені, екі рубали ікони: один з них онемев, другому после хворачки одтяли ікону, треті же на свою покарю.